



ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΜΥΝΑΣ
ΓΕΝΙΚΟ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΦΡΟΥΡΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΦΡΟΥΡΑΣ



ΕΘΝΙΚΗ ΦΡΟΥΡΑ & ΙΣΤΟΡΙΑ

ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2019
Τεύχος 43^ο

Θαλασσία Εκπαίδευση 2019



ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ



Απευθυνόμαστε προς τους ενδιαφερόμενους κάτω από οποιαδήποτε ιδιότητά τους, που επιθυμούν συνεργασία για δημοσίευση της εργασίας τους στο περιοδικό "Εθνική Φρουρά & Ιστορία".

Όροι Συνεργασίας:

-Το περιοδικό δέχεται για δημοσίευση εργασίες, οι οποίες θα αναφέρονται σε θέματα:

*Στρατιωτικά * Ιστορικά * Εθνικά * Για τα κατεχόμενα * Τεχνολογικών Εξελίξεων.

-Για διευκόλυνση της σύνταξης του περιοδικού, οι εργασίες θα πρέπει να υποβάλλονται στη ΔΙΕΦ δακτυλογραφημένες σε ηλεκτρονική μορφή, να συνοδεύονται από το αντίστοιχο ηλεκτρονικό υλικό και εφόσον αυτό είναι δυνατόν, από το ανάλογο φωτογραφικό υλικό.

Οι εργασίες θα πρέπει να μην είναι μεγαλύτερες από δέκα (10) σελίδες, να έχουν την υπαγραφή, ένα σύντομο βιογραφικό του συντάκτη και να αναφέρουν απαραίτητα τη βιβλιογραφία (συγγραφέας, τίτλος, εκδοτικός οίκος κλπ.).

-Η γλώσσα που χρησιμοποιείται θα πρέπει να είναι η δημοτική, χωρίς υπερβολές και ακρότητες. Σε ό,τι αφορά τον τόνισμό, να εφαρμόζεται το μονότονικό σύστημα.

-Ανεξάρτητα δε από τη δημοσίευση ή μη των εργασιών, η επιστροφή τους στο συγγραφέα δεν προβλέπεται.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΜΥΝΑΣ
ΓΕΝΙΚΟ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΦΡΟΥΡΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΦΡΟΥΡΑΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΦΡΟΥΡΑ & ΙΣΤΟΡΙΑ
ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2019 - ΤΕΥΧΟΣ 43^ο

ΕΚΔΟΤΗΣ

Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Διεύθυνση Ιστορίας Εθνικής Φρουράς (ΔΙΕΦ/ΓΕΕΦ)

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Συνταγματάρχης (ΠΖ) Ανδρέας Ζωνιάς

ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Σόλων Γ. Σολωμού, Νομικός και Φιλόλογος - Ιστορικός Ερευνητής

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΛΕΓΧΟΥ

Συνταγματάρχης (ΠΖ) Ανδρέας Ζωνιάς
Αντισυνταγματάρχης (ΠΒ) Αντώνης Φούρναρης
Αντισυνταγματάρχης (ΤΘ) Σάββας Στεφάνου
Ταγματάρχης (ΠΒ) Πραξιτέλης Φελλάς
ΣΥΠ Επισμηνίας (ΥΑΔ) Χρίστος Παντελίδης
Δρ Κάρυος Ανδρέας
Δρ Χρυσοστόμου Άγγελος

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Επιλοχίας (ΠΒ) Ιφιγένεια Ιωάννου

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η ΔΙΕΦ εκφράζει θερμές ευχαριστίες σε όσους συνέβαλαν στην έκδοση του περιοδικού.

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΗ

Τα κείμενα που δημοσιεύονται στο περιοδικό εκφράζουν τη γνώμη και τις σκέψεις των συγγραφέων και όχι αναγκαία τις αντιλήψεις ή το δόγμα του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Φρουράς.

ΠΡΟΣΟΧΗ!

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση, αναπαραγωγή, ολική, μερική ή περιληπτική ή κατά παράφραση ή διασκευή - απόδοση του περιεχομένου (κείμενα ή φωτογραφίες) με οποιονδήποτε τρόπο μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό ή άλλο, χωρίς τη γραπτή έγκριση ή άδεια του ΓΕΕΦ.

ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

ΓΕΕΦ/ΔΙΕΦ

1433 Λευκωσία Κύπρος

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

dnsistef@cytanet.com.cy

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

<http://www.mod.gov.cy> (Εκδόσεις - Έντυπα)

ΤΗΛΕΦΩΝΑ

25413400 - 25413405

ΤΗΛΕΟΜΟΙΟΤΥΠΟ

25413401

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Σ Ε Λ Ι Δ Ε Σ

Γεωγραφική - Χωρική Διάσταση της Διοικητικής Μέριμνας των Ενόπλων Δυνάμεων	4 - 17
<i>Ρh. D Νικόλαου Π. Σύρμα, Ταξιάρχου ε.α, Ειδικού Επιστήμονα της Στρατιωτικής Γεωγραφίας Στρατιωτικής Σχολής Ευελπίδων</i>	
Επιμνημόσυνος λόγος της Αναπληρώτριας Κυβερνητικής Εκπροσώπου κυρίας Κλέλιας Βασιλείου στο μνημόσυνο του ήρωα Ευαγόρα Παλληκαρίδη	18 - 25
Οι πρώτες υπερατλαντικές σκέψεις σχετικά με την προοπτική εξοπλισμού του Κυπριακού Στρατού με αμερικανικής προέλευσης οπλισμό και την ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στο NATO (1959 - 1960)	26 - 39
<i>Νίκου Χατζηιωακείμ, Ιστορικού Διδάσκοντος στις Σχολές Πολέμου του Π.Ν. και της Π.Α.</i>	
Πρωτόκολλο - Εθιμοτυπία	40 - 57
<i>Θεόδωρου Ζωνιά, Αντισυνταγματάρχη Πεζικού Συγγραφέα του βιβλίου «Πρωτόκολλο - Εθιμοτυπία ενός Σύγχρονου Κράτους»</i>	
Ποια χώρα στο Εγγύς Περιβάλλον θα μπορούσε να αποτελέσει στρατιωτικά στρατηγικό εταίρο του Ελληνισμού;	58 - 71
<i>Ανδρέα Π. Χαραλάμπους, Αντισυνταγματάρχη Πυροβολικού</i>	
Η διαλυτική προπαγάνδα της ΕΟΚΑ προς τους Βρετανούς στρατιώτες «DID YOU THINK OF IT?»	72 - 83
<i>Χαράλαμπος Αλεξάνδρου, Διδάκτορα Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας, στο Πανεπιστήμιο Κύπρου</i>	

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Σ Ε Λ Ι Δ Ε Σ

Ιστορική Μνήμη και Μνημεία στον Πύργο και
την ευρύτερη περιοχή της Τηλλυρίας

84 - 95

Παναγιώτας Νικολάου

*Απόφοιτης του Πανεπιστημίου Κύπρου από το
Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας με
κατεύθυνση την Ιστορία.*

«Ο Ευεργέτης της Πατρίδος» Ιωάννης Καποδίστριας
και η συμβολή του στη θεμελίωση της Άμυνας
του Νεοσύστατου Ελληνικού Κράτους

96 - 103

Ευριπίδη Κ. Χανιά

Ταγματάρχη Μηνανικού

Χαιρετισμός της Αναπληρώτριας Κυβερνητικής
Εκπροσώπου κυρίας Κλέλιας Βασιλείου στα εγκαίνια
του Μνημείου και Πάρκου των Ηρώων της
κοινότητας Χολετριών

104 - 109

55 χρόνια συνύπαρξης Αρχηγείου Αστυνομίας - ΓΕΕΦ:
Ιστορία, Συμβολισμός και Σημειολογία

110 - 117

Δρ. Λάμπρου Γ. Καούλλα

*Επ. Λέκτορα Αστυνόμευσης, Εκπαίδευσης
Δοκίμων Αστυφυλάκων, Τμήμα Νομικής
Πανεπιστημίου Κύπρου*

Φωτογραφική Ανασκόπηση Δραστηριοτήτων
της Εθνικής Φρουράς

118-132

ΧΑΡΤΗΣ
Χωροθέτησης
των δέκα
κυριοτέρων
εταιριών της
Γερμανίας κατά
το έτος 1991



ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ - ΧΩΡΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΜΕΡΙΜΝΑΣ ΤΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Ph.D Νικόλαου Π. Σύρμα,

Ταξίαρχου ε.α.

Ειδικού Επιστήμονα της Στρατιωτικής Γεωγραφίας Στρατιωτικής Σχολής Ευελπίδων

«Διάβαζε,

όχι για να αντιλέγεις και να αναιρείς,

ούτε για να πιστεύεις και να πείθεσαι,

ούτε για να βρίσκεις κουβέντα κι ομιλία,

αλλά για να ζυγίζεις και να συλλογίζεσαι.»

Σερ Φράνσις Μπέικον

Άγγλος πολιτικός & φιλόσοφος

Εισαγωγή

Η επιτευχθείσα πρόοδος των επιστημών και η εξέλιξη της βιομηχανίας παρείχαν στον άνθρωπο διάφορα οικονομικά μέσα, με τα οποία ικανοποιούνταν καλύτερα οι ανάγκες του. Μια από τις βασικές ανάγκες εκάστου κράτους είναι η Εθνική Άμυνα, και γι' αυτό δεν έμεινε ανεπηρέαστη από την πρόοδο των επιστημών. Όμως οι υλικές απαιτήσεις των ενόπλων δυνάμεων ικανοποιούνται από τους πόρους της Εθνικής Οικονομίας και ως εκ τούτου περιορίζονται από τις δυνατότητες αυτής. Η εθνική οικονομία πάλι εξαρτάται από τον εθνικό πλούτο και καθορίζει την έκταση και τη διάρκεια των στρατιωτικών επιχειρήσεων καθώς και το μέγεθος των στρατιωτικών, ναυτικών και Αεροπορικών δυνάμεων ενός Κράτους.

Οι τελευταίοι πόλεμοι απέδειξαν ότι η διεξαγωγή σύγχρονου πολέμου και επιχειρήσεων είναι βασικώς ζήτημα πρώτων υλών, δηλαδή ζήτημα οργάνωσης των Αμυντικών Βιομηχανιών. Έχει αποδειχθεί ότι η Γερμανία απώλεσε και τους δύο Παγκόσμιους Πολέμους, όταν διά του αποκλεισμού και των συνεχών βομβαρδισμών, ιδίως κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, στερήθηκε των απαραίτητων πρώτων υλών για τη συνέχιση του πολέμου.

Κατά τη σύγχρονη εποχή της μεγάλης τεχνολογικής ανάπτυξης απαραίτητη προϋπόθεση για την πολιτική και στρατηγική ισχύ μιας χώρας είναι η ύπαρξη της βιομηχανικής ισχύος, η οποία έχει ως βάση την κατοχή ορυκτών καυσίμων.

Τα σύγχρονα μέσα συγκοινωνίας και οι μηχανοκίνητες ένοπλες δυνάμεις τοποθέτησαν το πετρέλαιο στον κατάλογο των κορυφαίων στρατηγικών πρώτων υλών του 20^{ού} αιώνα. Τα αλληπάλληλα πολεμικά γεγονότα στην Ευρύτερη Μέση Ανατολή έχουν προσδώσει μέγιστη βαρύτητα στην πολιτική και οικονομική σπουδαιότητα του πετρελαίου. Το πετρέλαιο μαζί με τον άνθρακα και τα σιδηρομεταλλεύματα είναι στην πραγματικότητα τα πλέον βαρύνοντα στον συναγωνισμό για την παγκόσμια ισχύ. Οπωσδήποτε, όμως, πολλά άλλα μεταλλεύματα, παράλληλα με τα «τρία μεγάλα», έχουν χαρακτηριστεί απαραίτητα για τη σύγχρονη βιομηχανία.

Η πείρα του παρελθόντος δείχνει ότι η χώρα που φιλοδοξεί να καταλάβει την πρώτη θέση στον παγκόσμιο πολιτικό στίβο πρέπει πρώτα να ελέγχει τους θαλάσσιους άξονες συγκοινωνιών από τους οποίους διέρχεται το πετρέλαιο και δεύτερο να έχει επαρκή παραγωγή άνθρακα, σιδηρομεταλλευμάτων και των λοιπών απαραίτητων ορυκτών για μια ισχυρή βιομηχανία χάλυβα. Καμία όμως χώρα δεν είναι αυτόαρκης σε όλα τα αναγκαία ορυκτά¹. Για τους λόγους αυτούς, οι κυβερνήσεις των διαφόρων χωρών παρεμβαίνουν ενεργώς προς τον σκοπό δημιουργίας και συντήρησης υψηλών αποθεμάτων², τα οποία είναι δυνατόν να πλεονάζουν στην ειρήνη, πλην όμως είναι ικανά να καλύψουν τις μεγάλες ανάγκες σε πολεμική περίοδο ή περίοδο πολεμικής έντασης.

Διοικητική Μέριμνα των Ένοπλων Δυνάμεων: Στρατηγικές και γεωγραφικές διαστάσεις

Ο στρατός αποτελείται από ένα σύνολο ατόμων που διαβιούν με βάση τις πιο πάνω συνθήκες και χρησιμοποιούν υλικά, εφόδια και εγκαταστάσεις, που πρέπει να εξασφαλίζονται από τον ίδιο τον στρατό. Η αρχή αυτή της εξασφάλισης των υλικών που χρειάζεται ένας στρατός ισχύει από τότε που εμφανίσθηκε ως οργανωμένη ομάδα στις πρώτες κοινωνίες. Μόνο που στο πέρασμα των χρόνων άλλαξε ο τρόπος εξασφάλισής τους, τα είδη και οι μορφές τους.

Η στρατιωτική ιστορία είναι διάσπαρτη από παραδείγματα όπου υλικά και εφόδια έπαιξαν κυρίαρχο ρόλο, ενώ όλοι οι μεγάλοι στρατηλάτες, στρατηγοί και ηγέτες, όπως ο Μέγας Αλέξανδρος, ο αυτοκράτορας του Βυζαντίου Λέων ΣΤ΄, ο Μέγας Ναπολέων, ο Μακάρθουρ κ.ά., αναφέρθηκαν είτε προφορικά είτε στα απομνημονεύματά τους με τα πιο κολακευτικά λόγια για τη σημασία της Διοικητικής Μέριμνας. Στον τελευταίο μεγάλο πόλεμο, που τα μέσα υπήρξαν πολλά και οι επιπτώσεις σε μεγάλα τμήματα της γης υπήρξαν σημαντικές, τα υλικά και κυρίως τα καύσιμα έπαιξαν αποφασιστικό ρόλο. Οι Γερμανοί, υπό την πίεση της ανάγκης για καύσιμα ανακάλυψαν τα συνθετικά καύσιμα και το συνθετικό καουτσούκ, ανακαλύψεις που θα εφαρμοστούν και μετά τον πόλεμο. Οι Άγγλοι ανακάλυψαν το

1. Κουσκουβέλης Ηλ., (2004).

2. Σύρμας Ν. (2008), σελ. 28.

ραντάρ, ενώ οι Αμερικανοί έθεσαν σε εφαρμογή τις αρχές της επιστημονικής οργάνωσης εργασίας του Taylor και υπερδιπλασίασαν τη βιομηχανική παραγωγή τους χρησιμοποιώντας λιγότερο εργατικό δυναμικό. Ο ρόλος των υλικών και εφοδίων στην επιτυχία των πολεμικών επιχειρήσεων φαίνεται καθαρά μέσα από τις σελίδες της ιστορίας αλλά και από τους πρόσφατους πολέμους της Δύσης στο Ιράκ στις αρχές του 1991 και το 2003.

Ο όρος «Διοικητική Μέριμνα» αντιστοιχεί στον Αμερικανικό όρο «Logistic Support³», με τον οποίο οι Αμερικάνοι εννοούν το σύνολο των ενεργειών της Διοίκησης που κατατείνουν στην από πάσης πλευράς προετοιμασία των μάχιμων μονάδων και την με κάθε τρόπο υποστήριξη αυτών, ώστε να είναι σε θέση να διεξάγουν τον πόλεμο. Υπό την ευρεία έννοια και στο πλαίσιο της στρατιωτικής ορολογίας, όπως αυτή έχει υιοθετηθεί από το NATO, η Διοικητική Μέριμνα είναι η τέχνη της σχεδίασης, της διάθεσης και της συντήρησης των μάχιμων δυνάμεων.

Διοικητική Μέριμνα (Δ.Μ.) είναι όλο εκείνο το μέρος της διεξαγωγής του πολέμου που δεν συμπεριλαμβάνεται στη Στρατηγική και την Τακτική. Η Στρατηγική και η Τακτική παρέχουν το σχέδιο δράσης, ενώ η Δ.Μ. τα μέσα της διεξαγωγής του πολέμου. Τη Δ.Μ. διαχωρίζουμε σε: «παραγωγική» (productive logistics), ασχολούμενη με την έρευνα, σχεδίαση, ανάπτυξη, κατασκευή και αποδοχή μέσων και προσωπικού, και «καταναλωτική» (consumer logistics), ασχολούμενη με την κίνηση, τον εφοδιασμό, τη συντήρηση υλικού, τις εγκαταστάσεις, τις υπηρεσίες και το προσωπικό. Επίσης, συμπεριλαμβάνει την τεχνική της σχεδίασης, της διεξαγωγής των κινήσεων και της συντήρησης των Δυνάμεων.

Η Δ.Μ. αποτελεί τη βασική προϋπόθεση της ζωής ενός στρατεύματος και τον κύριο παράγοντα για την επιτυχία μιας επιχείρησης, επειδή επιδρά αποφασιστικά στο ηθικό και στη μαχητική ικανότητα του στρατεύματος. Είναι γεγονός ότι κανένας στρατός δεν μπορεί να υπάρξει και κανένα σχέδιο δεν μπορεί να υλοποιηθεί χωρίς την ύπαρξη άρτιας Δ.Μ.

Οι διαρκώς αυξανόμενες καθημερινές και λειτουργικές ανάγκες ενός στρατεύματος, σε συσχετισμό με τις τεχνολογικές εξελίξεις των οπλικών συστημάτων, δημιουργούν στη Δ.Μ. πολύπλοκα προβλήματα.

Αυτά τα προβλήματα απαιτούν τεράστια χρηματικά ποσά και καθιστούν οποιοδήποτε επιχειρησιακό σχέδιο δέσμιο των τυχών αδυναμιών της Δ.Μ., αφού βασική προϋπόθεση ανάπτυξής της παίζει η χωροθέτησή της στον γεωγραφικό χώρο.

3. βλ. Schmidt T.C. 1950, Weber H.J. 1950, Gray C.M. 1950 & 1979, Merrado F.L. 1952.

Για να ανταποκριθεί ένα σύστημα Δ.Μ. στις απαιτήσεις ενός καλά οργανωμένου στρατού, με σκοπό την υποστήριξη των μάχιμων μονάδων σε καιρό ειρήνης ή σε περιόδους μεγάλων κρίσεων και πολεμικών επιχειρήσεων, πρέπει να διακρίνεται από κάποιες βασικές αρχές που να του εξασφαλίζουν την εφαρμογή των σχεδίων τόσο κατά τον σχεδιασμό όσο και κατά την εκτέλεση. Οι αρχές αυτές είναι η Πρόβλεψη, η Οικονομία, η Ευκαμψία, η Απλότητα και η Συνεργασία.

Για να συντηρηθεί ένα στράτευμα από πλευράς Δ.Μ. είναι απαραίτητο να υπάρχουν εδαφικές περιοχές που θα συγκεντρωθεί, θα αποθηκευθεί και θα εγκατασταθεί μεγάλος αριθμός υλικών, εφοδίων και προσωπικού⁴. Επιπρόσθετα, πρυτανεύει η αναγκαιότητα ύπαρξης κατάλληλων μεταφορικών αξόνων που θα διευκολύνουν τη σύνδεση των εδαφικών περιοχών ενός Θεάτρου Επιχειρήσεων.

Το διοικητικό - γεωγραφικό πλέγμα περιοχών και αξόνων στο οποίο βρίσκονται οι εγκαταστάσεις Δ.Μ., απ' όπου γίνεται η διακίνηση των εφοδίων, υλικών και προσωπικού, καλείται «Σύστημα Διοικητικής Μέριμνας» και αποτελείται από δύο σκέλη:

Το Δίκτυο Διοικητικής Μέριμνας, που περιλαμβάνει περιοχές Δ.Μ., στις οποίες υπάρχουν κλιμακωμένα εφόδια, υλικά, προσωπικό, μονάδες Δ.Μ., και οι άξονες Δ.Μ. (δρομολόγια). Εκτείνεται σε δύο γεωγραφικές περιοχές, στη Ζώνη Συγκοινωνιών και τη Ζώνη Μάχης.

Το Ρεύμα Διοικητικής Μέριμνας, που αφορά στη ροή και διακίνηση εφοδίων, υλικών και προσωπικού μέσω των αξόνων που συνδέουν τις Δ.Μ.. Ανάλογα με τη φορά του διακρίνεται σε Ρεύμα Εφοδιασμού και Αναπληρώσεων και Ρεύμα Εκκενώσεων και Διακομιδών.

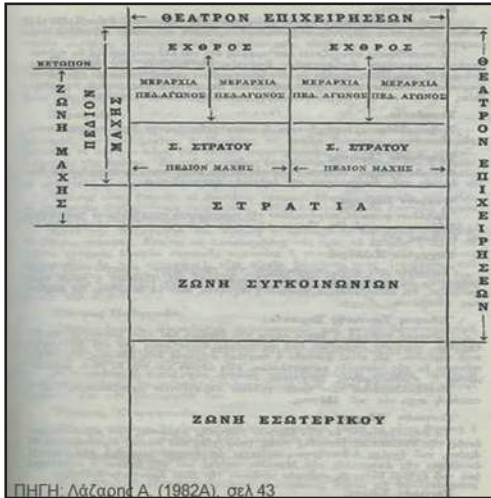
Το Δίκτυο Δ.Μ. ενός θεάτρου επιχειρήσεων των ενόπλων δυνάμεων επεκτείνεται στη Ζώνη Συγκοινωνιών (Ζ.Σ.) και στη Ζώνη Μάχης (Ζ.Μ.) και στηρίζεται στη βασική αρχή των Σταθερών Βάσεων για τη Ζώνη Συγκοινωνιών και των μεταβλητών Περιοχών Συντηρήσεως για τη Ζώνη Μάχης.

Οι κυριότερες περιοχές αυτού του δικτύου, είναι:

Το «**Θέατρο Πολέμου**», που αποτελεί έναν ευρύτερο γεωγραφικό χώρο, ο οποίος είναι απαραίτητος για τη διεξαγωγή ενός πλήρους πολέμου, κάτω από συντονισμένη ή ενιαία (εθνική ή συμμαχική) ανώτατη διεύθυνση. Κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο «Θέατρο Πολέμου» υπήρξε η Ευρώπη, η Βόρεια Αφρική και ο Ειρηνικός. Σε περίπτωση «τοπικού χαρακτήρα σύρραξης», Θέατρο Πολέμου είναι δυνατό να αποτελέσει και ένα μεμονωμένο γεωγραφικό τμήμα, όπως η Κορέα, η Ελληνική Χερσόνησος, η Εγγύς Ανατολή.

Το «**Θέατρο Επιχειρήσεων**», που αποτελεί έναν εντεταγμένο γεωγραφικό χώρο ο οποίος

4. Όπως αναφέρει ο Clark J. (1966) σε άρθρο *Economic Warfare: A Positive Conception*, Military Review, No3 March: "Οποιαδήποτε εθνική στρατηγική προϋποθέτει ύπαρξη οικονομικών πόρων".



Παράσταση Θεάτρου Επιχειρήσεων.

είναι αναγκαίος για τη συγκέντρωση, ανάπτυξη, Διοικητική Μέριμνα και ελιγμό των στρατιωτικών δυνάμεων, οι οποίες βρίσκονται κάτω από συντονισμένη ή ενιαία (εθνική ή συμμαχική) διοίκηση και είναι ικανές να πετύχουν στρατηγικούς σκοπούς. Ο καθορισμός ενός γεωγραφικού χώρου ως Θέατρο Πολέμου ή Επιχειρήσεων δεν είναι απόλυτος, αλλά σχετικός, ενώ ένα ή περισσότερα Θέατρα Επιχειρήσεων είναι δυνατόν να αποτελέσουν ένα Θέατρο Πολέμου. Γεωγραφικά το Θέατρο Επιχειρήσεων περιλαμβάνει: τη Ζώνη Μάχης και τη Ζώνη Συγκοινωνιών.

Η «**Ζώνη Μάχης**» αποτελεί το τμήμα του θεάτρου Επιχειρήσεων προς τον εχθρό, όπου δρουν οι σχηματισμοί και διεξάγεται ο αγώνας.

Η «**Ζώνη Συγκοινωνιών**» είναι το πίσω τμήμα του Θεάτρου Επιχειρήσεων, το οποίο βρίσκεται ακριβώς πίσω από τη Ζώνη Μάχης, περιλαμβάνει κόμβους και δίκτυα συγκοινωνιών και στο οποίο έχουν αναπτυχθεί οι εγκαταστάσεις και Μονάδες Διοικητικής Μέριμνας, που κρίνονται απαραίτητες για την άμεση συντήρηση και υποστήριξη των εμπρός μαχόμενων δυνάμεων. Στην περιοχή αυτή αναπτύσσεται η «Περιοχή Βάσεως» γύρω από τα κύρια λιμάνια ή συγκοινωνιακούς κόμβους.

Η «**Ζώνη Εσωτερικού**» είναι το τμήμα του Θεάτρου Πολέμου το οποίο δεν περιλαμβάνεται στο θέατρο επιχειρήσεων.

Το «**Πεδίο Μάχης**» ως χώρος περιλαμβάνει την διάταξη δύο αντιπάλων στρατευμάτων και έχει επιλεγεί για τη διεξαγωγή της μάχης.

Η Γεωοικονομική διάσταση της Βιομηχανικής Χωροθέτησης

Μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου, και μέχρι τη διάλυση του Συμφώνου

της Βαρσοβίας, η σκέψη που επικρατούσε στους στρατιωτικούς αναλυτές ήταν ότι οι βιομηχανικές εγκαταστάσεις κάθε χώρας, και κυρίως αυτές που έχουν σχέση με την πολεμική ισχύ ή την αμυντική θωράκισή της, θα αποτελούσαν τον βασικότερο και άμεσο στόχο της εχθρικής προσπάθειας σε περίπτωση νέας πολεμικής σύρραξης⁵. Η λήψη όμως αποφάσεων για την επιλογή των περιοχών εγκατάστασης των αμυντικών βιομηχανιών αποβαίνει δύσκολη, αφού υπεισέρχονται σε αυτήν δύο αντικρουόμενοι παράγοντες: ο ένας είναι το κέρδος, το οποίο αποτελεί αντικείμενο της ιδιωτικής πρωτοβουλίας ή κρατικής επιδίωξης (προκειμένου περί κρατικής μονάδας) σε καιρό ειρήνης και ο άλλος είναι η ασφάλεια⁶, που ενδιαφέρει ιδιαίτερα στον πόλεμο. Στη συνέχεια αναλύονται ξεχωριστά οι παραπάνω παράγοντες:

Κέρδος: Σε μια ελεύθερη οικονομία το κέρδος είναι το κύριο κίνητρο για την ίδρυση βιομηχανικών μονάδων από τους επενδυτές. Εκτός των άλλων παραγόντων, όπως η κατανάλωση και η ζήτηση, το κέρδος εξαρτάται και από την τοποθεσία ή την περιοχή στην οποία θα εγκατασταθεί μια βιομηχανική μονάδα. Καταρχάς, η περιοχή που θα επιλεγεί πρέπει να παρέχει μεταξύ άλλων τα κάτωθι:

Να βρίσκεται κοντά σε πυκνοκατοικημένη περιοχή, να παρέχει ευκολίες διακίνησης και κατανάλωσης του παραγόμενου προϊόντος και να μειώνει τα έξοδα μεταφοράς του ή τουλάχιστον να βρίσκεται κοντά σε συγκοινωνιακούς κόμβους, σιδηροδρομικούς σταθμούς, λιμάνια και αεροδρόμια προς διευκόλυνση της διακίνησής τους στο εσωτερικό ή το εξωτερικό.

Να βρίσκεται κοντά στις πηγές των αναγκαίων πρώτων υλών ή τουλάχιστον κοντά σε σταθμούς ή λιμάνια διαμετακόμισης από το εξωτερικό των απαραίτητων πρώτων υλών.

Ασφάλεια: Η περιοχή εγκατάστασης μιας βιομηχανικής μονάδας σε καιρό πολέμου πρέπει να παρέχει χωρική ασφάλεια, όπως:

Να απέχει σε απόσταση ασφαλείας από πιθανούς στόχους εχθρικής δράσης, π.χ. αεροδρόμια, μεγάλα λιμάνια, μεγάλα αστικά κέντρα και κόμβους ή τεχνικά έργα συγκοινωνιών.

Να απέχει από πιθανές περιοχές άμεσων πολεμικών επιχειρήσεων, δηλαδή να μη βρίσκεται κοντά σε σύνορα με εχθρικά διακείμενα κράτη

Να μη βρίσκεται κοντά σε άλλη βιομηχανική μονάδα με σκοπό την αποφυγή συσσώρευσης και δημιουργίας ελκυστικών στόχων.

5. Lovering J. (1991).

6. Law C.M (1983).

Οι ανωτέρω δυο αντικρουόμενες τάσεις συμπλέκονται περισσότερο λόγω του γεγονότος ότι η ύπαρξη βιομηχανικών μονάδων κοντά σε στρατιωτικές συγκεντρώσεις ή εγκαταστάσεις σε περίοδο επιχειρήσεων θα επισύρει οπωσδήποτε εχθρικές προσβολές με αρνητικά αποτελέσματα γι' αυτές.

Αμυντική Βιομηχανία: Γεωγραφικές και γεωοικονομικές διαστάσεις

Με τον όρο «Αμυντική Βιομηχανία» εννοούμε κυρίως εκείνον τον βιομηχανικό κλάδο του οποίου κύριος προορισμός-σκοπός είναι η παραγωγή αμυντικών μέσων, όπως όπλα, αεροπλάνα κλπ. Σ' αυτούς όμως πρέπει να προστεθούν και οι κλάδοι που παράγουν όχι μόνο όπλα-πυρομαχικά αλλά και λοιπά μέσα που είναι απαραίτητα για την διεξαγωγή του πολέμου, όπως επίσης και οι κλάδοι εκείνοι της συμβατικής βιομηχανίας, οι οποίοι μπορούν σε καιρό πολέμου να μετατραπούν σε παραγωγούς αμυντικού υλικού.

Το κυριότερο χαρακτηριστικό που διακρίνει τις αμυντικές βιομηχανίες από τις συμβατικές είναι ότι οι τελευταίες είναι σε θέση να ανεγείρουν τις εγκαταστάσεις και να ρυθμίζουν την οργάνωσή τους βάσει μιας εκ των προτέρων γνωστής και σταθερής κατά το μάλλον ή ήττον παραγωγής. Αντιθέτως, οι αμυντικές βιομηχανίες πρέπει να έχουν ελαστική οργάνωση και επαρκή οικονομικά περιθώρια, ώστε να προσαρμόζονται στις διαρκώς μεταβαλλόμενες απαιτήσεις. Είναι προφανές ότι για να μπορέσουν να αντεπεξέλθουν οι αμυντικές βιομηχανίες στις απότομες μεταπτώσεις, έχουν ανάγκη μεγάλων κεφαλαίων και επιπλέον επιδιώκεται ο συνεταιρισμός τους με μεγάλους και ισχυρούς οργανισμούς.

Ένα άλλο ουσιώδες χαρακτηριστικό, το οποίο διαφοροποιεί τις αμυντικές βιομηχανίες από τις συμβατικές, είναι ότι, ενώ οι τελευταίες δύνανται κατά κανόνα να επιλέγουν τους τόπους εγκατάστασής τους με κριτήρια οικονομικού οφέλους, οι αμυντικές βιομηχανίες είναι υποχρεωμένες να λαμβάνουν υπόψη και τη στρατιωτική πτυχή της ασφάλειας των εγκαταστάσεων από εχθρικές ενέργειες. Η πτυχή αυτή προσέλαβε πολύ μεγαλύτερη σημασία στην σύγχρονη εποχή λόγω της ανάπτυξης των εναέριων όπλων και των όπλων καμπύλης τροχιάς.

Τρίτο κοινό χαρακτηριστικό των αμυντικών βιομηχανιών είναι η ταχύτατη εξέλιξη των οπλικών συστημάτων. Οι μελετητές των αμυντικών βιομηχανιών προσεγγίζουν το παραπάνω ζήτημα βασιζόμενοι σε διαφορετικές εμπειρικές μελέτες. Ο Hooper, για παράδειγμα, επικέντρωσε την προσοχή του στην έννοια του «στρατηγικού προϊόντος» και όρισε τη στρατηγική βιομηχανία ως αυτή που παράγει στρατηγικά προϊόντα αναγκαία για τη βιωσιμότητα του στρατεύματος. Αντίθετα ο Hartley⁷ προσέγγισε με διαφορετικό τρόπο το ζήτημα των αμυντικών βιομηχανιών, προσπαθώντας να ορίσει και να εμβαθύνει σε μια νέα έννοια, αυτή της «αμυντικής

7. Hartley K, (1991a & 1991b).

βιομηχανικής βάσης». Το αποτέλεσμα ήταν να θεωρήσει ότι η αμυντική βιομηχανική βάση κάθε χώρας αποτελείται από δύο ομάδες επιχειρήσεων που παράγουν αμυντικά ή δημόσια αγαθά, αυτές που υλοποιούν συμβάσεις προμηθειών του Υπουργείου Άμυνας και αυτές που απαρτίζουν τον ελάχιστο πυρήνα του κρίσιμου εθνικού κεφαλαίου.

Τα ανωτέρω αρκούν να μας εξηγήσουν γιατί οι αμυντικές βιομηχανίες, περισσότερο από οποιονδήποτε άλλο βιομηχανικό κλάδο, έχουν ανάγκη εφαρμογής των σύγχρονων μεθόδων επιστημονικής οργάνωσης της εργασίας, διότι μόνο με μία τέτοια οργάνωση καθίσταται δυνατός ο περιορισμός των απωλειών χρόνου και χρήματος. Οι αρχές της ορθολογικής οργάνωσης πρέπει να εφαρμόζονται, τόσο στον διοικητικό και στον διαχειριστικό τομέα των αμυντικών βιομηχανιών όσο και στον τεχνικό, μέσω της συστηματικής κατανομής και αλληλοδιαδοχής των εργασιών κατασκευής κάθε εξαρτήματος και συναρμολόγησής τους στο συνολικό προϊόν (λεπτομερής καταμερισμός της εργασίας).

Συντελεστές οργάνωσης των Αμυντικών Βιομηχανιών

Οι συντελεστές οργάνωσης των αμυντικών βιομηχανιών είναι:

Οι Πρώτες Ύλες: Η εξεύρεση των πρώτων υλών αποτελεί βασική προϋπόθεση για κάθε βιομηχανία, προσλαμβάνει όμως ιδιαίτερη σημασία για τις αμυντικές βιομηχανίες λόγω του πλήθους και της μεγάλης ποικιλίας των απαιτούμενων ειδών, καθώς και των ειδικών τεχνικών χαρακτηριστικών που αυτές πρέπει να πληρούν. Βασική ύλη για την τροφοδότηση της αμυντικής βιομηχανίας είναι ο χάλυβας υπό διάφορες μορφές. Σημαντικά επίσης είναι διάφορα άλλα μέταλλα, όπως ο ορείχαλκος, ο χαλκός, το αλουμίνιο, ενώ παράλληλα προς αυτά είναι απαραίτητα διάφορα άλλα υλικά και χημικά προϊόντα που απαιτούνται για την παρασκευή εκρηκτικών υλών. Έχει αποδειχθεί πως όσο περισσότερες πρώτες ύλες μπορεί να εξασφαλίσει μια χώρα για την αμυντική βιομηχανία, τόσο περισσότερο η βιομηχανία της γίνεται αυτάρκης και ανεξάρτητη από ενδεχόμενες εξωτερικές επιδράσεις.

Το Προσωπικό και η Οργάνωση: Ο συντελεστής αυτός παρουσιάζει μεγαλύτερες δυσκολίες για την αμυντική βιομηχανία από ότι όλοι οι άλλοι μαζί. Όμως είναι πρόβλημα καθολικό, αφού απασχολεί τη βιομηχανία γενικότερα, η δε σοβαρότητά του είναι ανάλογη του μεγέθους της βιομηχανικής επιχείρησης. Μια σύγχρονη βιομηχανία ή συγκρότημα εργοστασίων, προκειμένου να αποδώσει ικανοποιητικά, πρέπει να οργανώσει τα θέματα πρόσληψης, εκπαίδευσης και διοίκησης του προσωπικού της κατά τρόπο επιστημονικό και σύγχρονο. Το ζήτημα του προσωπικού που θα εργασθεί σε σύγχρονες ή εκσυγχρονισμένες εγκαταστάσεις αμυντικής βιομηχανίας δεν είναι τόσο ποσοτικό όσο ποιοτικό. Εργάτες κοινοί είναι σχετικά εύκολο να βρεθούν, είναι δύσκολη όμως η εξεύρεση εξειδικευμένων

τεχνιτών, οι οποίοι θα είναι σε θέση να ρυθμίζουν και να χρησιμοποιούν ικανοποιητικά τα πολύπλοκα αυτόματα μηχανήματα και με ακρίβεια και ασφάλεια τις πολύπλοκες εργασίες συναρμολόγησης πυροσωλήνων, πυροβόλων, αεροπλάνων κλπ. καθώς και τον έλεγχο κάθε φάσης επεξεργασίας.

Η προστασία των Αμυντικών Βιομηχανικών Εγκαταστάσεων: Η γενικότερη μέριμνα για την προστασία των βιομηχανικών εγκαταστάσεων σε περίοδο πολέμου ανήκει στο κράτος, που σχεδιάζει με ορθολογικό τρόπο και διαθέτει εκάστοτε τα απαραίτητα μέσα, τα οποία έχουν σκοπό να προστατεύσουν από εχθρικές προσβολές τις βιομηχανικές εγκαταστάσεις, τους μεταφορικούς άξονες που τις εξυπηρετούν και το προσωπικό που τις επανδρώνει.

Η προστασία των βιομηχανικών εγκαταστάσεων δεν σχεδιάζεται την ώρα του κινδύνου, αφού η λεπτομερής προπαρασκευή για την προστασία τους σε καιρό ειρήνης εξασφαλίζει σε περίοδο πολέμου την καλή τους λειτουργία. Ο επιδιωκόμενος βαθμός της σχετικής προστασίας δεν είναι ίδιος για όλες τις επιχειρήσεις, αλλά ποικίλλει ανάλογα με τη σημασία της επιχείρησης για την οικονομία της χώρας σε καιρό πολέμου ή μεγάλης κρίσης, την ευπάθεια των εγκαταστάσεων, του αριθμού των ατόμων τα οποία απασχολούνται σ' αυτές τις εδαφικές συνθήκες κλπ. Οι κυβερνήσεις των κρατών προνοούν ώστε να καταστεί όσο το δυνατόν λιγότερο τρωτή από αέρα η εθνική βιομηχανία και παράλληλα να μην κινδυνεύουν οι γειτονικές πόλεις από πυρκαγιές και εκρήξεις σε περίπτωση αεροπορικής επιδρομής κατά εργοστασίων της περιοχής.

Η κύρια κρατική μέριμνα εκδηλώνεται με γεωγραφικούς όρους, δηλαδή με την απομάκρυνση των ζωτικών βιομηχανιών από τα σύνορα και τη μετεγκατάστασή τους σε όσο το δυνατόν απρόσβλητες περιοχές. Πρώτη η Σοβιετική Κυβέρνηση απαγόρευσε την ίδρυση ζωτικών βιομηχανιών σε μικρή απόσταση από τα σύνορα της, τόσο στα Ανατολικά όσο και στα Δυτικά. Αντίθετα, επέλεξε το κέντρο της Σιβηρίας και τα Ουράλια όρη για να εγκαταστήσει τα μεγαλύτερα βιομηχανικά της συγκροτήματα.

Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας όχι μόνο δεν ίδρυσε πλησίον των συνόρων της νέες ζωτικές βιομηχανίες, αλλά μετεγκατέστησε προς το κέντρο της χώρας ορισμένες βαριές βιομηχανίες με παράλληλη αεροπορική κάλυψη.

Η Γιουγκοσλαβία κατά την περίοδο της τιτοϊκής διακυβέρνησης είχε προβεί στην συγκέντρωση των βιομηχανικών συγκροτημάτων της στην περιοχή της Βοσνίας - Ερζεγοβίνης και πλησίον της νότιας πλευράς αυτής, στην καρδιά της χώρας, δηλαδή σε περιοχές που ήταν δυσπρόσβλητες από αέρα: Mijitze, Kruchevats, Kraljevo κ.ά.



*Χωροθέτηση κύριων Αεροπορικών
Βάσεων στο Ηνωμένο Βασίλειο.*

Πηγή: Νικόλαος Π. Σύρμας.



*Γεωγραφική Κατανομή των περιφερειών
του Ηνωμένου Βασιλείου.*

Πηγή: Νικόλαος Π. Σύρμας.

Με το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, το Ηνωμένο Βασίλειο ανέπτυξε μια αμυντική βιομηχανία που είχε ως στόχο να υποστηρίξει τις ένοπλες δυνάμεις της χώρας και των συμμάχων της κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Οι κυριότερες αμυντικές βιομηχανίες που παρήγαγαν πυρηνικά όπλα, αεροσκάφη, βλήματα και ηλεκτρονικά προϊόντα χωροθετήθηκαν σε περιοχές που παρείχαν ασφάλεια και αεροπορική κάλυψη, δηλαδή σε περιοχές στις οποίες έχει αναπτυχθεί ένα πλήρες Σύστημα Αεράμυνας και το πέραξ έδαφος ήταν φιλικό και αμυντικά οργανωμένο. Οι περιοχές που δέχτηκαν τον κύριο όγκο των αμυντικών βιομηχανιών λόγω της μεγαλύτερης στρατηγικής ασφάλειας είναι οι South East, South West, North West και West Midlands.

Συγκεκριμένα, στα τέλη της δεκαετίας του '90 στο Ηνωμένο Βασίλειο υπολογίζονταν σε 81.000 οι άμεσα απασχολούμενοι στην αμυντική βιομηχανία, 31.000 εργάζονταν στο South East England, 14.000 στο South West, 11.000 στο North West και 5.000 στο West Midlands, δηλαδή το 75% των άμεσα απασχολούμενων εργάζονταν στις ασφαλείς προαναφερόμενες περιοχές. Στον πίνακα «1» φαίνεται η συγκέντρωση της περιφερειακής κατανομής αμυντικών εξόδων του Υπουργείου Άμυνας του Ηνωμένου Βασιλείου σε ποσοστό 73,7% και της κατανομής των άμεσα απασχολούμενων στην αμυντική βιομηχανία την περίοδο 1986-7 σε ποσοστό 70,9%. Επίσης, ο πίνακας «2» δείχνει την υπεροχή των ανωτέρω περιοχών στην συγκέντρωση της απασχόλησης σε δύο ηγετικούς κλάδους της αμυντικής

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 Περιφερειακή χρηματοδότηση MOD στην αμυντικό εξοπλισμό και απασχόληση στην αμυντική βιομηχανία 1986-7				
	Χρηματοδότηση		Άμεση	απασχόληση
	£ m	% της UK	No	% της UK
South East	2.900	43,6	71.000	40,6
South West	1.000	15,0	25.000	14,3
North West	700	10,5	19.000	10,9
West Midlands	300	4,5	9.000	5,1
ΜΕΡΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	4.900	73,7	124.000	70,9
North	500	7,5	21.000	12,0
Scotland	400	6,0	16.000	9,1
East Midlands	350	5,3	6.000	3,4
Yorkshireand Humderside	200	3,0	3.000	1,7
Wales	100	1,5	1.000	0,6
Northern Ireland	100	1,5	3.000	1,7
East Anglia	100	1,5	1.000	0,6
UK	6.650	100,0	175.000	100,0

βιομηχανίας το 1989, στην Αεροπορική βιομηχανία (aerospace) και τα ηλεκτρονικά αγαθά (electronic capital goods) σε ποσοστό 77% και 68,5% αντιστοίχως.

Το θέμα της χωροθέτησης της Ελληνικής Αμυντικής Βιομηχανίας στην Ελλάδα προέκυψε όταν άρχισε η μελέτη για την δημιουργία βιομηχανικής ζώνης στο πολεοδομικό συγκρότημα Αθηνών - Πειραιά (1935). Τότε τέθηκαν πολλά ερωτήματα, από τα οποία το πρώτο ήταν κατά πόσο το κράτος ήταν έτοιμο να μειώσει τους κινδύνους από αεροπορικές επιδρομές σε περίπτωση πολέμου για τις βιομηχανίες και τον άμαχο πληθυσμό, ώστε να εξασφαλίζεται ο εφοδιασμός, τόσο του μετώπου όσο και των μετόπισθεν.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2 Απασχόλησης σε δύο ηγετικές υψηλής τεχνολογίας αμυντικές βιομηχανίες 1989 Αεροπορικής και Ηλεκτρονικής						
	Αεροπορική Βιομηχανία		Ηλεκτρονική Βιομηχανία		Σύνολο	
	No	% της UK	No	% της UK	No	% της UK
South East	35598	25,0	28.869	57,9	64.467	33,5
South West	33.042	23,2	4.095	8,2	37.137	19,3
North West	28.906	20,3	452	0,9	29.358	15,3
West Midlands	12.118	8,5	729	1,5	12.847	6,7
ΜΕΡΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	109.664	77,0	34.145	68,5	143.809	74,8
East Midlands	15.165	10,6	3.283	6,6	18.448	9,6
Scotland	7.428	5,2	9.348	18,7	16.776	8,7
Yorkshireand Humderside	5.276	3,7	546	1,1	5.822	3,0
Wales	4.217	3,0	245	0,5	4.462	2,3
East Anglia	101	0,1	2.146	4,3	2.247	1,2
North	647	0,5	149	0,3	796	0,4
UK	142.498	177,0	49.862	168,5	192.360	174,8

Μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου η Ελλάδα οργανώθηκε στα πρότυπα αρχικά των Βρετανών, οι οποίοι εγκατέστησαν στο λεκανοπέδιο της Αττικής την κύρια βάση ανεφοδιασμού του Ελληνικού Στρατού, που ανασυγκροτήθηκε για να αμυνθεί έναντι του λεγόμενου από Βορρά κινδύνου. Από το 1947 η βιομηχανική ανάπτυξη του λεκανοπεδίου Αττικής συνεχίστηκε σε συνδυασμό με την αμυντική οργάνωση της χώρας και με το στρατιωτικό σχεδιασμό των ΗΠΑ στη ΝΑ Μεσόγειο. Η τελική μορφή της χωροταξικής διάταξης της βιομηχανίας στην Ελλάδα διαμορφώθηκε με την ένταξη της χώρας στο NATO (1952), καθώς η χώρα στα στρατηγικά πλαίσια του NATO θεωρήθηκε τμήμα ενός πιθανού Ευρωπαϊκού Θεάτρου Πολέμου. Την περίοδο εκείνη η χώρα κατέστη Θ.Ε. στην Ν.Α. Ευρώπη, διαιρέθηκε γεωγραφικά σύμφωνα με τη στρατιωτική αντίληψη σε Ζώνες, για να ενταχθεί με επιτυχία στα επιχειρησιακά στρατηγικά σχέδια του NATO σε περιόδους κρίσεων και από το 1974 τις κρίσεις με την Τουρκία.

Σύνοψη

Συνοψίζοντας, θα πρέπει να τονισθεί πως το ζήτημα της γεωγραφικής-χωρικής διάστασης της αμυντικής βιομηχανίας από μια θεωρητική σκοπιά, στα πλαίσια της Διοικητικής Μέριμνας των Ενόπλων Δυνάμεων μίας χώρας, δημιουργεί πρόβλημα. Αυτό συμβαίνει καθώς η ανάγκη περιφερειακής βιομηχανικής ανάπτυξης μπορεί να έρχεται σε αντίθεση με την ανάγκη ασφάλειας των εγκαταστάσεων σε περίπτωση πολέμου. Για παράδειγμα, η ανάγκη ενίσχυσης της βιομηχανικής ανάπτυξης παραμεθόριων περιοχών μπορεί να δημιουργήσει αυξημένους κινδύνους για αυτές τις βιομηχανίες σε περίπτωση κρίσεων ή συρράξεων στη μεθοριακή ζώνη. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία προοπτικών συγκέντρωσης-χωροθέτησης της βιομηχανίας και, κυρίως, της αμυντικής βιομηχανίας σε περιοχή που παρέχει μεγαλύτερη ασφάλεια στο επενδύόμενο κεφαλαίο, όπως η Ζώνη Συγκοινωνιών, στην οποία εφαρμόζονται τα σχέδια Βιομηχανικής Κινητοποίησης σε περιόδους κρίσης ή πολέμου. Συνέπεια του παραπάνω είναι ότι οι περιοχές που βρίσκονται εκτός των ζωνών αυτών στερούνται τα πλεονεκτήματα προσέλκυσης κεφαλαίων για ανάπτυξη ζωτικών βιομηχανιών.

Βιβλιογραφία:

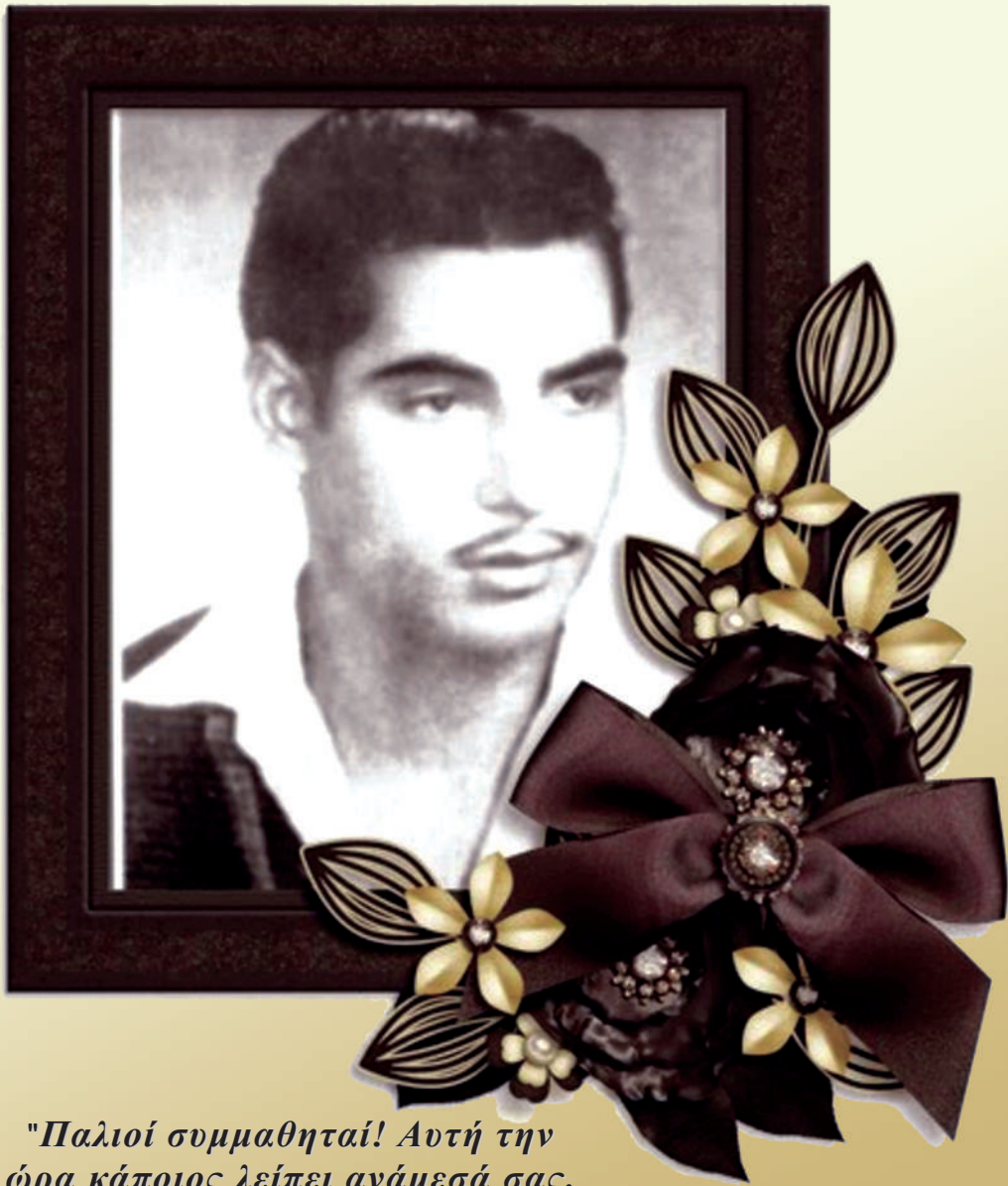
Bishop P.& Wiseman N.(1998), *The North-South Divide in the UK Defence Sector*, Regional Studies, Vol33.9, pp 829-841.

Clark J. (1966), *Economic Warfare: A Positive Conception*, Military Review, No3 March.

Gray C.M.(1950), *The department of Logistics*, Military Review English Edition, No 12 March, Art 6.

Gray C.M.(1979), *The Military Requirements of US Strategy*, Military Review English Edition, September, Art 9.

- Hartley K.(1991a), *The Economics of Defence Policy*, London, Brassey's.
- Hartley K.(1991b), *The Economics of UK Defence Policy in the 1990's: International collaboration in aerospace:Defence R&D and crowding out*, University of York, Institute for Research in the Social Sciences.
- Law C.M (1983), *The defence sector in British regional development*, Geoforum 14, 169-84.
- Lovering J.(1985), *Regional intervention, defence industries and the structuring of space in Britain, the case of Bristol and South Wales*, Environment and Planning, D 3, 85-107.
- Lovering J.(1989), *The Restructuring Debate*, Peet & Thrift, eds, 1989:198-223.
- Lovering J.(1991), *The Changing Geography of the Military Industry in Britain*, Regional Studies, Vol 25 4, pp279-293.
- Merrado F.L.(1952), *Logistics in Mobile Defence*, Military Review English Edition, No 10 January, Art 7.
- Samuelson P. & Nordhaus W.(1992), *Economics*, New York, Mc Graw-Hill INC, 14th ed.
- Schmidt T.C.(1950), *Economic Intelligence in a theater of operation*. Military Review English Edition, No 10 January, Art 5.
- Weber H.J.(1950), *Logistics and Mobilization*, Military Review English Edition, No 10 January, Art 6.
- Woodward R.(2004), *Military Geographies*, Backwell Publishing.
- Ζησίμου Ι.(1936), *Προστασία Βιομηχανικών Εγκαταστάσεων από Εναέριων Προσβολών*, Αθήνα, Βιομηχανική Επιθεώρησης, Τεύχος 29. Νοέμβριος.
- Κουσκουβέλης Ηλ, (2004), *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα.
- Λάζαρης Α.(1982Α), *Στρατιωτική Γεωγραφία: Ευρώπη - Μ. Ανατολή - Β. Αφρική - Μεσόγειος Θάλασσα*, Τόμος Πρώτος, Αθήνα, Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων.
- Λαμπριανίδης Λ, (2001), *Οικονομική Γεωγραφία: Στοιχεία Θεωρίας και Εμπειρικά Παραδείγματα*, Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκης.
- Λυγιδάκης Ν, (1957), *Στρατιωτική Γεωγραφία*, Τόμος Α', Αθήνα, Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων.
- Σύρμας Ν. (2008), *Η ανάπτυξη και γεωγραφική οργάνωση του Δικτύου της Ελληνικής Αμυντικής Βιομηχανίας ως τμήμα το συστήματος Διοικητικής Μέριμνας των Ενόπλων Δυνάμεων και του αμυντικού σχεδιασμού της χώρας*, Μυτιλήνη, Διδακτορική Διατριβή Πανεπιστήμιο Αιγαίου/ Σχολή Κοινωνικών Επιστημών Τμήμα Γεωγραφίας.



*"Παλιοί συμμαθηταί! Αυτή την
ώρα κάποιος λείπει ανάμεσά σας,
κάποιος που φεύγει αναζητώντας
λίγο ελεύθερο αέρα, κάποιος που
μπορεί να μη τον ξαναδείτε παρά
μόνο νεκρό.... "*

**ΕΠΙΜΝΗΜΟΣΥΝΟΣ ΛΟΓΟΣ ΤΗΣ
ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑΣ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗΣ
ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΥ ΚΥΡΙΑΣ
ΚΛΕΛΙΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΣΤΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ
ΤΟΥ ΗΡΩΑ ΕΥΑΓΟΡΑ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΔΗ**

Μνήμη ιερή σήμερα.

Λόγω τιμής και ανυπέρβλητου χρέους στέκομαι σήμερα εδώ, ενώπιόν σας και ενώπιόν μου. Ενώπιον της άσβεστης μνήμης του ηρωομάρτυρα μαθητή της τιμημένης Τσάδας, του Ευαγόρα της Πάφου, του Ευαγόρα της Κύπρου, του Ευαγόρα ολόκληρου του Ελληνισμού, ο οποίος πριν από 62 χρόνια, στις 14 Μαρτίου 1957, ανέβηκε στην αγχόνη του Βρετανού αποικιοκράτη περιφρονώντας τον θάνατο και έγινε παντοτινό σύμβολο και παράδειγμα ηρωισμού, αυτοθυσίας και βαθιάς, ανυπέρβλητης αγάπης για την πατρίδα.

Στέκομαι ενώπιόν μου.

Ο Ευαγόρας Παλληκαρίδης από όλους μου τους άξιους δασκάλους ήταν πάντα ο αγαπημένος. Γεννημένη το 1979, μωρό ακόμα στο σπίτι του παππού της μάνας μου, του ιερέα Οικονόμου Μεταξά στο Πελέντρι, τα παιχνίδια μου σκόνταφταν στα βιβλία με τα οποία ο φωτισμένος εκείνος άνθρωπος μας έθρεφε... Θουκιδίδης, Ηρόδοτος, Σωκράτης, Πλάτωνας, Αριστοτέλης και Ευαγόρας Παλληκαρίδης.

Πέρασαν χρόνια να αντιληφθώ τις συνδέσεις όλων αυτών των προσωπικοτήτων. Επιτρέψτε μου αυτή τη μικρή κατάθεση ψυχής, μια που σήμερα μου δίνεται η ευκαιρία να εξηγήσω γιατί οφείλω σήμερα να πω πως ό,τι είμαι το οφείλω σε όσους ανέφερα πιο πάνω.

Αργότερα, κι όταν η λατρεία μου για την αρχαία ελληνική γραμματεία ανθούσε, ο *Επιτάφιος του Περικλή* απέδειξε τις αρετές του αγώνα για την ελευθερία του τόπου. Κι ότι ο Παλληκαρίδης δεν είναι τίποτε άλλο παρά η γέφυρα σύνδεσής του μέσα μας. Του παρελθόντος, του παρόντος και του μέλλοντός μας.

«Καὶ οἷδε μὲν προσηκόντως τῇ πόλει τοιοῖδε ἐγένοντο.»

Η σχέση πολίτη και πόλης δεν είναι μόνο διαλεκτική. Προσθήκοντες είναι οι οικείοι, οι συγγενείς. Προσηκόντως εδώ θα πει ότι κάποιος ζει την πόλη του, όπως αρμόζει

στα παιδιά της. Ο Ευαγόρας το γνώριζε καλά. Πάντα δήλωνε παρών στα της πόλης: αγαπούσε με πάθος και τον αθλητισμό, σημείωνε διακρίσεις στον στίβο, στο ποδόσφαιρο, στην καλαθοσφαίρα. Πριν ακόμα ενταχθεί στις τάξεις της ΕΟΚΑ, αναπτύσσει ενεργό δράση κατά των Άγγλων ως πρωτοπόρος σε διαδηλώσεις και μυστικές επιχειρήσεις. Παραμονή της στέψης της Βασίλισσας Ελισάβετ, τον Ιούνιο του 1953, αναρριχάται με απαράμιλλο θάρρος στον ιστό του Ιακώβειου Γυμνασίου Πάφου και ξεσκίζει τη σημαία των κατακτητών. Η ενέργειά του αυτή οδήγησε σε περαιτέρω διαδηλώσεις, που είχαν ως αποτέλεσμα τη ματαίωση των εορτασμών. Ήταν η υπογραφή της πρώτης επαναστατικής του πράξης.

Ο Ευαγόρας ως πολίτης της Πάφου του Κινύρα, άρρηκτα συνδεδεμένης με την Ελλάδα, παρέμεινε πιστός, όπως της αξίζει, μέχρι την τελευταία ανάσα.

«τοὺς δὲ λοιποὺς χρὴ ἀσφαλεστέραν μὲν εὖχεσθαι, ἀτολμοτέραν δὲ μηδὲν ἀξιοῦν τὴν ἐς τοὺς πολέμιους διάνοιαν ἔχειν»: Ο Περικλής προτρέπει τους ζωντανούς να επιδείξουν την ίδια αίσθηση του χρέους (ἀξιοῦν) με αυτή που επέδειξαν οι παρόντες νεκροί. Αυτή η αίσθηση του χρέους προς την πατρίδα παρουσιάζεται ως αποτέλεσμα εσωτερικής ανασκόπησης, ως μια δραστηριότητα διανοητική.

Δεν είναι βέβαιο το αποτέλεσμα ενός αγώνα. Συχνά αστάθμητοι παράγοντες υπεισέρχονται και μπορούν να ανατρέψουν τα πάντα, κι ο Ευαγόρας γράφει σε ένα από τα ποιήματά του... *«Μπορεί σε κάποια μάχη γραμμένο η μοίρα να 'χει να μη γυρίσουμε. Μα πάμε με καμάρι και λέμε όποιον πάρει. Και θα νικήσουμε.»*

Το φρόνημα γι' αυτούς τους αγωνιστές είναι κάτι που το αξιώνουν από τον εαυτό τους, που τους το επιβάλλει η αίσθηση του χρέους και του καθήκοντος.

Σε άλλο σημείο και σε άλλο κεφάλαιο του Επιταφίου αναφέρεται κάτι άλλο. Εξαιρετικής σύνδεσης με τον δάσκαλο μου. Κάτι που στάθμησε όλες του τις πράξεις και ρύθμισε όλο του το είναι: *«ἐλπίδι μὲν τὸ ἀφανὲς τοῦ κατορθώσῃν...περὶ τοῦ ἤδη ὀρωμένου σφίσιν αὐτοῖς ἀξιοῦντες πεποιθέναι».*

«σκοποῦντας μὴ λόγῳ τὴν ὠφελίαν... θεωμένους καὶ ἐραστὰς γιγνομένους»: Οι ζωντανοί να θεώνονται το μεγαλείο της πόλης όχι μόνο με τη λογική, αλλά με το να κοιτάζουν την πόλη τους με θέρμη, με έρωτα. Τη θέση της ψυχρής θεωρητικής ανασκόπησης παίρνει ο θαυμασμός και ο έρωτας προς την πόλη. Η υπεράσπιση της πόλης παρουσιάζεται ως ψυχική ανάγκη και όχι ως υπαγόρευση της λογικής.

«Τὴν Ελλάδα ἀγαπῶ, ἀλλὰ καὶ ἐσένα.

Μ' ἕναν ἔρωτα μεγάλο, ἀληθινό.

Τα γαλάζια σου τα μάτια, τα θλιμμένα

Το γαλάζιο της θυμίζουν ουρανό.»

«ένθυμουμένους ὅτι τολμῶντες καὶ γινώσκοντες τὰ δέοντα καὶ ἐν τοῖς ἔργοις αἰσχυρόμενοι ἄνδρες αὐτὰ ἐκτίσαντο, καὶ ὁπότε πείρα του σφαλεῖεν, οὐκ οὖν καὶ τὴν πόλιν γε τῆς σφετέρας ἀρετῆς ἀξιοῦντες στερίσκειν, κάλλιστον δὲ ἔρανον αὐτῇ προῖέμενοι»: Οἱ Αθηναῖοι πρέπει να συλλογιστούν πάνω στις συνιστώσες του αθηναϊκού μεγαλείου. Η σπουδαιότερη από αυτές είναι ο ἴδιος ο Αθηναῖος πολίτης, γέννημα της πόλης και του πολιτεύματός της. Παρουσιάζεται να εμφορεῖται από μίαν ψυχική ιδιότητα (τόλμη), από μια διανοητική (γνώσις) και μια ηθική (αἰδώς, ἡ ντροπή). Τέτοιοι ἄνδρες ἦταν οἱ δημιουργοὶ του αθηναϊκού μεγαλείου, οἱ ὁποῖοι ἀκόμη και στην ὥρα της ἀποτυχίας προτιμοῦσαν να ξοδέψουν τὴ ζωὴ τους, προσφέροντάς τὴν ὡς τὴν πιο ωραία συνεισφορά (κάλλιστον ἔρανον) στὴν πόλη.

«Θ' ακολουθήσω με θάρρος τὴ μοίρα μου. Ἴσως αὐτό να ναι τὸ τελευταῖο μου γράμμα. Μὰ πάλι δεν πειράζει. Δεν λυπάμαι για τίποτα. Ἀς χάσω τὸ κάθε τι. Μία φορά κανεῖς πεθαίνει. Θα βαδίσω χαρούμενος στὴν τελευταία μου κατοικία. Τί σήμερα τι αὔριο; Ὅλοι πεθαίνουν μία μέρα. Εἶναι καλὸ πράγμα να πεθαίνει κανεῖς για τὴν Ελλάδα. Ὡρα 7:30. Ἡ πιο ὁμορφὴ μέρα τῆς ζωῆς μου. Ἡ πιο ὁμορφὴ ὥρα. Μὴ ρωτᾶτε γιατί».

«κοινῇ γὰρ τὰ σώματα διδόντες...ἐνδαιιτᾶται»: Οἱ Αθηναῖοι θα πρέπει να δείξουν γενναιότητα και αὐτοθυσία στο πεδίο τῆς μάχης, ἀναλογιζόμενοι τὰ οφέλη που τους περιμένουν μετὰ τὴ θυσία τους: ἀγέραςτος ἔπαινος, αἰώνια μνήμη και ὑπόμνηση, ἀναγνώρισή τους ὡς πανανθρώπινων, οἰκουμενικῶν προτύπων. Θα δώσουν κάτι ἀσήμαντο και φθαρτό (τὸ σῶμα) και θα ἀποκτήσουν κάτι τὸ αἰώνιο και ἀγέραςτο.

«οὓς νῦν ὑμεῖς ζηλώσαντες καὶ τὸ εὐδαιμον τὸ ἐλεύθερον, τὸ δ' ἐλεύθερον τὸ εὐψυχον κρίναντες μὴ περιορᾶσθε τοὺς πολεμικοὺς κινδύνους»: Οἱ Αθηναῖοι με πρότυπο τους νεκροὺς (ὄχι μόνο τους παρόντες) και θεωρώντας ὡς θεμέλιο τῆς εὐτυχίας (εὐδαιμονία) τὴν ἐλευθερία και ὡς θεμέλιο τῆς ἐλευθερίας τὴ δυνατὴ ψυχὴ (τὸ εὐψυχον), δεν θα πρέπει να δειλιάζουν μπροστὰ στους κινδύνους του πολέμου. Εἶναι ἐνδιαφέρον ὅτι εὐδαιμονία, ἐλευθερία και εὐψυχία παρουσιάζονται ἀξεχώριστα, σαν μία ἔννοια. Ἀν ἀφαιρέσουμε τὴν κοινὴ ἔννοια, τὴν ἐλευθερία, θα διαπιστώσουμε τὴν ἀμεση σύνδεση τῆς εὐτυχίας με τὴ γενναιότητα. Ἡ πραγματικὴ εὐτυχία ὑπάρχει μόνο ὅταν ὑπάρχει ἐλευθερία. Μόνο οἱ ἐλεύθεροι ἄνθρωποι μποροῦν να αἰσθανθοῦν εὐτυχισμένοι. Ὅταν ἡ ἐλευθερία ἀπειλεῖται, θα πρέπει να τὴν υπερασπιστοῦν με γενναιότητα. Εἶναι ἀξιοσημείωτὴ ἡ σύνδεση τῆς εὐτυχίας με τὴ γενναιότητα. Ὁ πολίτης πρέπει να φανεῖ γενναῖος ὄχι μόνο για κάτι ἀφηρημένο, ὅπως ἡ ἐλευθερία, ἀλλὰ για χειροπιαστὰ πράγματα, ὅπως ἡ εὐδαιμονία, ἡ ἀπόλαυση των υλικῶν και πνευματικῶν ἀγαθῶν που του προσφέρει ἡ πόλη.

«κοινῇ γὰρ τὰ σώματα διδόντες ἰδίᾳ τὸν ἀγῆρων ἔπαινον ἐλάμβανον καὶ τὸν τάφον ἐπισημότατον, οὐκ ἐν ᾧ κεῖνται μᾶλλον, ἀλλ' ἐν ᾧ ἡ δόξα αὐτῶν παρὰ τῷ ἐντυχόντι αἰεὶ καὶ λόγου και ἔργου καιρῷ ἀείμνηστος καταλείπεται.» Ποια εἶναι τὰ οφέλη που προκύπτουν

από τη θυσία για την υπεράσπιση της πατρίδας; Οι αγωνιστές, που θυσιάστηκαν για την πατρίδα, πρόσφεραν (διδόντες) την ίδια τους τη ζωή σε μια συλλογική θυσία (τὰ σώματα/ κοινή) για την πατρίδα. Θυσιάζοντας, όμως, όλοι μαζί την ώρα του κοινού αγώνα τα σώματα, κέρδισαν (ἐλάμβανον) ο καθένας χωριστά (ιδίᾳ) τον αιώνιο και άφθαρτο ατομικό έπαινο (τὸν ἀγήρων ἔπαινον). *«Οι αγωνιστές έδωσαν κάτι φθαρτό, που έτσι κι' αλλιώς θα γερνούσε, τα σώματά τους, για να πάρουν ένας ένας κάτι αθάνατο, τον έπαινο που δεν γερνάει ποτέ»*. Τα στοιχεία της προσφοράς και της ανταπόδοσης δίνονται με τέτοιο τρόπο, ώστε τα δεύτερα να φαίνονται αξιολογικά πιο σπουδαία από όσα προσφέρουν οι πολεμιστές που θυσιάζουν τη ζωή τους. Οι νεκροί θα κερδίσουν καὶ τὸν τάφον έπισημότατον, την πιο επίσημη ταφή. Ο Περικλής δίνει στη φράση αυτή πνευματικό και ιδεαλιστικό περιεχόμενο. Τάφος των νεκρών δεν θεωρείται ο χώρος όπου κείτονται (οὐκ ἐν ᾧ κείνται), το πραγματικό μνημείο που τους περικλείνει, αλλά η φήμη (δόξα) που τους περιβάλλει και που αυτή παρουσιάζεται αείμνηστος, συγκινεί όλους τους ανθρώπους (παρὰ τῷ ἐντυχόντι), σε κάθε εποχή (αἰεί) και σε κάθε εκδήλωση (λόγου καὶ ἔργου καιρῷ) *«ἀνδρῶν γὰρ ἐπιφανῶν πᾶσα γῆ τάφος, καὶ οὐ στηλῶν μόνον ἐν τῇ οἰκείᾳ σημαίνει έπιγραφή, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ προσηκούσῃ ἄγραφος μνήμη παρ' ἐκάστῳ τῆς γνώμης μᾶλλον ἢ τοῦ ἔργου ἐνδαιτᾶται»*.

Ο ρήτορας επισημαίνει τις διαστάσεις της δόξας των ανδρῶν που πεθαίνουν για την πατρίδα. Δίνει έμφαση στην αξία του τάφου ως μνημείου, αλλά εξαίρει και τη σημασία του τάφου ως ιδέα που ξεφεύγει από κάθε περιορισμό χώρου και χρόνου. Η πᾶσα γῆ γίνεται η σημερινή οικουμένη, με τα δύο μέρη που τη συγκροτούν: ἡ οἰκεία, η πατρίδα του καθενός και ἡ μὴ προσήκουσα, ο κόσμος στο σύνολό του. Τα ιδανικά για τα οποία έπεσαν οι πολεμιστές δεν έχουν απλῶς πανελλήνιο χαρακτήρα, αλλά πανανθρώπινο. Το να πεθαίνει κανείς για υψηλά ιδανικά, όπως είναι η πατρίδα, τον καθιστά πρότυπο για κάθε άνθρωπο κάθε εποχής. Οι αγωνιστές πήραν και υλική (στηλῶν έπιγραφή) και ηθική (ἄγραφος μνήμη) ανταμοιβή. Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στο γενναίο φρόνημα που επέδειξαν οι νεκροί και όχι στο αποτέλεσμα του αγώνα που διεξήγαγαν. Το φρόνημα παραμένει αιώνιος οδηγός (ἄγραφος μνήμη ἐνδαιτᾶται μᾶλλον τῆς μνήμης ἢ τοῦ ἔργου).

Ο Ευαγόρας μπορούσε να γλυτώσει. Δεν ήθελε όμως γιατί ήταν ταγμένος να παραμείνει πιστός. Οικείος και συγγενής με την πόλη του.

Στον δικαστή που πρώτα τον ρώτησε τι έχει να πει για να ελαφρύνει τη θέση του και τελικῶς του ανακοίνωσε την καταδίκη του, είπε με παρρησία: *«Ξέρω ότι θα με κρεμάσετε. Ό,τι έκαμα, το έκαμα ως Έλλην Κύπριος που αγωνίζεται για την Ελευθερία του»*.

Της καταδίκης ακολούθησαν πολλές διαμαρτυρίες τόσο από την Κύπρο όσο και από το εξωτερικό. Στις δύο εβδομάδες που μεσολάβησαν μέχρι τον απαγχονισμό του, εντυπωσίασε τους πάντες με την εγκάρτερησή του, την αταλάντευτη πίστη του

στον σκοπό για τον οποίο θα έδινε την ζωή του και την ηθική ενίσχυση που πρόσφερε στους δικούς του και στους συγκρατούμενους του.

Στις 14 Μαρτίου 1957 ο Ευαγόρας αφήνει την τελευταία του πνοή, τραγουδώντας για την Κύπρο, τη Λευτεριά, την Ελλάδα. Η ψυχή του ατρόμητου παλικάριού, του ευαίσθητου ποιητή της Ελευθερίας, πέταξε στους λεύτερους ουρανούς της αθανασίας. Ο χείμαρρος «Βαγορής» ακολούθησε τη μοιραία του πορεία προς την ελευθερία και την αθανασία.

«Ορκίσθηκα να πεθάνω για την Πατρίδα μου κι ετήρησα τον όρκο μου». Ήταν ο νεαρότερος αλλά και ο τελευταίος αγωνιστής που απαγχονίστηκε από τους Άγγλους.



Ελληνίδες - Έλληνες,

Σήμερα η Κύπρος δεν είναι όπως την οραματίστηκε ο Ευαγόρας Παλληκαρίδης και οι άλλοι ήρωες του έπους της ΕΟΚΑ. Εδώ και 45 σχεδόν χρόνια ένα μεγάλο τμήμα της πατρίδας μας κατέχεται από τον Αττίλα και ο Πενταδάκτυλος στέκει απέναντί μας θλιμμένος και βουβός.

Η προδοσία του πραξικοπήματος, και η καταστροφή που έφερε στη συνέχεια η τουρκική εισβολή, δημιούργησαν μια απαράδεκτη κατάσταση πραγμάτων στο νησί μας, που έχουμε χρέος να ανατρέψουμε. Είναι με απογοήτευση που παρακολουθούμε πολλές δημόσιες αναφορές της Τουρκίας.

Θέλοντας διακαώς την ανατροπή της σημερινής απαράδεκτης κατάστασης πραγμάτων, που οδηγεί στην πλήρη και οριστική τουρκοποίηση του κατεχόμενου τμήματος της πατρίδας μας, η δική μας πλευρά είναι με όλη την καλή θέληση και

βούληση που εισήλθε σε αυτή τη διαδικασία των διαβουλεύσεων, με την πεποίθηση ότι θα πρέπει επιτέλους να αποδώσουν οι διαπραγματεύσεις την ποθούμενη λύση στο Κυπριακό, η οποία να είναι προς το συμφέρον όλων των κατοίκων του νησιού μας. Μέλημα και έγνοια μας αποτελεί και η προστασία των Ελληνοκυπρίων, αφού η Τουρκία φέρεται ως ο νταής της περιοχής, προκαλώντας και διατυπώνοντας απροκάλυπτα ότι η Κύπρος είναι τουρκική.

Η Κυπριακή Δημοκρατία όμως θωρακίζεται και επιμένει σε πείσμα των καιρών αξιοποιώντας τα στρατηγικά της πλεονεκτήματα, συνάπτει συμφωνίες και συνεργασίες με μεγάλα κράτη, ως αναγνωρισμένο διεθνώς κράτος, και ενισχύει και ενδυναμώνει τη θέση και τη φωνή της τόσο στον Ευρωπαϊκό όσο και στον Διεθνή Χάρτη.

Η διπλωματική εργασία που επιτελείται επί μακρόν φέρνει ουσιαστικά και ωφέλιμα αποτελέσματα, καθώς πετυχαίνουμε να κτίσουμε ωφέλιμες συνεργασίες με ισχυρά κράτη στη λογική της αμοιβαίας ωφέλειας, προστατεύοντας έτσι τους κατοίκους του νησιού από εξωτερικές απειλές τρίτων που δεν σέβονται ούτε το διεθνές ούτε το Ευρωπαϊκό Δίκαιο.

Κι εμείς επιμένουμε. Δεν νοείται φυσιολογικό κράτος να παραμένει έρμαιο στις ορέξεις οποιασδήποτε τρίτης χώρας, όταν μάλιστα διατρανώνεται τόσο αδιάκριτα.

Μας λυπεί ιδιαίτερα το γεγονός ότι από τουρκικής αλλά και τουρκοκυπριακής πλευράς καταβάλλεται προσπάθεια παράκαμψης των στοιχείων που αφορούν την ασφάλεια, τις εγγυήσεις, τα επεμβατικά δικαιώματα και την αποχώρηση των τουρκικών στρατευμάτων. Αυτός, ωστόσο, είναι ο πυρήνας του Κυπριακού, που δεν μπορεί κανείς να αγνοεί ή να παραγνωρίζει, καθώς καμιά διαπραγμάτευση δεν μπορεί να έχει επιτυχία, αν το αποτέλεσμά της δεν διασφαλίζει την πιο ουσιαστική προϋπόθεση: Η Κύπρος πρέπει να καταστεί ένα κανονικό σύγχρονο κράτος με πλήρη σεβασμό στο διεθνές δίκαιο και χωρίς τις όποιες ξένες εξαρτήσεις και επεμβάσεις. Ένα κράτος λειτουργικό και βιώσιμο, όπου όλοι ανεξαιρέτως οι κάτοικοί του θα ζουν ελεύθεροι, μακριά από αγκυλώσεις και κατοχικούς στρατούς.

Είναι προφανές, λοιπόν, ότι αυτό που εμείς επιδιώκουμε είναι να ξεκαθαρίσουν απολύτως τα δεδομένα σε σχέση με τις συνομιλίες και να εισέλθουμε στη νέα διαδικασία με βάσιμες προοπτικές επιτυχίας.

Και είμαστε έτοιμοι γι' αυτό, σε οποιαδήποτε στιγμή, με όλη την καλή θέληση και την υπευθυνότητα που απαιτεί η σοβαρότητα του ζητήματος. Αναγνωρίζουμε τις δυσκολίες, αλλά οφείλουμε να επιμένουμε στο αυτονόητο. Στο αναφαίρετο δικαίωμα οποιουδήποτε ανθρώπου στη γη να ζει ελεύθερος.

Παρά την απογοήτευση που επικρατεί για τις προοπτικές επιτυχίας της νέας προ-

σπάθειας, συνεπεία της τουρκικής στάσης, εμείς δεν θα παύσουμε ποτέ να αγωνιζόμαστε για την απαλλαγή της πατρίδας μας από την τουρκική κατοχή. Θέλουμε μίαν Κύπρο ελεύθερη και επανενωμένη, χωρίς διαχωριστικά τείχη, ξένες εγγυήσεις και επεμβατικά δικαιώματα.

Μια Κύπρο όπως την οραματίστηκαν και για την οποία αγωνίστηκαν οι ήρωές μας, οι οποίοι μας καλούν να σταθούμε όρθιοι, να ενώσουμε δυνάμεις και να αντλήσουμε θάρρος και υπομονή από τη θυσία τους, μέχρι να ανατείλει ο ήλιος της λευτεριάς και της δικαιοσύνης για την πολύπαθη Κύπρο μας.

Συγχαίρω τον Πολιτιστικό Σύλλογο «Ευαγόρας Παλληκαρίδης» Πάφου για τη διοργάνωση του σημερινού μνημοσύνου και για όλες τις άλλες εκδηλώσεις και τη δράση του, με στόχο όχι μόνο τη διατήρηση άσβεστης της μνήμης και της προσφοράς τού ήρωα αλλά και για τη διάδοση και εμπέδωση, μεταξύ ιδιαίτερα των νέων, της εθνικής και πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

Ο Ευαγόρας Παλληκαρίδης, που με συγκίνηση και δέος τιμούμε σήμερα, θα είναι για πάντα σύμβολο του αγώνα για την επικράτηση της ελευθερίας και της δικαιοσύνης στην Κύπρο και η μνήμη του θα λειτουργεί διαχρονικά ως φάρος ήθους, πατριωτισμού, ενότητας και αγωνιστικότητας για όλες τις επερχόμενες γενεές.

Είμαστε ιδιαίτερα περήφανοι για τον Ευαγόρα. Η μορφή του έχει περίοπτη θέση στο πάνθεο των ηρώων μας, που με ιδιαίτερο ψυχικό σθένος περιφρόνησαν τον θάνατο και πότισαν με το αίμα της θυσίας τους το δένδρο της ελευθερίας.

Ιδιαίτερα περήφανοι και ευγνώμονες. Η ζωή του, το έργο του, οι διδαχές του αποτελούν την μοναδική γέφυρα σύνδεσης του παρελθόντος, του παρόντος και του μέλλοντός μας, προσδιορίζοντας κι αυτή την ίδια την ταυτότητά μας, που κατά καιρούς ξεχνάμε.

Δεν υπήρξα και δεν θα φανώ ποτέ διατεθειμένη να χαρίσω τον Δάσκαλό μου σε καμία κομματική παράταξη. Ο Δάσκαλός μου ως το οικουμενικότερο δείγμα της ελευθερίας δεν ανήκει σε κανέναν που τολμά να χωρεί τον ρομαντισμό του έθνους και του ήθους του σε στρατιωτικούς όρους και φανατικές δομές. Δεν δικαιούται κανένας να οικειοποιείται τον Δάσκαλο όλων μας για χάριν προσωπικής επιβολής, γιατί εκείνος δεν επιβλήθηκε σε κανέναν. Ακόμη και εκείνον τον ίδιο τον δῆμί του, που με μένος προσπαθούσε να καταργήσει, τον σεβάστηκε κι έκανε χειραψία λίγο πριν του περάσει τη θηλιά. Γνωρίζοντας καλώς ότι ήταν ο μόνος τρόπος να τον νικήσει. Και τα κατάφερε. Έφυγε ελεύθερος και από αυτή την ίδια την αγκύνη.

Δόξα και τιμή στον ήρωα της Πάφου, της Κύπρου και όλου του Ελληνισμού.



ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΥΠΕΡΑΤΛΑΝΤΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΜΕ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ ΟΠΛΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΤΟ ΝΑΤΟ (1959-1960)

Νίκου Χατζηιωακείμ,

Ιστορικού, Διδάσκοντος στις Σχολές Πολέμου του Π.Ν. και της Π.Α.

Οι απόψεις της Washington για το θέμα των όπλων:

Ο τότε γενικός Πρόξενος των ΗΠΑ Τ. Belcher ενημερώθηκε στις 6/6/1959 για τις προθέσεις του αμερικανικού υπουργείου Εξωτερικών να αποθαρρύνει βρετανικές κρούσεις σχετικά με τον μελλοντικό εξοπλισμό των κυπριακών ένοπλων δυνάμεων με υλικό αμερικανικής προέλευσης -ωστόσο, η θετική αντιμετώπιση της προσφοράς ανάλογης βοήθειας από τις Ελλάδα και Τουρκία δεν απορριπτόταν από την αμερικανική διπλωματική ηγεσία¹. Οι Βρετανοί εμφανίζονταν να υπαναχωρούν απ' την αρχική τους φυσιολογική προτίμηση υπέρ του εξοπλισμού του μικρού κυπριακού στρατού με δικής τους προέλευσης υλικό, κλίνοντας πλέον προς τον αμερικανικό οπλισμό, ήδη τον Μάιο².

Καθώς ο καιρός ανακήρυξης της Κυπριακής Ανεξαρτησίας πλησίαζε (η αρχικά συμφωνημένη ημερομηνία είχε μετατεθεί για τις 19/3/1960), ο Belcher εξουσιοδοτήθηκε στις 9/10/1959 να προσεγγίσει τους ηγέτες των δύο κοινοτήτων Μακάριο και Κūzūk για μια πρώτη ανίχνευση των προθέσεων τους αναφορικά με το μέλλον των αμερικανικών «τηλεπικοινωνιακών και ραδιοφωνικών» εγκαταστάσεων των ΗΠΑ στο νησί. Οι αμερικανικές προτιμήσεις περιστρέφονταν γύρω από μία διακριτική μεν, επίσημη δε συμφωνία, που θα νομιμοποιούσε αυτήν τους την παρουσία στην Κύπρο. Η απάντηση του Μακαρίου στις 21 Οκτωβρίου, ενώ δεν

1. FRUS 1958-60, vol Xpart I "doc 324": τηλεγράφημα του State Dept προς τον Αμερικανό γενικό Πρόξενο στη Λευκωσία.

2. FRUS 1958-60, vol Xpart I "doc 322": τηλεγράφημα του Αμερικανού γενικού Προξένου στη Λευκωσία προς το State Dept, 4-5-1959, B. A. Daniels, *Diplomacy and discontents: nationalism, colonialism, imperialism and the Cyprus problem (1945-1960)*, unpublished PhD thesis, University of South Africa, 2009, σ 265, Α. Μ. Χρυσοστόμου, *Από τον Κυπριακό Στρατό μέχρι και τη δημιουργία της Εθνικής Φρουράς (1959-1964)*, Λάρινα: αυτοέκδοση, 2015, σελ. 102.



Ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας Αρχιεπίσκοπος Μακάριος με τον Τουρκοκύπριο αντιπρόεδρο Φαζίλ Κιουντσιούκ.

δυτικοευρωπαϊκές χώρες, την Παγκόσμια Τράπεζα και την αρμόδια επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών δεν φάνηκε να συγκινούν ιδιαίτερα το Μακάριο, διαπίστωνε ο T. Belcher (μάλλον επειδή δεν ήταν ακόμη πασιφανής η βρετανική αδυναμία κάλυψης των σοβαρών επενδυτικών αναγκών της κυπριακής οικονομίας, ίσως δηλαδή επειδή ο Ελληνοκύπριος ηγέτης βασιζόταν στο ΗΒ για την παροχή αμιγώς οικονομικής συνδρομής του τύπου που τού προσέφεραν οι ΗΠΑ³). Ήταν πρόδηλο στον Αμερικανό Πρόξενο ότι «ενοίκιο» / «βοήθεια» / «δικαιώματα έναντι αποζημίωσης» θα ήταν πολύ πιθανό να ζητηθούν σύντομα από τον Αρχιεπίσκοπο, προκειμένου να συνεχιστεί απρόσκοπτα η λειτουργία των αμερικανικών εγκαταστάσεων, οπότε ο Belcher θα υποχρεωνόταν να αποσαφηνίσει ότι η νέα κυπριακή κυβέρνηση είχε αναλάβει αυτές τις υποχρεώσεις εξαιτίας δεσμεύσεων της απερχόμενης βρετανικής διοίκησης (ακολουθώντας βρετανική συμβουλή, ο συνομιλητής του Αρχιεπισκόπου είχε αποφύγει να αναφέρει άμεσα αυτήν την παράμετρο⁴). Την επόμενη ημέρα ο Μακάριος επανήλθε με εμπεριστατωμένο αίτημα αμυντικής βοήθειας, τη σύνταξη του οποίου ο Αμερικανός διπλωμάτης απέδωσε σε Ελλαδίτη ανώτατο αξιωματικό που είχε πρόσφατα επισκεφθεί τον Αρχιεπίσκοπο. Ο Belcher απέδωσε στον Μακάριο εύσημα γρήγορων αντανάκλαστικών εκμετάλλευσης της εκφρασμένης αμερικανικής ανάγκης να συνεχίσουν υφιστάμενες οι «διευκολύνσεις» προς όφελος των ΗΠΑ και περιορίστηκε να του αναφέρει ότι το αίτημά του θεωρείτο λογικό απ' τη στιγμή που οι Έλληνες και Τούρκοι σύμβουλοι του υπό ίδρυση κυπριακού στρατεύματος ήταν ήδη εξοικειωμένοι με τον δικό τους αμερικανικό οπλισμό,

3. Cl. Nicolet, british policy towards Cyprus, 1960-1974, στο H. Faustmann & N. Peristianis (επιμέλ.), *Britain in Cyprus / Colonialism and Post Colonialism 1878-2006*, Mannheim und Möhnesee: Bibliopolis, 2006, σελ. 492.

4. FRUS 1958-60, vol Xpart I "doc 331": τηλεγράφημα του Αμερικανού γενικού Προξένου στη Λευκωσία προς το State Dept, 21-10-1959.

στοιχείο που θα καθιστούσε την εκπαιδευτική τους ενασχόληση ευχερέστερη, όμως επιφυλάχθηκε για την τελική ευόδωση του αιτήματος, επικαλούμενος νομικούς και οικονομικούς περιορισμούς προς το παρόν⁵.

Τα σημεία που καθίστανται σαφή από τις πηγές σε σχέση με τα πρώιμα αυτά εξοπλιστικά αιτήματα είναι τα εξής: α) αμφότερες οι ΗΠΑ και το ΗΒ ήταν απρόθυμες να ανταποκριθούν, β) επίσης, το αμερικανικό υπουργείο Εξωτερικών ξεκαθάριζε ότι και αν ακόμη εγκρινόταν κάποιας μορφής, άμεση ή έμμεση (μέσω Ελλάδας και Τουρκίας), μεταβίβαση στρατιωτικού υλικού στις κυπριακές ένοπλες δυνάμεις, η αμελητέα απαιτούμενη ποσότητα δεν θα δικαιολογούσε αιτήματα αύξησης της αμερικανικής στρατιωτικής βοήθειας, είτε αυτά προέρχονταν από τη μία είτε από την άλλη «μητέρα- πατρίδα», γ) όφειλε να διαπιστωθεί αν η τουρκοκυπριακή πλευρά ήταν ενήμερη των συγκεκριμένων αιτημάτων ή αν ο Αρχιεπίσκοπος τα προωθούσε ουσιαστικά ως ηγέτης της ελληνοκυπριακής κοινότητας. Ο Μακάριος, πάντως, προσέγγιζε το όλο θέμα υπό δημοσιονομικό πρίσμα, και έκανε ό,τι μπορούσε ώστε να εξασφαλίσει δωρεάν οπλισμό για το μικρό υπό συγκρότηση στράτευμα του νησιού, θέλοντας να αποφύγει την επιβάρυνση των κρατικών προϋπολογισμών με ένα ακόμη κονδύλι⁶.

Το ζήτημα συζητήθηκε σε ανώτατο επίπεδο (Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας των ΗΠΑ, τμήμα πρακτικών της 426^{ης} Σύσκεψής του, την 1/12/1959): τότε ο G. Gray, ειδικός προεδρικός σύμβουλος σε ζητήματα εθνικής ασφάλειας, έθεσε το θέμα του αιτήματος της κυπριακής ηγεσίας περί έναρξης προγράμματος στρατιωτικής βοήθειας (αρχικού ύψους 2 εκ.\$), γύρω από το οποίο ο Αμερικανός Πρόεδρος Eisenhower επέλεξε να αναβάλει οριστικές αποφάσεις, μέχρι να συσχεφθεί με τον υπουργό του των Εξωτερικών Christian Herter. Σύμφωνα πάντως με προηγούμενη διϋπουργική προσέγγιση του ζητήματος που μνημόνευσε ο Gray, το State Dept είχε μειοψηφήσει στην προτίμησή του να εξεταστεί το κυπριακό αίτημα σε συνάρτηση με τη δυνατότητα ή μη των Ελλάδας-Τουρκίας-ΗΒ να καλύψουν τη συγκεκριμένη ανάγκη και αναλόγως με τις εθνικές σκοποθεσίες των ΗΠΑ, ενώ τα υπουργεία

5. FRUS 1958-60, vol X part I, "doc 332": τηλεγράφημα του Αμερικανού γενικού Προξένου στη Λευκωσία προς το State Dept, 22-10-1959. Ο Belcher σημειώνει ότι όση καχυποψία και να επιστράτευε, δεν πίστευε ότι ο Μακάριος διασυνέδεσε σκοπίμως τα δύο ζητήματα (το αμερικανικό αίτημα για τις εγκαταστάσεις με το αντίστοιχο των Κυπρίων για στρατιωτικούς εξοπλισμούς από τις ΗΠΑ), γιατί απέκλειε το ενδεχόμενο να γνώριζε προκαταβολικά ο Αρχιεπίσκοπος τι επρόκειτο να του ζητήσει εκείνος. Το σκεπτικό του Belcher βασιζόταν στο γεγονός ότι το εκτενές και ολοκληρωμένο υπόμνημα με τα κυπριακά αιτήματα είχε παρουσιαστεί μόλις μία μέρα μετά τις νύξεις του Αμερικανού Προξένου για το ζήτημα της παράτασης λειτουργίας των εγκαταστάσεων. Στα τέλη Αυγούστου το αμερικανικό υπουργείο Εξωτερικών (που ήλεγχε τη διεθνή στρατιωτική βοήθεια των ΗΠΑ) γνωμοδότησε θετικά για την παροχή εξοπλισμού προς τον μικρό υπό συγκρότηση κυπριακό στρατό από τα προγράμματα MAP (Military Assistance Program) και συγκεκριμένα από όσα υλικά ήδη προσφέρονταν στις Ελλάδα-Τουρκία, με την προϋπόθεση να μην αυξηθεί η βοήθεια προς τις δύο χώρες εξαιτίας αυτής της μεταφοράς: B. A. Daniels, 2009 op cit σελ. 259.

6. Cl. Nicolet, *United States policy towards Cyprus: removing the Greek-Turkish Bone of Contention*, Bibliopolis, Mannheim und Moehnesee, 2001, σελ. 159-160, A. M. Χρυσοστόμου op cit σελ. 100, B. A. Daniels 2009 ibid σελ. 266-267.

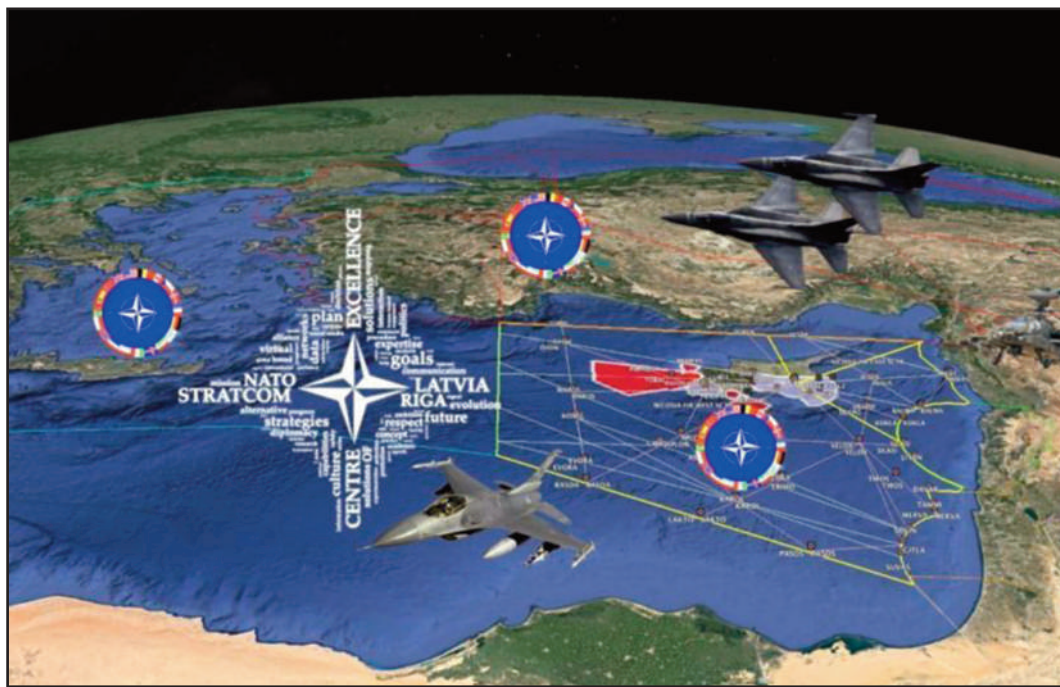
Οικονομικών, Εθνικής Άμυνας καθώς και το ΓΕΕΘΑ των ΗΠΑ που είχαν πλειοψηφήσει, ήταν κάθετα αρνητικά στις δικές τους εισηγήσεις, με το σκεπτικό πως «από κάποιον θα όφειλαν οι ΗΠΑ να αρχίσουν να αρνούνται τα αιτήματα για στρατιωτική βοήθεια που προέρχονταν από κάθε νεότευκτη κρατική οντότητα⁷». Στην 434^η Σύσκεψη του ίδιου οργάνου που συνήλθε στις 4/2/1960 το θέμα επανήλθε. Σε σχετική ερώτηση του Gray (ο προεδρικός σύμβουλος είχε επιπρόσθετα προωθήσει και το ερώτημα αν η απόφαση θα λαμβανόταν σε αυτό το ανώτατο επίπεδο ή σε υπουργικό, εφόσον επανερχόταν κάποτε το κυπριακό αίτημα), ο -αυτή τη φορά παρών- Herter αποκρίθηκε πως, παρόλη την προσωπική κλίση του προς την αποφυγή εξοπλισμού της νεαρής Δημοκρατίας, εξακολουθούσε να επιθυμεί να μείνει το ζήτημα ανοικτό σε μελλοντική επανεξέταση, προσέγγιση που προσυμπέγραψε και ο ίδιος ο αμερικανός Πρόεδρος. Ο τελευταίος κατέστησε σαφές ότι ανησυχούσε έντονα στο ενδεχόμενο να στρέψουν αμερικανικής προέλευσης όπλα δύο ΝΑΤΟϊκοί εταίροι εναντίον τρίτου συμμάχου (εννοώντας προφανώς το ΗΒ) και, υπ' αυτό το πρίσμα, δεν θα είχε αντίρρηση στην εξοπλιστική ενίσχυση μόνο των δυνάμεων εσωτερικής ασφάλειας της Κύπρου⁸. Στο τελικό κείμενο, που εγκρίθηκε στις 9/2/1960 ως NSC 6003, επικράτησε η άποψη του State Dept, σύμφωνα με την οποία «κάθε μελλοντικό αίτημα των Ελλάδας ή/ και Τουρκίας να δεχθούν αυξημένη στρατιωτική βοήθεια από τις ΗΠΑ σε αντικατάσταση οπλικών συστημάτων που θα είχαν ενδεχομένως μεταβιβάσει προηγουμένως στην Κυπριακή Δημοκρατία, οφείλει να εξεταστεί σε *ad hoc* βάση από το Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας των ΗΠΑ», ενώ η Κυπριακή Δημοκρατία θα παρακινείτο να επικεντρωθεί στη δημιουργία ελαφρά εξοπλισμένων δυνάμεων προσανατολισμένων πρωτίστως σε αποστολές «εσωτερικής ασφάλειας». Για την απόκτηση όπλων θα ήταν ευκαίριο να στραφεί στις 3 εγγυήτριες Δυνάμεις. Η απευθείας αμερικανική στρατιωτική βοήθεια αποκλειόταν πριν εξαντληθούν οι δυνατότητες που μόλις αναφέρθηκαν.

Οι παλινδρομήσεις σχετικά με την είσοδο της Κύπρου στο ΝΑΤΟ

Εξάλλου, η Κύπρος δεν αναμενόταν να επιδιώξει ένταξη στη Βορειοατλαντική Συμμαχία στο άμεσο μέλλον ούτε και θα ενθαρρυνόταν σχετικά ή θα αποκλειόταν εκ προοιμίου ένα τέτοιο κυπριακό αίτημα από τις ΗΠΑ - αυτά, αντίθετα από τις αρχικές αμερικανικές σκέψεις που διατύπωσε στη ΝΑΤΟϊκή υπουργική σύνοδο του Μαΐου 1957 ο τότε υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ J. F. Dulles περί μεταφοράς της δικαιοδοσίας επί των βάσεων του νησιού από το ΗΒ στη Βορειοατλαντική Συμμαχία. Παρεμφερείς ιδέες είχε εκθέσει ο Γεν. Γραμματέας της Συμμαχίας P.-H. Spaak στον Βρετανό υπουργό Εξωτερικών S. Lloyd τον Νοέμβριο του ίδιου έτους, ενώ επίσης στην ίδια κατεύθυνση κινείτο η σχετική εμπιστευτική (όχι όμως και δεσμευτική) «συμφωνία κυρίων» Καραμανλή - Menderes της 19^{ης} Φεβρουαρίου 1959 στη Ζυρίχη. Μπορεί να θεωρηθεί βέβαιο ότι αυτή η συμφωνία της ελληνικής και της τουρκικής

7. FRUS 1958-60, vol X part I "doc 338".

8. FRUS 1958-60, vol X part I "doc 346".



κυβέρνησης, να προτρέψουν την ένταξη της Κύπρου στη βορειοατλαντική συμμαχία, συνέβη με την άδεια ή/ και την υπερατλαντική ενθάρρυνση: το διάστημα μέχρι την υπογραφή των συμφωνιών που ρύθμιζαν τα των βρετανικών βάσεων, μάλλον το State Dept αναζητούσε μία εφεδρική εναλλακτική οδό παραμονής των Αμερικανών στο νησί, αλλά και έναν μοχλό πίεσης προς το Λονδίνο, προκειμένου οι υπό σύναψη συμφωνίες να συνδυαστούν με διαβαθμισμένες αντίστοιχες (διακρατικές, μεταξύ ΗΒ και ΗΠΑ), που να προνοούν επίσης για τη νομότυπη παραμονή των εγκαταστάσεων αμερικανικών συμφερόντων. Ούτως ή άλλως, υπό το πρίσμα της κατάρρευσης των ελληνοβρετανικών δεσμών και της επιφυλακτικότητας της Άγκυρας απέναντι στις προθέσεις (αλλά και τις δυνατότητες) του Λονδίνου, η προθυμία αντικατάστασης του ΗΒ απ' το ΝΑΤΟ ως υποκειμένου της στρατιωτικής εκμετάλλευσης του νησιού κάθε άλλο παρά δυσεύρετη ύλη ήταν τη στιγμή εκείνη. Σε ό,τι αφορούσε πάντως την ενδεχόμενη ένταξη της Κύπρου στο ΝΑΤΟ, αξίζει να σημειωθεί ότι στο αμερικανικής προέλευσης τεκμήριο θεμελιώδους πολιτικής που περιλαμβάνεται στις δημοσιευμένες σειρές των FRUS (το NSC 6003 της 9ης Φεβρουαρίου 1960) οι 3 επίμαχες γραμμές του κειμένου (σημείο «19», σ 825) δεν έχουν αποχαρακτηριστεί. Αυτό το σημείο σχετίζεται πιθανότατα με τη διαπίστωση ότι το διάστημα μεταξύ Νοεμβρίου 1959 και Φεβρουαρίου 1960 αναδύθηκε (πρόσκαιρα) και πάλι κάποια τάση μεταξύ των Αμερικανών ληπτών αποφάσεων που συμμετείχαν στο Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας να υποστηριχθεί η ταχύτερη δυνατή ένταξη της Κύπρου στο ΝΑΤΟ.

Σύντομα πάντως -ενδεχομένως αφότου είχε εξασφαλιστεί και η παροχή των επιδιωκόμενων εγγυήσεων από βρετανικής πλευράς- πρυτάνευσαν μεταξύ των Αμερικανών οι «ορθόδοξες» συντηρητικές εκτιμήσεις των αρνητικών συνεπειών που θα προέκυπταν από την ένταξη του νέου κράτους στη Συμμαχία: αφού η βασική έγνοια των δυτικών συμμάχων ήταν να μην βρεθεί υπό σοβιετική επιρροή η Κύπρος, θα αρκούσε να επεκταθεί η κάλυψη του NATO στο νησί, αντί να ενταχθεί άμεσα στη Συμμαχία το ίδιο. Το να αποκτήσει πρόσβαση στους μηχανισμούς, στις διαβαθμισμένες διαδικασίες κι έγγραφα του NATO, ή ακόμη χειρότερα να έχει δικαίωμα αρνησικυρίας μία μικρή και νέα κρατική οντότητα με ισχυρές «μη-αρεστές» πολιτικές δυνάμεις τοπικά (νομιμοποιημένες μετά τις 4/12/1959), δεν φαινόταν νουνεχής επιλογή στους Αμερικανούς και στους Βρετανούς στρατιωτικούς, που επιπλέον φοβούνταν ότι οποιαδήποτε διαφωνία ή/ και μεταξύ της Κύπρου και της Τουρκίας ή/ και του ΗΒ στα NATOϊκά Συμβούλια κι Επιτροπές, θα τύχαινε άμεσης πολιτικής εκμετάλλευσης από την ΕΣΣΔ. Τις ίδιες ακριβώς ανησυχίες εξέφραζαν άλλωστε και οι Βρετανοί. Επισήμως, το Λονδίνο πίστευε (τουλάχιστον αυτό επικαλείτο) ότι τυχόν ένταξη της Κύπρου στο NATO θα προσέθετε μία πηγή τριβών στις ελληνοτουρκικές σχέσεις (οι οποίες είχαν μόλις εισέλθει σε φάση εξομάλυνσης). Στο ζήτημα της βρετανικής συγκατάνευσης ή απόρριψης της προοπτικής αυτής αποτυπωνόταν ευκρινώς η πολιτικοστρατιωτική διχογνωμία που ανέκυπτε: το μεν Foreign Office εξέταζε ευνοϊκά την ένταξη της Κύπρου στο NATO, εκτός των άλλων για να αποφευχθεί η -υπαρκτή- τάση του Μακαρίου να στρέφεται προς τις αραβικές χώρες της περιοχής και ώστε να καλλιεργηθεί αντίθετα η νοοτροπία του «ανήκειν στην Ευρώπη» (σύμφωνα με υπόμνημα του βρετανικού υπουργείου Εξωτερικών της 21ης Δεκεμβρίου του 1959). Η βρετανική στρατιωτική ηγεσία, αφετέρου, φοβόταν ότι η ένταξη του νησιού στη Συμμαχία θα δημιουργούσε προσκόμματα για την αξιοποίηση του κυπριακού εδάφους -και πολύ περισσότερο των εγκαταστάσεων που ήταν εγκατεστημένες εκτός των ορίων των δύο Βάσεων- στις εθνικές μεσανατολικές στρατηγικές του ΗΒ. Έλληνες, Κύπριοι και Τούρκοι προβλεπόταν να προβάλλουν συχνά αντιρρήσεις στα NATOϊκά φόρα, ακόμη και να ασκήσουν βέτο σχετικά με τις εθνικές αυτές (βρετανικές) χρήσεις των βάσεων για επεμβάσεις ανά τη Μ. Ανατολή⁹. Τέτοιου είδους βασικές αποκλίσεις μεταξύ των υπουργείων αυτών εμφανίζονταν σε κομβικά σημεία λήψης αποφάσεων και στις ΗΠΑ. Παρουσιάζει

9. *FRUS* 1958-60, vol X part I "doc 347": Αναφορά του αμερικανικού Συμβουλίου Εθνικής Ασφάλειας με τίτλο «Δήλωση της αμερικανικής πολιτικής απέναντι στην Κύπρο» (NSC 6003), 9-2-1960, σημεία 18-20, 31, 40-43 (σελ. 825-827), Κ. Α. Kyriakides, NATO and Cyprus: The reaction of the British government to the 1959 Greco-Turkish proposal to admit an independent Cyprus to NATO, *Cambridge Review of International Affairs*, vol 6 no 1, 1992, σελ. 55, 57-60, Β. Α. Daniels 2009 op cit σσ 259, 267-272, Cl. Nicolet 2001 op cit σελ. 161-162, Φ. Αργυρού Α. Παπακωνσταντίνου, «Η Κύπρος στο σφυρί», London: St Paul's Press, 1991, σελ. 47-51. Όταν οι συμφωνίες του 1959 συζητήθηκαν στην ελληνική Βουλή και ο βουλευτής της ΕΔΑ Στ. Μερκούρης ρώτησε τον υπουργό Εξωτερικών Αβέρωφ κατά πόσο τα βρετανικά στρατιωτικά δικαιώματα στην Κύπρο «ευρίσκοντο μέσα εις το πλαίσιον του NATO», ο Π. Κανελλόπουλος (τότε αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης) που ανέλαβε να τού απαντήσει, αποκρίθηκε «Εμμέσως ναι, κατά τρόπον άμεσον όχι»: *Εφημερίς των Συζητήσεων της Βουλής*, Περίοδος Ε' Συνόδος Α', 9 Ιουνίου 1958-29 Μαΐου 1959, τ. Γ', Συνεδριάσεις 47-76, Συνεδριάσις 63^η της 28^{ης} Φεβρουαρίου 1959, σελ. 417.

επίσης ενδιαφέρον ο σχολιασμός από τουρκικής πλευράς της ανεκπλήρωτης τελικά ένταξης της Κύπρου στο ΝΑΤΟ ως αρνητικής εξέλιξης -με την προϋπόθεση της ύπαρξης όρου (δίκην πρόσθετης δικλίδας) περί νομότυπης επέμβασης της Τουρκίας στο νησί, αν η κυπριακή κυβέρνηση αποπειράτο ποτέ να αποχωρίσει από τη βορειοατλαντική συμμαχία¹⁰.

Η αμερικανική επιφυλακτικότητα να δημιουργηθούν αμυντικές σχέσεις εξάρτησης με τη νεοπαγή Δημοκρατία, σε συνδυασμό με τον όψιμο σκεπτικισμό για την ένταξη της Κύπρου στη βορειοατλαντική συμμαχία, δημιουργούσαν, σε μια σπάνια εκδήλωση αμερικανικής -κατά πρώτη ανάγνωση- αβελτηρίας, την προοπτική μελλοντικής εξοπλιστικής ανάμιξης εχθρικών προς τις ΗΠΑ δυνάμεων στο νησί. Πλησιέστερη στις πραγματικές αμερικανικές σκέψεις θα ήταν ίσως μία ερμηνεία που θα συνέκρινε τη στάση τους για τον εξοπλισμό της Κύπρου με εκείνην που υιοθέτησαν απέναντι στα αιτήματα παροχής οπλισμού, τα οποία διατύπωναν οι αραβικές μεσανατολικές χώρες της περιόδου υπό εξέταση: όσο ασυμβίβαστο ήταν για τις κυβερνήσεις της Washington να εξοπλίσουν εχθρούς του Ισραήλ -επιρρεπείς επιπλέον σε μεταξύ τους οξείς ανταγωνισμούς-, άλλο τόσο κρινόταν προς αποφυγή η αμυντική ενίσχυση μίας οντότητας που ίσως παρουσίαζε ξανά σοβαρές

10. Η επισήμανση ανήκε στον C. Kırca, σημαίνουν στέλεχος του (αντιπολιτευόμενου τότε) Κεμαλικού κόμματος, διπλωμάτη και δημοσιογράφο (το 1985 διατέλεσε υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας), ο οποίος επίσης ζητούσε να τεθεί εκτός νόμου το ΑΚΕΛ πριν την κήρυξη της Κυπριακής Ανεξαρτησίας, για λόγους «διεθνούς ασφάλειας»: Ν. Σαρρής, *Η άλλη πλευρά*, τ. Β', βιβλίο Α', ΙΙ, Αθήνα: Γραμμή, 1977-1983, σελ. 481-482. Ο ίδιος ο Σαρρής χαρακτήρισε τη «συμφωνία κυρίων» ως μνημείο μυστικής διπλωματίας και δη αντιδραστικού περιεχομένου, που σαφώς καταστρατηγούσε κάθε έννοια σεβασμού της βούλησης των Κυπρίων (Ν. Σαρρής *ibid* τ. Β', βιβλίο Α', ΙΙ, σελ. 797-799). Ο Γλ. Κληρίδης ανέλυσε την τουρκική κατά βάση αμφιθυμία γύρω από την ένταξη της Κύπρου στο ΝΑΤΟ ως εξής: μέχρι τις συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου, τυχόν προσχώρηση της μελλοντικά ανεξάρτητης Κύπρου στη Βορειοατλαντική συμμαχία θα αδυνάτιζε την επιχειρηματολογία της Αγκυρας αναφορικά με την ανάγκη στάθμευσης εθνικού στρατιωτικού τμήματός της στο νησί, ενώ για την μετά το 1960 περίοδο, ο Κληρίδης υποστήριξε ότι η ένταξη της Κύπρου στο ΝΑΤΟ θα λειτουργούσε αποθαρρυντικά σε τουρκικούς σχεδιασμούς εισβολής: Γλαύκος Κληρίδης, *Η Κατάθεσή μου*, τ. 1, Λευκωσία: Αλήθεια, 1988, σελ. 135-136. Ο Κ. Καραμανλής αξιολόγησε εκ των υστέρων ως μεγάλο λάθος τη μη-ένταξη της Κύπρου στο ΝΑΤΟ, αντιπαραβάλλοντάς την προς την προτίμηση του Μακάριου να συνδεθεί με τους Αδέσμευτους. Για τους απολογητές των πεπραγμένων της οκταετίας διακυβέρνησης από την ΕΡΕ στην Ελλάδα, η «συμφωνία κυρίων» δεν συνιστούσε υποχρέωση αλλά δικαίωμα (επομένως δεν είχε δεσμευτικό χαρακτήρα), αλλά και δυνατότητα διασφάλισης της Κύπρου έναντι αυξημένων απαιτήσεων στρατιωτικής παρουσίας από πλευράς Τουρκίας, άρα (σύμφωνα με το σκεπτικό αυτό) «...η κριτική προς την πολιτική της ελληνικής κυβέρνησης θα έπρεπε να αφορά όχι τη σύναψη της συμφωνίας, αλλά το γιατί δεν επιλέχθηκε μορφή περισσότερο δεσμευτική»: Ε. Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: η συνταγματική πτυχή*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 1998, σελ. 121-123. Η ανωτέρω ανάγνωση α) υποβαθμίζει το αξιεπέραστο των αντιρρήσεων της βρετανικής στρατιωτικής ηγεσίας που αναφέρθηκαν και β) παραβλέπει την υποχρεωτική επίτευξη προηγουμένως συναίνεσης μεταξύ των υπολοίπων κρατών-μελών για την ίδρυση τουρκικής βάσης υπό ΝΑΤΟϊκό μανδύα, σε μία υποθετικά συμμετέχουσα στη συμμαχία Κύπρο. Ο Μακάριος σημείωσε στις 5 Μαΐου 1959 ότι για τη σχέση της υπό ίδρυση Δημοκρατίας με τον ΟΗΕ, το ΝΑΤΟ, την Κοινοπολιτεία και τον Αραβικό Κόσμο, αρμόδια να αποφασίσει θα ήταν η κυπριακή Βουλή: Π. Τζεργιάς, *Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας: με αναδρομή στη ζωή της μεγαλονήσου στο διάβα των χιλιετιών*, Αθήνα: Libro, 2001, τόμος Α', σελ. 425. Για τις σταθερά κι ευθέως εκφρασμένες απορριπτικές θέσεις του βρετανικού υπουργείου άμυνας αναφορικά με την ένταξη της Κύπρου στο ΝΑΤΟ, ακόμη και για την ανάθεση ΝΑΤΟϊκών αποστολών στα τοπικά εδρεύοντα στρατεύματα του ΗΒ καθ' όλη την τριετία 1960-63, βλ. ενδεικτικά: W. Mallinson, *Britain's Elginism and the Evolution of its Attitude towards the SBA's: a Historical Overview*, *Defensor pacis*, Issue.18 (2006), σελ. 97, D. Markides, *Κύπρος 1957-1963*, Αθήνα: Μεσόγειος 2009, σελ. 380.



Στιγμιότυπο από την υποδοχή του Αρχιεπισκόπου Μακάριου από τον Πρόεδρο των ΗΠΑ J. F. Kennedy, κατά την άφιξη του πρώτου στην αμερικανική πρωτεύουσα και την έναρξη της επίσημης επίσκεψής του στις Ηνωμένες Πολιτείες (5 Ιουνίου 1962).

πιθανότητες πρόκλησης σύρραξης μεταξύ δύο κρίσιμων συμμάχων των ΗΠΑ (Ελλάδας-Τουρκίας) και μάλιστα υπό ηγεσία (τη Μακαριακή) με αυτοπεποίθηση επαρκή, ώστε να χαράσσει αυτόνομη εξωτερική πολιτική. Αφετέρου, η παραχώρηση/ πώληση οπλισμού διέθετε το ευεργετικό για τις ΗΠΑ παρακολούθημα (οιονεί κατοχυρωμένο βάσει της ισχύουσας τότε νομοθεσίας τους και συγκεκριμένα της Mutual Security Act), να αποστέλλεται ταυτόχρονα ομάδα συμβούλων στην εκάστοτε λήπτρια της αμερικανικής στρατιωτικής βοήθειας χώρα. Όμως, αυτό θα συνεπαγόταν την οφθαλμοφανή ανάμιξη των ΗΠΑ στην ύπαρξη μίας νέας και μικρής χώρας, που είχε περιπεπλεγμένο καθεστώς ύπαρξης, ευαίσθητες εσωτερικές ισορροπίες και εθεωρείτο υποψήφια για παραμονή στη «ζώνη ευθύνης» του Λονδίνου. Αν ανέκυπταν προβλήματα στη λειτουργία της Κυπριακής Δημοκρατίας, δεν θα ήταν ελκυστικό για τη Washington να βρεθεί υποχρεωμένη να εμπλακεί στη διαχείρισή τους. Οι τρεις εγγυήτριες Δυνάμεις το 1960 φάνταζαν επαρκείς παράγοντες αποσόβησης τέτοιων τριγμών. Εξίσου βάραινε στους αμερικανικούς συλλογισμούς η πρόθεση να μην αποκτήσει ο κυπριακός πληθυσμός (κατά κύριο λόγο η ελληνοκυπριακή πλευρά) ούτε τη στοιχειώδη, θεωρητική έστω, δυνατότητα να πιέσει στρατιωτικά τις τοπικά εδρεύουσες δυνάμεις του ΗΒ (υπό την προστατευτική -και νόμιμη- παρουσία των οποίων οι Αμερικανοί δραστηριοποιούνταν στην Κύπρο). Με το υπάρχον ισοζύγιο ισχύος, τα εκεί βρετανικά στρατεύματα μπορούσαν πρακτικά να αποκρούσουν οποιαδήποτε απόπειρα βίαιης μεταβολής του status quo στο νησί από οποιαδήποτε εσωτερική

ή εξωτερική απειλή (ασχέτως του κατά πόσον είχαν τέτοια δικαιώματα). Το είδος των αμερικανικών συμφερόντων στην Κύπρο εξυπηρετείτο βέλτιστα από τη διατήρηση κάθε άλλης στρατιωτικής παρουσίας εκεί -εκτός της βρετανικής- σε επίπεδα συμβολικά. Παρά την απουσία προσβάσιμων τεκμηρίων σχετικών με αυτήν την υπόθεση εργασίας, η μεταβολή της αμερικανικής στάσης στο θέμα της ένταξης της Κύπρου στο ΝΑΤΟ φαίνεται να σχετίζεται με διαβαθμισμένες αμερικανοβρετανικές συμφωνίες που επιτεύχθηκαν στο μεταξύ και θα ρύθμιζαν τη λειτουργία των αμερικανικών εγκαταστάσεων κατά τρόπο ευνοϊκό για τις ΗΠΑ εντός του πλαισίου των συμφωνιών Κύπρου - ΗΒ, όπως ήδη αναφέρθηκε. Παρέχοντας στους Αμερικανούς την εξασφάλιση της παρουσίας τους υπό τη σκέπη των συμφωνιών που είχαν συνάψει με την κυπριακή ηγεσία, οι Βρετανοί μάλλον θα εξασφάλισαν -υπό τύπον ανταλλάγματος- την υποχώρηση του αρχικού ενδιαφέροντος των ΗΠΑ να ενταχθεί η Κύπρος στη βορειοατλαντική συμμαχία. Στην υπόθεση αυτή συνηγορεί η απάντηση που έδωσε στα μέσα Μαρτίου του 1960 ο Βρετανός υπουργός Εξωτερικών S. Lloyd, όταν ρωτήθηκε από τον Αμερικανό δημοσιογράφο C. Sulzberger, κατά πόσο θα έπρεπε η Κύπρος να εισέλθει στο ΝΑΤΟ μετά την ανεξαρτησία της: «*Βεβαίως η Κύπρος γεωγραφικώς δικαιούται. Τί θα μπορέσει όμως να κάνει; Μην ξεχνάτε ότι η ανεξάρτητη Κύπρος δεν περιλαμβάνει τις βρετανικές βάσεις*¹¹». Ο πειστικός υπαινιγμός του Lloyd θα μπορούσε να συνοψισθεί ως εξής: γιατί να επιχειρείτο μία επισφαλής και δαπανηρή από κάθε άποψη (πολιτικά και οικονομικά) κίνηση, όταν το ΝΑΤΟ είχε ήδη δικαιώματα, χωρίς υποχρεώσεις, στην Κύπρο;

Με την ωμή ευθύτητα (και την αξιοπρόσεκτη περί τα στρατιωτικά ζητήματα τεχνική κατάρτιση) που τον χαρακτήριζε, ο Πρόξενος T. Belcher επισήμαινε επικριτικά προς τους ανωτέρους του στις αρχές Μαΐου του 1960 ότι, ενώ η γενική τάση των ΗΠΑ να πιέζουν συμμάχους τους να συμμετέχουν στη χρηματοδότηση προγραμμάτων βοήθειας αδύναμων κρατών (παρά να επωμίζονται οι ίδιες το σχετικό κόστος) ήταν

11. C. L. Sulzberger, *The Last of the Giants*, N. York: Macmillan, 1970, σελ. 655. Παρατίθεται και στο Σπ. Παπαγεωργίου, *Από την Ζυρίχην εις τον Αττίλαν*, Αθήνα: Λαδιάς, χχ (1980;), τ. Α', σελ. 107. Είναι σκόπιμο να διευκρινιστεί ότι η Βορειοατλαντική Συμμαχία είχε εξουσιοδότηση έμμεσης πρόσβασης και αξιοποίησης αρκετών από τις υπάρχουσες βρετανικές εγκαταστάσεις. Γι' αυτό η κατασκευή ορισμένων από αυτές έτυχαν και ΝΑΤΟϊκής χρηματοδότησης, εντασσόμενες στα έργα συμμαχικής υποδομής: K. A. Kyriakides 1992 op cit σελ. 54, Kι. Kyriakides, *British Cold War Strategy and the Struggle to Maintain Military Bases in Cyprus, 1951-1960*, unpublished PhD thesis, Hughes Hall, University of Cambridge, October 1996, σελ. 282. Ο John C. Campbell, στέλεχος του State Dept ειδικευμένο στο Μεσανατολικό και μέλος -μάλιστα διευθυντής πολιτικών μελετών- της επιδραστικής δεξαμενής σκέψης «Συμβούλιο Εξωτερικών Σχέσεων» (Council on Foreign Relations) των ΗΠΑ, παραδεχόταν στην εργασία του *Defence of the Middle East / Problems of American Policy* (New York: Praeger, πρώτη έκδοση 1958, δεύτερη αναθεωρημένη 1961, σελ. 198) ότι η Κύπρος «...προσέθετε ισχύ και ευελιξία στην παροχή ΝΑΤΟϊκής υποστήριξης προς την Τουρκία και αλλού στην ανατολική Μεσόγειο. Ως τακτική αεροπορική βάση θα ήταν δύσκολο να αντικατασταθεί και θα ήταν αξιοποιήσιμη, αν και όχι ζωτικής σημασίας, στον 6^ο Στόλο». Ασφαλώς η χρήση εκ μέρους του ΝΑΤΟ διευκολύνσεων στις βρετανικές εγκαταστάσεις θα ήταν σε ad hoc πλαίσιο και θα αφορούσε «συμβατικές» χρήσεις αρχικά κι όχι εκείνες για τις οποίες οι Αμερικανοί ενδιαφέρονταν διακαώς, σε εθνικό επίπεδο. Λιγότερο από 3 χρόνια αργότερα, οι βάσεις και το υλικό που εξυπηρετούσαν (τα βρετανικά βομβαρδιστικά σε ρόλους πυρηνικής κρούσης δηλαδή), θα αποκτούσαν και ΝΑΤΟϊκές αποστολές.

αποδοτική σε άλλα σημεία της υψηλίου, στην περίπτωση της Κύπρου αυτή δεν ήταν η δέουσα προσέγγιση, επειδή εκεί η χώρα του είχε *«άμεσα και ζωτικά συμφέροντα που αφορούν στις εγκαταστάσεις παρακολούθησης κι αναμετάδοσης επί του νησιού»*. Ο Belcher εισηγείτο την αμερικανική εγρήγορση να ανταποκριθεί τουλάχιστον σε άλλα αιτήματα αρωγής, που προεξοφλούσε ότι αργά ή γρήγορα θα απηύθυνε και πάλι ο Μακάριος, ειδικά αφού η Washington φαινόταν απρόθυμη να ανταποκριθεί στις εξοπλιστικές επιθυμίες του Αρχιεπισκόπου. Η ηγεσία του State Dept προχώρησε στην αντικατάσταση του Belcher από τον F. Wilkins (ως πρώτου πρεσβευτή πλέον) μετά τον Αύγουστο του 1960, με την αφορμή της κήρυξης της Κυπριακής Ανεξαρτησίας. Ο T. Belcher, όπως θα αποδεικνυόταν τα επόμενα χρόνια, έδειχνε ιδιαίτερη κατανόηση κι ευαισθησία στις ανάγκες του ευρύτερου στρατιωτικού εποικοδομήματος της χώρας του στο νησί, αρετές για τις οποίες θα ανταμειβόταν 4 χρόνια αργότερα με την ανάθεση σε αυτόν της θέσης του επικεφαλής της αμερικανικής πρεσβείας στην Κύπρο, λόγω των συνθηκών μόνιμης κρίσης πια που επικρατούσαν τότε αλλά κι επειδή θεωρήθηκε ότι οι απόψεις του και η συνεργασία του με ηγετικά μέλη των δύο Κοινοτήτων δικαιώνονταν. Ο F. Wilkins δεν απέφυγε την προσχώρησή του στα «θύματα της Μακαριακής πολιτικής γοητείας», αφού, μέσα σε λιγότερο από 3 μήνες μετά την άφιξή του στο νησί, προσυπέγραφε τα εξοπλιστικά αιτήματα του Αρχιεπισκόπου. Μέχρι και τον Νοέμβριο του 1960 ο F. Wilkins επανερχόταν στο ζήτημα της έγκρισης έστω κι εφάπαξ εφοδιασμού του μικρού κυπριακού στρατού με αμερικανικό οπλισμό. Ο Βρετανός ύπατος αρμοστής (πρεσβευτής) συμφωνούσε με αυτά τα αιτήματα. Πάντως ως το τέλος του έτους οι ανάγκες για οπλισμό και κράνη, υπόδηση και ιματισμό κινούνταν σε συμβολικά ύψη (για 400 περίπου άνδρες). Τελικά, αυτές καλύφθηκαν με παραχωρήσεις αμερικανικών όπλων από τις Ελλάδα-Τουρκία και πωλήσεις από τα βρετανικά αποθέματα αντίστοιχα. Ούτως ή άλλως, η συγκρότηση του στρατού κινήθηκε με βραδείς ρυθμούς. Μέχρι την έναρξη εκπαίδευσης του πρώτου πυρήνα, που είχε προσδιοριστεί για τον Σεπτέμβριο του 1961, η μόνη αξία λόγου εξέλιξη συνέβη επτά μήνες νωρίτερα, όταν η Αθήνα και η Άγκυρα συμφώνησαν να τον προμηθεύσουν εκείνες με όπλα που παραλάμβαναν από τις Ηνωμένες Πολιτείες¹².

Τα δύο θέματα, ο εξοπλισμός του υπό ίδρυση Κυπριακού Στρατού και οι βορειοατλαντικές προοπτικές της Κυπριακής Δημοκρατίας, εξετάστηκαν εκ

12. Cl. Nicolet 2001 op cit σελ. 163-164, A. M. Χρυσοστόμου 2015 op cit σελ. 103-106. Είναι ενδεικτική η επιστολή του Wilkins προς τον διερχόμενο απ' την ελληνική πρωτεύουσα διευθυντή της CIA Allen Dulles της 27ης Οκτωβρίου 1960 (που περιόδευε στη Μ. Ανατολή). Το ζήτημα της παροχής οπλισμού για τον Κυπριακό Στρατό περιλαμβανόταν στα τέσσερα συνολικά που έθιγε η επιστολή. Προσπελάσιμη στην ιστοσελίδα με τα μερικώς ή καθ' ολοκληρίαν αποχαρκτηρισμένα έγγραφα της CIA: https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP80B016_76R003500270026-9.pdf (ανακτήθηκε στις 30/10/2014). Για παρόμοια κρούση του Wilkins στις 18 Νοεμβρίου βλ. B. A. Daniels 2009 op cit σελ. 273.

Σύμφωνα με «πληροφοριακό σημείωμα» της ΚΥΠ της 30ης Οκτωβρίου 1960, η αμερικανική πρεσβεία υπέδειξε τελικά και πάλι στην κυπριακή κυβέρνηση «να αποτανθ[η] [sic] δι' όπλα εις ΕΛΛΑΔΑ και ΤΟΥΡΚΙΑΝ και ότι [η αμερικανική πλευρά] ενδιαφέρεται πρωτίτως δι' οικονομικήν βοήθειαν...»: Μ. Ηλιάδης, *Το απόρρητο ημερολόγιο της ΚΥΠ για την Κύπρο*, Αθήνα: Σιδέρης, 2007, σελ.328.

παραλλήλου ως αλληλένδετα, δεδομένου ότι η τυχόν ένταξη της Κύπρου στο ΝΑΤΟ προεξοφλείτο ότι θα συνεπαγόταν και την ένταξή της στα αμερικανικά Προγράμματα Στρατιωτικής Βοήθειας.

Επίμετρο: το αμερικανικό ενδιαφέρον για την εξοπλιστική πτυχή των γεγονότων διακοινοτικής βίας του 1963 και μία ύστερη σκέψη για την ένταξη της Κύπρου στο ΝΑΤΟ

Οι δραματικές και πολυαίμακτες συγκρούσεις μεταξύ των δύο κοινοτήτων το 1963 προξένησαν σειρά διεθνών αντιδράσεων. Θα άξιζε όμως να απομονωθεί η πρώτη πράξη της διαχείρισης της κρίσης από αμερικανικής πλευράς: ο υπουργός Εξωτερικών D. Rusk ζήτησε από τους πρεσβευτές των ΗΠΑ στην Αθήνα και στην Άγκυρα να μεταφέρουν στις δύο κυβερνήσεις τη σαφή του υπενθύμιση ότι «οιαδήποτε χρήση εξοπλισμού προέλευσης [των αμερικανικών προγραμμάτων στρατιωτικής βοήθειας] ΜΑΡ από πλευράς ΕΛΔΥΚ-ΤΟΥΡΔΥΚ, χωρίς να έχει προηγηθεί διαβούλευση με την κυβέρνηση των ΗΠΑ, θα θεωρηθεί παραβίαση του γράμματος και του πνεύματος των συμφωνιών που διέπουν τη βοήθεια αυτή». Είχαν προηγηθεί οι σχετικές παραστάσεις αξιωματούχων του State Dept προς Ελλαδίτες διπλωμάτες στην αμερικανική πρωτεύουσα. Η ελλαδική πλευρά αρνήθηκε κατηγορηματικά ότι η ΕΛΔΥΚ είχε προμηθεύσει με όπλα τους Ελληνοκύπριους τόνισε μάλιστα ότι οι τελευταίοι είχαν χρησιμοποιήσει όπλα «που δεν απαντώνται στο ελλαδικό οπλοστάσιο» (sic), πως οι Ελληνοκύπριοι θα μπορούσαν να έχουν προμηθευτεί όπλα από οπουδήποτε στη Μ. Ανατολή κι ότι η αστυνομία είχε χρησιμοποιήσει ελαφρύ οπλισμό που της τον είχε χορηγήσει το ΗΒ, προσθέτοντας ότι οι Τουρκοκύπριοι διέθεταν αφθονία όπλων και πυρομαχικών¹³. Ήταν προφανές ότι οι ΗΠΑ είχαν ξεκινήσει έναν κύκλο πιέσεων στις «μητέρες-πατρίδες» με άξονα τα πιστοποιητικά τελικού χρήστη κι εντέλει τον έλεγχο που ασκούσαν στα μέσα συντήρησης της κυπριακής κρίσης (τα αμερικανικής προέλευσης όπλα που είχαν **τυχόν** χρησιμοποιηθεί δηλαδή), η οποία κρίση εκινείτο πλέον στη σφαίρα των ενόπλων διακοινοτικών συγκρούσεων. Η ελλαδική πλευρά, παραδοσιακά ευαίσθητη σε τέτοιου είδους πιέσεις, αλλά κι εκ πεπιοιθήσεως εχθρική προς τον εξοπλισμό των Ελληνοκυπρίων ως το 1963 (στο πλαίσιο της ευρύτερης καλλιέργειας υφεσιακού κλίματος με την Τουρκία και της επίδειξης υπευθυνότητας ειδικά στα της Κύπρου¹⁴), είχε φροντίσει να μην εμπλακεί σε αυτόν μέχρι τότε, απορρίπτοντας τα σχετικά αιτήματά τους. Και αργότερα, όμως, όταν από το 1964 προχώρησε διστακτικά -και αναγκαστικά, ένεκα της αναδυόμενης τουρκικής απειλής- σε αυτήν την κίνηση, το έπραξε αξιοποιώντας κυρίως, αν όχι αποκλειστικά, παλαιό, βρετανικής προέλευσης οπλισμό που βρισκόταν στα αποθέματά της και δεν υπόκειτο στις περιοριστικές ρήτρες που τη δέσμευαν (όπως και την τουρκική

13. NARA, RG 59, Lot #69D15, entry 5256, NEA/GRK 1964-1966, Memorandum of Conversation, January 8, 1964, CONFIDENTIAL, και S. Bolukbasi, The Johnson letter revisited, *Middle Eastern Studies*, vol 29 no 3, (July 1993), σελ. 511-512.

14. Την κυπριακού ενδιαφέροντος έκφανση αναφέρει ο Α. Αζίνας, υπονοώντας σαφώς πως η πηγή της ερμηνείας ήταν ελλαδική, τότε κυβερνητική (50 χρόνια σιωπής /Η ώρα της Αλήθειας, Λευκωσία: Airwaves Ltd, 2001, τ. Β', σελ. 938).

πλευρά άλλωστε) σχετικά με τη χρήση των δωρισμένων αμερικανικών οπλοσυστημάτων. Καθώς είναι γνωστό, μέχρι το 1963, οι μεν ελληνοκυπριακές ένοπλες ομάδες ήταν φτωχά εξοπλισμένες, βασικά με τον οπλισμό της εποχής του αγώνα της ΕΟΚΑ και σποραδικές αγορές ιδιωτικού χαρακτήρα, ενώ οι Τουρκοκύπριοι ήταν ήδη, κατά κοινή ομολογία, υπερεξοπλισμένοι από την Τουρκία.

Τέλος, στις 15 Ιανουαρίου 1964 επανεμφανίστηκε πρόσκαιρα η σκέψη ένταξης της Κύπρου στο ΝΑΤΟ, με ελληνική (ελλαδική κι ελληνοκυπριακή) πρωτοβουλία, όταν διατυπώθηκε από τον Σοφοκλή Βενιζέλο, τότε υπουργό Εξωτερικών της υπηρεσιακής κυβέρνησης Παρασκευόπουλου, και κατά σύμπτωση την ίδια ημέρα επίσης από τον πρεσβευτή της Κύπρου στην Αθήνα, μάλλον χωρίς προσυνεννόηση με τη Λευκωσία¹⁵ (δεν απαντάται μνεία του γεγονότος στη δική του αφήγηση). Η ιδέα κατατέθηκε κατά πάσα βεβαιότητα στο πλαίσιο σπασμωδικών αντιδράσεων κι αναζήτησης ακόμη και απονενοημένων λύσεων αντιμετώπισης της τουρκικής απειλής –εξ ου και δεν είχε συνέχεια. Η επομένη, 16^η Ιανουαρίου συνέπεσε με την εναρκτήρια σύνοδο της Πενταμερούς Διάσκεψης για την επίλυση της Κυπριακής κρίσης, που συνήλθε στη βρετανική πρωτεύουσα.

Πηγές:

Πρωτογενείς αδημοσίευτες:

The U. S. National Archives and Records Administration, College Park MD, (NARA), Decimal Files of the Department of State: RG 59.

Πρωτογενείς δημοσιευμένες (εκτυπωμένες ή αναρτημένες διαδικτυακά)

FRUS, 1958-1960 vol X part I, Eastern Europe Region; Soviet Union; Cyprus. Ο τόμος των *FRUS* είναι προβάσιμος μέσω της αρμόδιας ιστοσελίδας του Υπουργείου Εξωτερικών των ΗΠΑ: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v10p1>

Επιστολή του πρέσβη των ΗΠΑ στην Κύπρο F. Wilkins προς τον διευθυντή της CIA A. Dulles της 27^{ης} Οκτωβρίου 1960 αναρτημένη στην αρμόδια ιστοσελίδα της CIA:

<https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP80B01676R003500270026-9.pdf>

Soulioti S., *Fettered Independence: Cyprus 1878-1964*, volume Two, *The Documents*, Minneapolis, Minn.: Modern Greek Studies, University of Minnesota, 2006.

Ελληνική Βουλή: Πρακτικά των Συνεδριάσεων της Βουλής: Εφημερίς των Συζητήσεων της Βουλής.

Ηλιάδης Μ., *Το απόρρητο ημερολόγιο της ΚΥΠ για την Κύπρο*, Αθήνα: Σιδέρης, 2007.

Μαρτυρίες / απομνημονεύματα:

Αζίνας Α., *50 χρόνια σιωπής / Η ώρα της Αλήθειας*, Λευκωσία: AirwavesLtd, 2001.

15. S. Soulioti, *Fettered Independence: Cyprus 1878-1964*, vol I, Minneapolis, Minn.: Modern Greek Studies, University of Minnesota, 2006, σ 577.

Κληρίδης Γλ., *Η Κατάθεσή μου*, τ. 1, Λευκωσία: Αλήθεια, 1988.

Soulioti S., *Fettered Independence: Cyprus 1878-1964*, volume One, The Narrative, Minneapolis, Minn.: Modern Greek Studies, University of Minnesota, 2006.

Sulzberger C. L., *The Last of the Giants*, N. York: Macmillan, 1970.

Δευτερογενείς (βιβλιογραφία, αρθρογραφία, κείμενα σε συλλογικές εργασίες):

Αργυρού Φ., - Παπακωνσταντίνου, Α., «*Η Κύπρος στο σφυρί*», London: St Paul's Press, 1991.

Σαρρής Ν., *Η άλλη πλευρά*, τ. Β', βιβλίο Α', ΙΙ, Αθήνα: Γραμμή, 1977-1983.

Τζεργιάς Π., *Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας: με αναδρομή στη ζωή της μεγαλονήσου στο διάβα των χιλιετιών*, Αθήνα: Libro, 2001, τόμος Α'.

Χρυσοστόμου Α. Μ., *Από τον Κυπριακό Στρατό μέχρι και τη δημιουργία της Εθνικής Φρουράς (1959-1964)*, Λάρνακα: αυτοέκδοση, 2015.

Campbell J. C. *Defence of the Middle East / Problems of American Policy*, New York: Praeger, πρώτη έκδοση 1958, δεύτερη αναθεωρημένη: 1961.

Daniels B. A., *Diplomacy and discontents: nationalism, colonialism, imperialism and the Cyprus problem (1945-1960)*, unpublished PhD thesis, University of South Africa, 2009.

Markides D., *Κύπρος 1957-1963*, Αθήνα: Μεσόγειος 2009.

Nicolet Cl., *United States policy towards Cyprus: removing the Greek-Turkish Bone of Contention*, Bibliopolis, Mannheim und Moehnesee, 2001.

Kyriakides Kl., *British Cold War Strategy and the Struggle to Maintain Military Bases in Cyprus, 1951-1960*, unpublished PhD thesis, Hughes Hall, University of Cambridge, October 1996.

Bolukbasi S., The Johnson letter revisited, *Middle Eastern Studies*, vol 29 no 3, (July 1993).

Kyriakides K. A., NATO and Cyprus: The reaction of the British government to the 1959 Greco-Turkish proposal to admit an independent Cyprus to NATO, *Cambridge Review of International Affairs*, vol 6 no 1, 1992.

Mallinson W., Britain's Elginism and the Evolution of its Attitude towards the SBA's: a Historical Overview, *Defensor pacis*, Issue.18, (2006).

Nicolet Cl., British policy towards Cyprus, 1960-1974, στο H. Faustmann & N. Peristianis (επιμέλ.), *Britain in Cyprus / Colonialism and Post Colonialism 1878-2006*, Mannheim und Möhnesee: Bibliopolis, 2006.

Θεόδωρος Σ. Ζωνιάς

ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ - ΕΘΙΜΟΤΥΠΙΑ ΕΝΟΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ



Σειρά Προβαδίσματος

Επίσημες Τελετές

Διαδικασίες Συνομιλιών - Διοργάνωση Συνεδρίων - Κανόνες Συμπεριφοράς

Αποκαλυπτήρια - Μνημόσυνα

Δεξιώσεις - Δείπνα - Προσκλήσεις - Επιστολές - Προσφωνήσεις

ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ - ΕΘΙΜΟΤΥΠΙΑ

Θεόδωρον Ζωνιά,

Αντισυνταγματάρχη Πεζικού

Συγγραφέα του βιβλίου «Πρωτόκολλο - Εθιμοτυπία ενός Σύγχρονου Κράτους»

Η ανάγκη συνύπαρξης των ανθρώπων μέσα στο κοινωνικό σύνολο τούς οδήγησε να θέσουν κανόνες και τρόπους συμπεριφοράς, με απώτερο σκοπό και στόχο τη διευκόλυνση των σχέσεων μεταξύ τους.

Από τα αρχαία χρόνια οι άνθρωποι, όταν άρχισαν να δημιουργούν ως ομάδες και όχι μεμονωμένα, εφάρμοσαν κανόνες, έτσι ώστε να διευκολύνεται η σχέση και η επικοινωνία μεταξύ τους. Αυτοί οι άγραφοι, αρχικά, νόμοι προέκυψαν από τα ήθη και τα έθιμα και καθόριζαν τις αξίες, τις σχέσεις και τη συμπεριφορά των μελών μίας κοινωνίας.

Η παγιωμένη συνήθεια της κοινωνικής ομάδας που διαμορφώθηκε μέσα από τη μακρά παράδοση και επιβίωσε από γενιά σε γενιά ονομάζεται **έθιμο**. Με την πάροδο των χρόνων οι άγραφοι κανόνες καθορίστηκαν και ως κανόνες κοινωνικής συμπεριφοράς. Η αποδοχή από το σύνολο της κοινωνίας αυτών των κανόνων συνιστά την **εθιμοτυπία**. Η εξέλιξη της κοινωνίας και η ανάγκη να συμβαδίζουμε με τη δική μας εποχή, μας αναγκάζει ορισμένες φορές να μεταβάλλουμε τους καθιερωμένους τρόπους.

Διακρίνουμε δύο είδη εθιμοτυπίας: την κοινωνική και την επίσημη. Στην πρώτη εφαρμόζονται και τηρούνται οι κανόνες κοινωνικής συμπεριφοράς και ευπρέπειας που είναι αποδεκτοί από το σύνολο της κοινωνίας. Στη δεύτερη εφαρμόζονται οι κανόνες σε πιο αυστηρό πλαίσιο για επίσημες εκδηλώσεις.

Το σύνολο των προσδιορισμένων κανόνων που επιβάλλεται να τηρούνται στις επίσημες εκδηλώσεις συνιστά το **επίσημο πρωτόκολλο**. Πρωτόκολλο συναντούμε και αλλού, όπως το ιατρικό, το εκκλησιαστικό, το πρωτόκολλο ασφαλείας, τα οποία δεν είναι τίποτα περισσότερο από την εφαρμογή συγκεκριμένων κανόνων και οδηγιών για επίτευξη του επιθυμητού αποτελέσματος.

Η λέξη «πρωτόκολλο» έχει ελληνική ρίζα (πρώτο + κόλλον). Στην ετυμολογική προσέγγιση του πρωτόκολλου μας οδηγεί η ίδια η λέξη, καθώς αναφέρεται στο πρώτο φύλλο ενός κυλινδρικού παπύρου, στο οποίο αναγράφονταν όλα τα στοιχεία και τα περιεχόμενά του¹.

Στον όρο αυτό δόθηκε η έννοια της καταγραφής πράξεως ή συνόλου πράξεων,

1. Γ. Μπαμπινιώτης, Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, 1998.

κυρίως για διπλωματικές συμφωνίες².

Η επίσημη εθιμοτυπία έχει μια ιδιαίτερη λειτουργική σημασία. Δεν είναι απλά τύποι χωρίς περιεχόμενο, αποτελεί δε έναν από τους βασικούς πυλώνες για τη διευκόλυνση του έργου στην εφαρμογή της πολιτικής ενός κράτους ή οργανισμού.

Ιστορία εθιμοτυπίας - πρωτοκόλλου

Ανατρέχοντας στην ιστορία, διαπιστώνουμε ότι εθιμοτυπικοί κανόνες και πρακτικές εφαρμόζονταν από τα αρχαία χρόνια. Από την αρχαία Αίγυπτο στην αρχαία Ελλάδα, από τον Μέγα Αλέξανδρο και το Βυζάντιο, η σημασία και εφαρμογή των εθιμοτυπικών κανόνων αποτελούσαν παράδοση και καταδείκνυαν ένα είδος ανωτερότητας.

Πολλές πληροφορίες αντλούμε από το σύγγραμμα του Κωνσταντίνου VII του Πορφυρογέννητου «Περὶ Βασιλείου Τάξεως», το οποίο αποτελεί τη βασική πηγή των ιστορικών σχετικά με το πολύπλοκο και βαρύ πρωτόκολλο που ακολουθούσαν οι Βυζαντινοί αξιωματούχοι και κυρίως η αυτοκρατορική οικογένεια. Η επίδοση τιμητικών τίτλων αποτελούσε το μέσο με το οποίο ο αυτοκράτορας εξέφραζε την εκτίμηση και την ευαρέσκειά του προς τους υπηκόους του.

Η κορωνίδα των αυτοκρατορικών τελετών κατά το επίσημο πρωτόκολλο ήταν η στέψη του αυτοκράτορα, μια τελετή που είχε έντονο το στρατιωτικό στοιχείο. Η αυτοκρατορική ακρόαση αποτελούσε την ύψιστη τιμή, κυρίως στις περιπτώσεις ξένων απεσταλμένων και λάμβανε έναν ξεχωριστό χαρακτήρα, που σκοπό είχε να εντυπωσιάσει. Ο αυτοκράτορας, φέροντας τη στολή του, ανυψωνόταν με μηχανικά μέσα, θέλοντας με αυτό τον τρόπο να τονίσει την υπεροχή του έναντι των ξένων.

Καθώς το κέντρο του πολιτισμένου κόσμου θεωρείτο το Βυζάντιο, από τη βυζαντινή εθιμοτυπία και τα τελετουργικά που εφαρμόζονταν επηρεάστηκαν στη συνέχεια η Ρωσία, η Δυτική Ευρώπη, ακόμη και οι Τούρκοι σουλτάνοι την περίοδο κυρίως του 17^{ου} αιώνα, όποτε και προσάρμοσαν τις δικές τους τελετές, έχοντας ως βάση το βυζαντινό πρωτόκολλο.

Μέχρι τις αρχές του 18^{ου} αιώνα η έλλειψη κανόνων για τα θέματα προβαδίσματος και εθιμοτυπίας δημιουργούσαν συνεχείς τριβές και κρίσεις ανάμεσα στους πρέσβεις και τις ακολουθίες τους, στην προσπάθεια αυτών να κερδίσουν την εύνοια του βασιλιά ή ηγεμόνα στον οποίο ήταν διαπιστευμένοι.

Στο Συνέδριο της Βιέννης το 1815 έλαβαν τέλος οι τριβές και οι κρίσεις με τη συμφωνημένη διευθέτηση του θέματος του προβαδίσματος.

2. Χαράλαμπος Ε. Κόρακας, Εθιμοτυπία Διεθνών Σχέσεων, 2005.

Κεφαλαιώδες ζήτημα της εθιμοτυπίας αποτελεί η αρχή της ισότητας των κρατών, η οποία βασίζεται στην έννοια της μη διακρίσεως. Έχει δε ως πεδίο εφαρμογής τις σχέσεις μεταξύ των κρατών, όπου κάθε κράτος, μικρό ή μεγάλο, έχει το δικαίωμα του σεβασμού της εθνικής του αξιοπρέπειας³.

Κατά την εφαρμογή των εθιμοτυπικών κανόνων μεταξύ κρατών η αρχή της αμοιβαιότητας έχει σημαίνοντα ρόλο, καθώς κυρίως στην υποδοχή ξένων προσωπικοτήτων εφαρμόζεται η ίδια μεταχείριση που επιφυλάσσει το αντίστοιχο ξένο κράτος στους ξένους διπλωματικούς αντιπροσώπους. Όσον αφορά το πρωτόκολλο, που, όπως αναφέραμε και προηγουμένως, είναι η εφαρμογή προσδιορισμένων κανόνων για τις επίσημες εκδηλώσεις, θα κλείσουμε αυτό το κεφάλαιο με το πιο κάτω παράδειγμα:

Μπορούμε να φανταστούμε τον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας σε κατ' ιδίαν συνάντηση με αρχηγό κράτους που να μη γίνεται στο γραφείο του Προέδρου μπροστά από το τζάκι; Τον Πρόεδρο των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής να μη χρησιμοποιεί το οβάλ γραφείο για τις συναντήσεις με άλλους αρχηγούς ή ακόμη οι υποδοχές αρχηγών κρατών από τον Πρόεδρο της Γαλλικής Δημοκρατίας να μην τελούνται στο Μέγαρο των Ηλυσίων;

Σειρά προβαδίσματος

Σκοπός της σειράς προβαδίσματος και η ιδιαίτερη σημασία που δίνεται είναι ο καθορισμός της ιεραρχικής τάξης τόσο στις εσωτερικές υπηρεσίες ενός κράτους όσο και στις σχέσεις του με τα άλλα κράτη.

Η σειρά προβαδίσματος στις επίσημες τελετές και εορτές ύστερα από πρόσκληση καθορίζεται από την παρακάτω απόφαση:

Ο περί του Πρωτοκόλλου της Κυπριακής Δημοκρατίας (Εσωτερική Εθιμοταξία) Νόμος του 1996 εκδίδεται με δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Κυπριακής Δημοκρατίας σύμφωνα με το Άρθρο 52 του Συντάγματος.

Αριθμός 59(1) του 1996

ΝΟΜΟΣ ΠΟΥ ΠΡΟΝΟΕΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ (ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΕΘΙΜΟΤΑΞΙΑ) ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΕΠΙΣΗΜΕΣ ΤΕΛΕΤΕΣ ΚΑΙ ΓΙΟΡΤΕΣ ΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΔΙΟΡΓΑΝΩΝΟΥΝ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΑΡΧΕΣ, ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ

3. Χαράλαμπος Ε. Κόρακας, Εθιμοτυπία Διεθνών Σχέσεων, 2005.

Η Βουλή των Αντιπροσώπων ψηφίζει ως ακολούθως:

1. Ο παρών Νόμος θα αναφέρεται ως ο περί του Πρωτοκόλλου της Κυπριακής Δημοκρατίας (Εσωτερική Εθιμοταξία) Νόμος του 1996.

2. Στο Νόμο αυτό, εκτός αν από το κείμενο του προκύπτει διαφορετική Ερμηνεία, έννοια «δημόσια αρχή, οργανισμός ή ίδρυμα» περιλαμβάνει κάθε αρχή στην Κυπριακή Δημοκρατία η οποία ασκεί πρωτογενή ή κατ' εξουσιοδότηση νόμου κρατική εξουσία. «Πρωτόκολλο» σημαίνει την εσωτερική εθιμοτυπική κατάταξη που ακολουθείται σ' όλες τις επίσημες τελετές και γιορτές τις οποίες διοργανώνει οποιαδήποτε δημόσια αρχή, οργανισμός ή ίδρυμα.

3. Το Πρωτόκολλο της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι αυτό που καθορίζεται στον Πίνακα του παρόντος Νόμου και αντικαθιστά κάθε άλλο Πρωτόκολλο που ίσχυε ή ακολουθείτο πριν από την έναρξη της ισχύος του παρόντος Νόμου. Νοείται ότι η ρύθμιση της θέσης στην εσωτερική εθιμοταξία των αρχηγών ξένων κρατών, των πρέσβων και των άλλων διπλωματικών εκπροσώπων των αρχηγών ξένων κρατών, καθώς και των προέδρων ή εκπροσώπων διεθνών οργανισμών επαφίεται στην αρμοδιότητα της Εκτελεστικής Εξουσίας.

4. Η αυστηρή τήρηση του Πρωτοκόλλου που καθορίζεται από τον παρόντα Νόμο αποτελεί καθήκον και υποχρέωση του κατά νόμο προϊστάμενου της οικείας δημόσιας αρχής, οργανισμού ή ιδρύματος.

ΠΙΝΑΚΑΣ (Άρθρο 3)

1. Πρόεδρος Δημοκρατίας. (Σημείωση 1)
2. Αρχιεπίσκοπος Κύπρου.
3. Πρόεδρος Βουλής.
4. Αρχηγοί ή εκπρόσωποι κοινοβουλευτικών κομμάτων.
5. Πρώην Πρόεδροι της Δημοκρατίας.
6. Γενικός Εισαγγελέας.
7. Πρόεδρος Ανώτατου Δικαστηρίου.
8. Μέλη Υπουργικού Συμβουλίου. (Σημείωση 2)
9. Κοινοβουλευτικοί Εκπρόσωποι κομμάτων.
10. Πρώην Πρόεδροι Βουλής.
11. Βουλευτές. (Σημείωση 2)
12. Αρχηγοί ή εκπρόσωποι μη κοινοβουλευτικών κομμάτων. (Σημείωση 3)
13. Μέλη Ανώτατου Δικαστηρίου. (Σημείωση 2)
14. Κυβερνητικός Εκπρόσωπος.
15. Υφυπουργός παρά τω Προέδρω.
16. Πρόεδρος Ένωσης Δήμων.
17. Δήμαρχοι. (Σημείωση 2)

18. Αρχηγός Εθνικής Φρουράς.
19. Αρχηγός Αστυνομίας.
20. Βοηθός Γενικός Εισαγγελέας.
21. Πρώην Υπουργοί και πρώην Βουλευτές.
22. Διοικητής Κεντρικής Τράπεζας.
23. Σύμβουλοι Προέδρου της Δημοκρατίας.
24. Αρχηγοί ή εκπρόσωποι άλλων θρησκευτικών ομάδων.
25. Πρόεδρος και Μέλη Επιτροπής Δημόσιας Υπηρεσίας. (Σημείωση 2)
26. Πρόεδρος και Μέλη Επιτροπής Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας. (Σημείωση 2)
27. Γενικός Ελεγκτής.
28. Επίτροπος Διοικήσεως.
29. Γενικοί Διευθυντές της Βουλής των Αντιπροσώπων, των Υπουργείων και του Γραφείου Προγραμματισμού.
30. Γραμματέας Υπουργικού Συμβουλίου.
31. Γενικός Λογιστής.
32. Πρόεδροι ημικρατικών οργανισμών.
33. Γενικοί Διευθυντές ημικρατικών οργανισμών.
34. Έπαρχοι.
35. Δημοτικοί Σύμβουλοι. (Σημείωση 2)

Σημειώσεις:

Σημείωση 1: Η κατάταξη των επίσημων φιλοξενουμένων του Προέδρου της Δημοκρατίας αποφασίζεται με βάση το οικείο εσωτερικό πρωτόκολλο.

Σημείωση 2: Αποφασίζεται από τα κατ' ιδίαν σώματα η κατάταξη των εκάστοτε υπουργών, βουλευτών, δικαστών του Ανώτατου Δικαστηρίου, μελών των Επιτροπών Δημόσιας και Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας, των δημάρχων και των δημοτικών συμβούλων.

Σημείωση 3: Νοουμένου ότι δεν παρίσταται ο αρχηγός του μη κοινοβουλευτικού κόμματος.

Σημείο ιδιαίτερης προσοχής:

Μετά από την ψήφιση του Νόμου για την εσωτερική εθιμοταξία της Κυπριακής Δημοκρατίας από τη Βουλή των Αντιπροσώπων το 1996, δημιουργήθηκαν επιπλέον θέσεις υφυπουργών, επιτρόπων, καθώς και ευρωβουλευτών μετά από την ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Οι ευρωβουλευτές τοποθετούνται στον αύξοντα αριθμό (α/α) 11, μετά από τους βουλευτές. Οι υφυπουργοί στο πρωτόκολλο τοποθετούνται στον αύξοντα αριθμό (α/α) 15 και οι επίτροποι στον αύξοντα αριθμό (α/α) 28. Η ιεραρχική κατάταξή τους

αποφασίζεται από τα κατ' ιδίαν σώματα (βλ. σημείωση 2).

ΙΕΡΑΡΧΙΚΗ ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΥΠΟΥΡΓΕΙΩΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

1. Υπουργείο Εξωτερικών (Ministry of Foreign Affairs)
2. Υπουργείο Οικονομικών (Ministry of Finance)
3. Υπουργείο Εσωτερικών (Ministry of Interior)
4. Υπουργείο Άμυνας (Ministry of Defence)
5. Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας (Ministry of Education, Culture, Sports and Youth)
6. Υπουργείο Μεταφορών, Επικοινωνιών και Έργων (Ministry of Transport, Communications and Works)
7. Υπουργείο Ενέργειας, Εμπορίου και Βιομηχανίας (Ministry of Energy, Commerce and Industry)
8. Υπουργείο Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος (Ministry of Agriculture, Rural Development and Environment)
9. Υπουργείο Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων (Ministry of Labour, Welfare and Social Insurance)
10. Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξεως (Ministry of Justice and Public Order)
11. Υπουργείο Υγείας (Ministry of Health)

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΕΡΑΡΧΙΑ

1. Αρχιεπίσκοπος Νέας Ιουστινιανής και Πάσης Κύπρου
 2. Μητροπολίτης Πάφου
 3. Μητροπολίτης Κιτίου
 4. Μητροπολίτης Κυρηνείας
 5. Μητροπολίτης Λεμεσού
 6. Μητροπολίτης Μόρφου
 7. Μητροπολίτης Κωνσταντίας - Άμμοχώστου
 8. Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας
 9. Μητροπολίτης Ταμασού και Ορεινής
 10. Μητροπολίτης Τριμυθούντος και Λευκάρων
 11. Επίσκοπος Καρπασίας
 12. Επίσκοπος Αρσινόης
 13. Επίσκοπος Αμαθούντος
 14. Επίσκοπος Λήδρας
 15. Επίσκοπος Χύτρων
 16. Επίσκοπος Νεαπόλεως
 17. Επίσκοπος Μεσαορίας
-

ΠΡΟΒΑΔΙΣΜΑ ΣΤΟ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΟ ΣΩΜΑ

Στο διπλωματικό σώμα το προβάδισμα καθορίζεται αποκλειστικά από την ημερομηνία και την ώρα επίδοσης των διαπιστευτηρίων των πρέσβων στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Η σειρά επίδοσης είναι συνάρτηση της επίδοσης των αντιγράφων των διαπιστευτηρίων κατά ημερομηνία και ώρα στον Διευθυντή Πρωτοκόλλου του Υπουργείου Εξωτερικών.

Ως ιστορικό γεγονός καταγράφεται η συμπλοκή στις 30 Σεπτεμβρίου 1661 στο Λονδίνο μεταξύ μελών της ισπανικής και γαλλικής πρεσβείας για τη σειρά προβαδίσματος σε πομπή προς τα ανάκτορα. Το γεγονός προκάλεσε τη διακοπή των διπλωματικών σχέσεων των δύο χωρών, η αποκατάσταση των οποίων επιτεύχθηκε όταν ο Βασιλιάς της Ισπανίας επέδωσε ηθική ικανοποίηση στον Βασιλιά της Γαλλίας. Γεγονότα όπως το πιο πάνω διευθετήθηκαν το 1815 με τον Κανονισμό της Βιέννης, όπου μεταξύ άλλων ρυθμίστηκε και η σειρά προβαδίσματος των διπλωματικών αποστολών.



Κατά την άφιξη στο Προεδρικό Μέγαρο ο Διευθυντής Εθιμοτυπίας καλωσορίζει τον/την Πρέσβη στην παρουσία του Υπασπιστή του Προέδρου της Δημοκρατίας.

Ο/Η πρέσβης, με τον Διευθυντή Εθιμοτυπίας στα

δεξιά του/της, προχωρεί προς επιθεώρηση του τιμητικού αγήματος. Στη συνέχεια ο/η πρέσβης με τον Διευθυντή Εθιμοτυπίας λαμβάνει τη θέση του/της στη μεσαία αψίδα της κύριας εισόδου, απέναντι από το τιμητικό απόσπασμα και τη Φιλαρμονική της αστυνομίας.



Επίδοση διαπιστευτηρίων πρέσβη στον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας Νίκο Αναστασιάδη (2013 - ...).



Επίδοση διαπιστευτηρίων πρέσβη στον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας †Αρχιεπίσκοπο Μακάριο Γ' (1960-1977).



Επίδοση διαπιστευτηρίων πρέσβη στον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας †Σπύρο Κυπριανού (1977-1988).

Σημείωση: Η σημειολογία των πιο πάνω φωτογραφιών αναδεικνύει την τελετουργία στο επίσημο πρωτόκολλο. Από την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας μέχρι σήμερα οι πρέσβεις επιδίδουν τα διαπιστευτήριά τους στον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας στον ίδιο χώρο εντός του Προεδρικού Μεγάρου.

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΙΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Η συμμετοχή των Ενόπλων Δυνάμεων στις εκδηλώσεις και η απόδοση τιμών κατά την πραγματοποίηση επίσημων επισκέψεων στην Κύπρο είναι ουσιαστική και επιβεβλημένη. Οι τιμές αποδίδονται τόσο προς τα σύμβολα όσο και στα πρόσωπα.

Απόδοση τιμών

Στη διαδικασία υποδοχής επισήμων οι στρατιωτικές τιμές αποδίδονται μόνο κατά τη διάρκεια της ημέρας, από την ανατολή μέχρι τη δύση ηλίου. Τμήματα όμως τα οποία παρατάσσονται ειδικά για την απόδοση τιμών αποδίδουν τις τιμές για τις οποίες έχουν παραταχθεί οποιαδήποτε ώρα.

Η δύναμη των τμημάτων απόδοσης τιμών εξαρτάται από τη θέση που κατέχει το τιμώμενο πρόσωπο και τις ιδιαιτερότητες του χώρου.



Υποδοχή Αγίου Φωτός με τιμές Αρχηγού κράτους.

Άτομο με πολλαπλούς τίτλους, για τους οποίους προβλέπονται διάφορες τιμές, απολαύει των τιμών που αντιστοιχούν στον ανώτερο τίτλο. Κατά την προσέλευση στον χώρο τού προσώπου που απολαύει των μεγαλύτερων τιμών και μέχρι την αποχώρησή του από τον χώρο, καμία τιμή δεν αποδίδεται σε άλλα πρόσωπα.

Τιμές είναι δυνατόν να αποδοθούν και στα αεροδρόμια Λάρνακας και Πάφου. Κατά την επίσημη άφιξη στην Κύπρο αρχηγών κρατών, αγίων λειψάνων, ιερών εικόνων, θρησκευτικών συμβόλων και ιεραρχών, η απόδοση τιμών στα αεροδρόμια πραγματοποιείται κατόπιν οδηγίων του Υπουργείου Εξωτερικών ή του Υπουργείου Άμυνας της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Ανάλογα με το είδος της υποδοχής είναι δυνατόν το διατιθέμενο τμήμα απόδοσης τιμών να αποτελείται από διακλαδικό άγημα των ενόπλων δυνάμεων, κυπριακή,



Υποδοχή του Προέδρου της Ελληνικής Δημοκρατίας † Κωστή Στεφανόπουλου από τον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας † Γλαύκο Κληρίδη στο αεροδρόμιο.

Υποδοχή του Πάπα Βενέδικτου ΙΣΤ΄ από τον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας † Δημήτρη Χριστόφια (2008-2013) στο αεροδρόμιο.



Υποδοχή ξένων υπουργών άμυνας από τον Υπουργό Άμυνας της Κυπριακής Δημοκρατίας Σάββα Αγγελίδη στα πλαίσια τριμερούς συνάντησης. (Ιούνιος 2018)

πολεμική σημαία και στρατιωτική μουσική είτε από δώδεκα στρατονόμους σε αντιζυγία χωρίς τμήμα μουσικής.

Εθνικό πένθος

Σε περίπτωση τραγικού γεγονότος, το Υπουργικό Συμβούλιο της Κυπριακής Δημοκρατίας δύναται με απόφασή του να κηρύξει εθνικό πένθος, καθορίζοντας και τη διάρκεια αυτού. Οι ένοπλες δυνάμεις συμμετέχουν στο πένθος.

Τελετή διαβεβαίωσης Αρχηγού και Υπαρχηγού της Εθνικής Φρουράς

Η τελετή διαβεβαίωσης για την ανάληψη των καθηκόντων του Αρχηγού και του Υπαρχηγού της Εθνικής Φρουράς πραγματοποιείται στο Προεδρικό Μέγαρο παρουσία του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας. Μετά από την τελετή διαβεβαίωσης ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας υπογράφει τον διορισμό και τον επιδίδει στον Αρχηγό και Υπαρχηγό της Ε.Φ. Ακολουθεί ομιλία του



Προέδρου της Δημοκρατίας και αντιφώνηση από τον Αρχηγό/ Υπαρχηγό της Ε.Φ. Ακολούθως εισέρχονται στο γραφείο του Προέδρου της Δημοκρατίας για ολιγόλεπτη εθιμοτυπική συνάντηση.

ΔΙΑΒΕΒΑΙΩΣΗ ΑΡΧΗΓΟΥ/ΥΠΑΡΧΗΓΟΥ ΕΘΝΙΚΗΣ ΦΡΟΥΡΑΣ:

ΕΓΩ Ο ΔΙΑΒΕΒΑΙΩ ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΣΕΒΑΣΜΟ

ΣΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΚΑΙ ΣΤΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΚΑΙ ΟΤΙ ΘΑ ΕΚΤΕΛΩ ΠΙΣΤΑ ΤΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΜΟΥ

ΩΣ ΑΡΧΗΓΟΣ/ΥΠΑΡΧΗΓΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΦΡΟΥΡΑΣ

ΧΩΡΙΣ ΦΟΒΟ Η ΕΥΝΟΙΑ, ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΗ Ή ΠΑΘΟΣ.

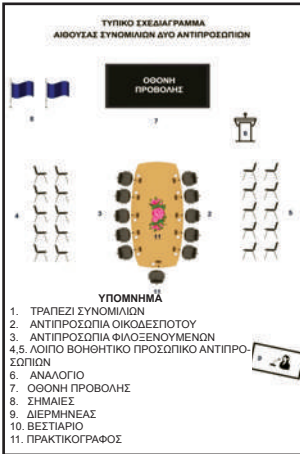
**ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΣΥΝΟΜΙΛΙΩΝ - ΥΠΟΓΡΑΦΗ ΣΥΜΦΩΝΙΩΝ
ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ - ΗΜΕΡΙΑΩΝ - ΣΕΜΙΝΑΡΙΩΝ
ΚΑΙ ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΣΤΑ ΜΜΕ**

Συνομιλίες υψηλού επίπεδου

Η οργάνωση του χώρου των συνομιλιών υψηλού επιπέδου απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή και πρέπει να ανταποκρίνεται στον τεθέντα σκοπό. Συνήθως, οι συνομιλίες στο πιο υψηλό επίπεδο (Πρόεδρος της Δημοκρατίας, Πρόεδρος της Βουλής, υπουργοί) διεξάγονται σε καθορισμένες αίθουσες (Προεδρικό, κοινοβούλιο, υπουργεία). Στην αντίθετη περίπτωση που θα επιλεγεί άλλος χώρος για τις συνομιλίες, πρέπει να είναι ευρύχωρος, ανάλογα και με τον αριθμό των ατόμων, γιατί μικρός χώρος με μεγάλο αριθμό συμμετεχόντων ή το αντίθετο δίνει κακή εικόνα τόσο της όλης οργάνωσης όσο και της δυνατότητας του οργανωτή.

Πρέπει να υπάρχει η αναγκαία υποδομή, δηλαδή ηλεκτρονικοί υπολογιστές, οθόνες προβολής, μικρόφωνα, κλπ. και δυνατότητα υποστήριξης, όπως χώροι υποδοχής και κυλικείο.

Διευθετούμε τη διάταξη των επίπλων, ώστε να καλύπτονται οι ανάγκες των



συνομιλητών και τοποθετούμε επιδαπέδιους ιστούς με τις σημαίες των χωρών, εάν συμμετέχουν ξένοι. Στο τραπέζι των συνομιλητών τοποθετούνται πινακίδες ένδειξης θέσεων, σημειωματάρια, στυλό, μολύβια και δυνατότητα σερβιρίσματος καφέ, βουτηγμάτων, χυμού και νερού.

Η διάταξη των αντιπροσωπιών στο τραπέζι των συνομιλιών γίνεται με βάση τη σειρά προβαδίσματος, όπως αυτή αναλύθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο. Εάν οι ανάγκες επιβάλλουν μεταφραστή, τότε εξασφαλίζουμε. Συνήθως, οι ξένες αποστολές συμπεριλαμβάνουν στην αντιπροσωπία τους και μεταφραστή. Απαραίτητη πρέπει να είναι η συνεννόηση εκ των προτέρων για τις γλώσσες στις οποίες θα γίνονται οι συνομιλίες, π.χ. αν οι

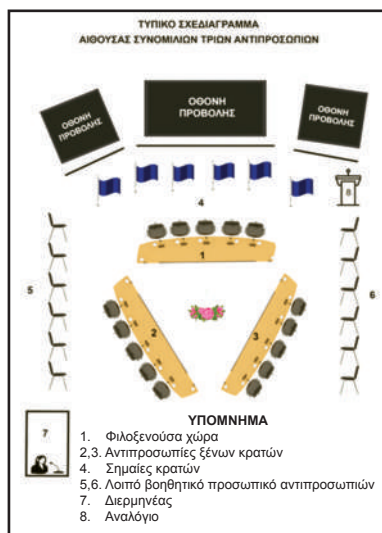
συνομιλίες θα γίνονται στις μητρικές γλώσσες με μετάφραση στην αγγλική.

Δυνατότητα επίσης για παράθεση καφέ, νερού κλπ. πρέπει να υπάρχει και εκτός της αίθουσας για τα μέλη των αντιπροσωπιών, πριν αυτά εισέλθουν στον χώρο εν αναμονή της άφιξης των επικεφαλής.

Τέλος, μετά από την είσοδο των επίσημων αντιπροσωπιών στην αίθουσα και αφού καταλάβουν τις θέσεις τους, ο επικεφαλής της φιλοξενούσας χώρας προσφωνεί τον Υψηλό προσκεκλημένο και την αντιπροσωπία του. Στη συνέχεια ο Υψηλός προσκεκλημένος αντιφωνεί, ευχαριστώντας για την πρόσκληση και την υποδοχή. Συνήθως ο χρόνος αυτός δεν ξεπερνά το ένα λεπτό για κάθε ομιλούντα, με σύνολο δύο λεπτά. Σε αυτό τον χρόνο επιτρέπεται η είσοδος των ΜΜΕ για λήψη εικόνας. Τα ΜΜΕ συνοδεύονται πάντα από αρμόδιο άτομο, που ορίζεται για αυτό τον σκοπό από τους διοργανωτές.

Όλες οι ρυθμίσεις πρέπει να διευθετούνται μεταξύ των εκπροσώπων όλων των πλευρών έγκαιρα και με τη σύμφωνο γνώμη τους.





Σημείωση:

Τοποθετούνται αναλόγια, στις αίθουσες όταν κατά τη διάρκεια των συνομιλιών προβληθεί στις οθόνες θεματική ενότητα η οποία χρήζει επεξήγησης ή ανάλυσης.

Κατά αντίστοιχο τρόπο οργανώνουμε τον χώρο και για τριμερείς συναντήσεις. Σε αυτή την περίπτωση πίσω από τη θέση του οικοδεσπότη τοποθετούμε τις σημαίες των χωρών που εκπροσωπούνται. Η σημαία της φιλοξενούσας χώρας τοποθετείται στο κέντρο. Συνήθως, τοποθετούνται έξι σημαίες, δύο για κάθε χώρα.

ΚΗΔΕΙΕΣ - ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ

Σε όλους τους δήμους και τις κοινότητες της Κύπρου πραγματοποιούνται μνημόσυνα και τελετές τόσο από τους επίσημους φορείς όσο και από οργανωμένα σύνολα. Πιο κάτω θα προσεγγίσουμε την πραγματοποίηση των τελετών αυτών μέσα στα πλαίσια που επιτάσσει το πρωτόκολλο.

Κηδείες

Επικήδειες τιμές: Οι επικήδειες τιμές αποδίδονται σε πρόσωπα τα οποία κηδεύονται από το κράτος. Η δύναμη των επικήδειων αποσπασμάτων εξαρτάται από τον βαθμό και τη θέση του εκλιπόντος

Κατά τις κηδείες δεν αποδίδονται τιμές στους επισήμους που προσέρχονται, εκτός από τις πιο κάτω περιπτώσεις:

Κατά την προσέλευση του Προέδρου της Δημοκρατίας, οπότε αποδίδονται οι προβλεπόμενες τιμές.

Κατά την προσέλευση του Προέδρου της Βουλής των Αντιπροσώπων, του Αρχιεπισκόπου Κύπρου, των Υπουργών, του Αρχηγού της Εθνικής Φρουράς, της Αστυνομίας και των αξιωματικών που είναι οι άμεσοι προϊστάμενοι του έχοντος το

γενικό πρόσταγμα. Οι τιμές που αποδίδονται σ' αυτούς είναι η στάση της προσοχής.

Στις κηδείες κατατίθενται στεφάνια με λουλούδια. Ιδιαίτερη προσοχή στους ήρωες που κηδεύονται, αφού έχουν αναγνωριστεί με τη μέθοδο D.N.A., τα στεφάνια πάντα είναι με λουλούδια, καθώς πρόκειται για κηδεία. Δάφνινα στεφάνια κατατίθενται στα μνημόσυνά τους. Οι επικήδειοι λόγοι, όταν εκφωνούνται, πρέπει να αναφέρονται κατά κύριο λόγο στη δράση και την προσφορά του εκλιπόντος, να είναι ουσιώδεις και σύντομοι. Ο αριθμός των ομιλητών πρέπει να είναι δύο έως τρία πρόσωπα, αποφεύγοντας έτσι την επανάληψη των λόγων. Συνήθως, ο ένας ομιλητής είναι εκ μέρους της οικογένειας, ο άλλος εκπροσωπεί την Κυπριακή Δημοκρατία και ο τρίτος δυνατόν να είναι από την κοινότητα από όπου καταγόταν ο ήρωας. Το φέρετρο εντός του ιερού ναού τοποθετείται έτσι ώστε η κυπριακή σημαία να καλύπτει το κεφάλι και η ελληνική σημαία το σώμα.



Οι σημαίες με τις οποίες καλύπτεται το φέρετρο, το ξίφος, το πηλίκιο και τα παράσημα παραδίδονται στους οικείους του νεκρού. Ο επιδίδων τις σημαίες αναφέρει: *«Σας επιδίδω την ελληνική και την κυπριακή σημαία που συνόδευσαν τον (βαθμό και ονοματεπώνυμο) στην τελευταία του κατοικία, ως ένδειξη τιμής για την προσφορά του στην πατρίδα».*

Οι ήρωες τιμούνται από την πατρίδα με το μετάλλιο «Προασπιστή της Ελευθερίας και της Δημοκρατίας», συνοδευόμενο από περγαμηνή.



Η απονομή πραγματοποιείται μετά το πέρας της νεκρώσιμης ακολουθίας εντός του ιερού ναού μετά το πέρας των επικήδειων λόγων και πριν την κατάθεση στεφάνων. Τις τιμές επιδίδει στην οικογένεια του ήρωα εκπρόσωπος της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Μνημόσυνα

Οι διοργανωτές των εθνικών μνημοσύνων αποστέλλουν προσκλήσεις στις οποίες αναγράφονται τα στοιχεία του/των ηρώων, ο χώρος τέλεσης, ποιος θα είναι ο ομιλητής, η ημερομηνία και η ώρα, καθώς και που θα γίνει η κατάθεση στεφάνων, εντός της εκκλησίας ή στον χώρο του μνημείου, όπως το υπόδειγμα:



Την ημέρα πραγματοποίησης του μνημοσύνου οι διοργανωτές φροντίζουν σε συνεργασία με τους εκκλησιαστικούς επιτρόπους να εξασφαλίσουν καθίσματα για τους επισήμους, τηρώντας όπως προβλέπεται το πρωτόκολλο του κράτους, λαμβάνοντας όμως υπόψη και τον πρόεδρο της οργανωτικής

επιτροπής, στον οποίο εξασφαλίζουν κάθισμα. Επίσης εξασφαλίζουν κάθισμα και στον ομιλητή. Μετά το πέρας του εθνικού μνημόσυνου ψάλλεται από όλους ο εθνικός ύμνος.

Πιο κάτω παρατίθεται το πρωτόκολλο που αφορά την τοπική αυτοδιοίκηση:

1. Μητροπολίτης
2. Βουλευτές
3. Δήμαρχος
4. Έπαρχος
5. Πρόεδρος Επαρχιακού Δικαστηρίου
6. Στρατιωτικός Διοικητής
7. Επαρχιακός Αστυνομικός Διευθυντής
8. Πρόεδρος Σχολικής Εφορείας

Σημείωση: Εάν κατά την τέλεση του μνημοσύνου παρευρίσκεται εκπρόσωπος της κυβέρνησης, τότε έχει το προβάδισμα έναντι των πιο πάνω.

Εάν ο στρατιωτικός διοικητής και ο επαρχιακός αστυνομικός διευθυντής εκπροσωπούν τους αρχηγούς Εθνικής Φρουράς ή Αστυνομίας αντίστοιχα, τότε καταλαμβάνουν τις θέσεις 4 και 5 αντίστοιχα. Η εκπροσώπηση εξυπακούει πρόσκληση στους αρχηγούς Εθνικής Φρουράς και Αστυνομίας, όπου λόγω κωλύματος αδυνατούν να παρευρεθούν και ορίζουν εκπρόσωπό τους.



Εντός του ιερού ναού, στο τραπέζι που χρησιμοποιείται για την τέλεση του μνημόσυνου, τοποθετούμε τα κόλλυβα, τη φωτογραφία του ήρωα καθώς και ένα κερί. Δεν πρέπει να τοποθετούμε στο κάτω μέρος σημαίες σαν τραπεζομάντηλο. Σημαίες δυνατόν να τοποθετήσουμε σε ιστούς στο πίσω μέρος του τραπεζιού.

Εάν η κατάθεση στεφάνων θα πραγματοποιηθεί εντός του ναού, για την επίδοση των στεφάνων ακολουθείται η ίδια

διαδικασία όπως στην κατάθεση σε εξωτερικό χώρο στην προτομή ή το μνημείο. Η επίδοση στεφάνων από στρατονόμο, εάν παρευρίσκεται, διενεργείται μόνο στους δικαιούχους βάσει του πρωτοκόλλου.

ΣΥΝΗΘΗ ΛΑΘΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΛΕΙΨΕΙΣ ΣΕ ΤΕΛΕΤΕΣ - ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Στο κεφάλαιο αυτό θα επικεντρωθούμε σε λάθη και παραλείψεις που παρατηρούνται σε διάφορες εκδηλώσεις. Πολλά από αυτά εντοπίζονται σε βάθος χρόνου και κυρίως στην αντίληψη ότι «έτσι είναι καλύτερα» ή «έτσι είναι πιο ωραίο». Θα προσπαθήσουμε να «αγγίξουμε» το θέμα αυτό με εικόνες, σκίτσα και επεξηγήσεις, έτσι ώστε και πιο κατανοητό να καταστεί, και το έργο των υπευθύνων να αποβεί ευκολότερο.

Εθνικό Μνημόσυνο



Οι σημαίες δεν πρέπει να τοποθετούνται στο τραπέζι σαν τραπεζομάντηλο, αλλά σε ιστούς εντός του ιερού ναού και πλησίον του χώρου τελετής του μνημοσύνου.

Επετειακές ομιλίες



Πολλές φορές έχουμε παρακολουθήσει ομιλίες, κυρίως για τον εορτασμό εθνικών επετείων, όπου τοποθετείται πάνω στο αναλόγιο σημαία. Είναι ασέβεια στο σύμβολο. Σημαίες τοποθετούνται σε ιστούς εντός του χώρου ή, αν πρόκειται για μικρές σημαίες, αυτές στολίζουν τον χώρο της εκδήλωσης, εντός και εκτός.

Αποκαλυπτήρια Μνημείου



Δεν τοποθετούμε σημαίες για τις ανάγκες των αποκαλυπτηρίων. Δεν πρέπει οι σημαίες να μαζεύνονται ή κάποιες φορές να πέφτουν κάτω. Για τον σκοπό αυτό καλύπτουμε το μνημείο με ύφασμα μπλε και άσπρο. Σημαίες τοποθετούνται σε ιστούς πλησίον του μνημείου.

Χρονική Διάρκεια



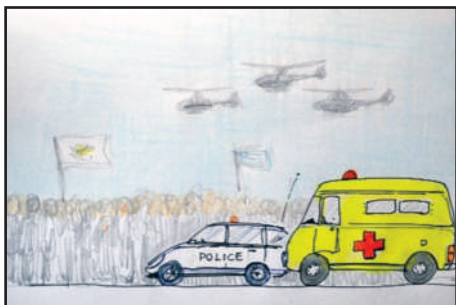
Η διάρκεια των τελετών και εκδηλώσεων είναι καλό να διαρκεί μέχρι μία ώρα. Περισσότερος χρόνος ατονίζει την εκδήλωση.

Ταξιδέτηση καλεσμένων με κινητικά προβλήματα



Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δίνεται σε πρόσωπα που χρησιμοποιούν τροχοκάθισμα και άτομα με κινητικά προβλήματα. Πρέπει να υπάρχει πρόβλεψη για εύκολη πρόσβαση στον χώρο με ράμπα, επαρκής διάδρομος για κίνηση και κατάλληλες θέσεις ταξιδέτησης.

Μεγάλες εκδηλώσεις



Σε τέτοιου μεγέθους εκδηλώσεις πρέπει να υπάρχει στον χώρο πρόβλεψη για παροχή Α΄ Βοηθειών, ακόμη και ασθενοφόρου. Ο συντονιστής της εκδήλωσης πρέπει να γνωρίζει τα τηλέφωνα έκτακτης ανάγκης για το νοσοκομείο/ και την Αστυνομία που βρίσκονται πλησιέστερα στον χώρο της εκδήλωσης.

Προσφορά νερού



Πρέπει να υπάρχει πρόβλεψη από τους διοργανωτές για προσφορά νερού στους ομιλητές, το οποίο θα αλλάζει για κάθε ομιλητή. Για αποφυγή ατυχήματος, καλό είναι να υπάρχει μικρό τραπέζακι πλησίον του αναλογίου, όπου θα τοποθετείται το νερό.

Θέσεις στάθμευσης



Πρέπει να εξασφαλίζεται επαρκής χώρος για στάθμευση, ανάλογα και με το μέγεθος της εκδήλωσης. Ανυπαρξία τέτοιου χώρου δημιουργεί προβλήματα και αρνητικά σχόλια από τους περίοικους, αν ο χώρος είναι σε κατοικημένη περιοχή.

Απόδοση τιμών



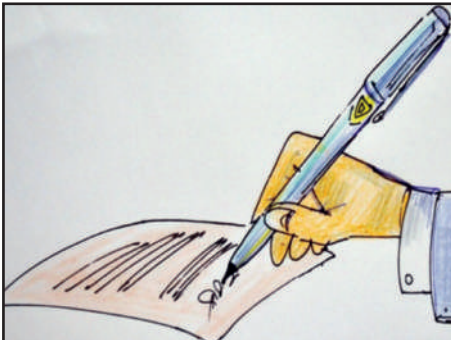
Σε τελετές που άγμα αποδίδει τιμές, μπροστά διέρχονται όσοι δικαιούνται απόδοση τιμών

Τηλεοπτική κάλυψη



Για την υποβοήθηση του έργου των τηλεοπτικών συνεργείων οι διοργανωτές πρέπει να φροντίζουν για την εξασφάλιση κατάλληλου και επαρκούς χώρου.

Υπογραφή συμφωνιών



Τα στυλό που χρησιμοποιούν οι υπογράφωντες στις συμφωνίες παραμένουν στην κατοχή τους ως ενθύμιο. Πρέπει να είναι καλής ποιότητας και να αναγράφουν πάνω τον λογότυπο του θεσμού ή της επιχείρησης.

Πρόποση



Στα επίσημα γεύματα ή δείπνα, κατά τις προπόσεις δεν τσουγκρίζουμε τα ποτήρια.



ΠΟΙΑ ΧΩΡΑ ΣΤΟ ΕΓΓΥΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΕ ΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΕΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΕΤΑΙΡΟ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ;

Ανδρέα Π. Χαραλάμπους,
Αντισυνταγματάρχη Πυροβολικού

«Εις τη διεθνή πολιτική δεν υπάρχουν διαρκείς αντιπαλότητες ούτε διαρκείς φιλίες. Υπάρχουν αποκλειστικώς και μόνο διαρκή συμφέροντα», Sir Henry John Temple, πρωθυπουργός της Αγγλίας στα μέσα του 19^{ου} αιώνα.

Εισαγωγή

Η «Διπλωματία^{1,2}», ενός κράτους, δηλαδή οι χειρισμοί των διεθνών σχέσεων και του διαλόγου με άλλα διεθνή υποκείμενα, η διεθνής πολιτική ως μέσο στην υπηρεσία της επιβίωσης και των στόχων που θέτει, είναι κεφαλαιώδης παράγοντας ισχύος και ασφάλειας του κράτους αυτού. Είναι φανερό, και από την πρόσφατη ακόμα εμπειρία στην εγγύς περιοχή (Ανατολική Μεσόγειος - Μέση Ανατολή), ότι υπό οποιεσδήποτε συνθήκες ένα κράτος οφείλει να έχει «ισχύ³», να προβάλλει τις θέσεις του, να προασπίζει τα συμφέροντά του και να προστατεύει την εθνική κυριαρχία και την ακεραιότητά του έναντι κάθε αιφνιδιασμού.

Η ανάγκη εφαρμογής μιας σταθερής μακροπρόθεσμης εξωτερικής και αμυντικής πολιτικής και η δημιουργία διακρατικών συνεργασιών, σε στρατηγικής σημασίας συμφέροντα, αποδεικνύονται σε σημαντικούς παράγοντες της εθνικής ακεραιότητας, ισχύος, στρατιωτικής αποτροπής μιας χώρας και είναι εξίσου σημαντικοί όπως σειρά άλλων παραγόντων, οι οποίοι συντελούν στην αύξηση της οικονομικής και τεχνολογικής βαρύτητας μιας χώρας.

Σύμφωνα με τον Kenneth Waltz⁴ και τη ρεαλιστική θεωρία στις διεθνείς σχέσεις,

1. **Διπλωματία** ονομάζεται η τέχνη και πρακτική της διεξαγωγής διαπραγματεύσεων μεταξύ εκπροσώπων ομάδων ή κρατών. Συνήθως αναφέρεται στη διεθνή διπλωματία, τη διεξαγωγή δηλαδή διεθνών σχέσεων μέσω της αλληλεπίδρασης επαγγελματιών διπλωματών σχετικά με θέματα που αφορούν την ειρήνη, το εμπόριο, τον πόλεμο, την οικονομία, τον πολιτισμό, το περιβάλλον και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Σε λιγότερο επίσημο ή κοινωνικό επίπεδο η διπλωματία είναι η απόπειρα απόκτησης στρατηγικού πλεονεκτήματος ή εύρεσης κοινά αποδεκτών λύσεων σε μια κοινή πρόκληση, μέσω της παράθεσης επιχειρημάτων και δηλώσεων με ήπιο και ευγενικό τρόπο, χωρίς διαπληκτισμούς. <https://el.wikipedia.org/wiki>

2. Κλής, Η. (Πρέσβης ε.τ., 2016), Η Διπλωματία ως Συντελεστής Ισχύος.

3. Κλής, Η. (Πρέσβης ε.τ., 2016), Η Διπλωματία ως Συντελεστής Ισχύος.

4. Πλατιάς, Α. (2010), Εισαγωγή, Θεωρία διεθνούς πολιτικής, (Κ. Waltz), Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα.

κυρίαρχος στόχος του κράτους είναι η κατοχύρωση της ασφάλειάς του, δηλαδή η διατήρηση της εδαφικής κυριαρχίας και της εθνικής ανεξαρτησίας/ αυτονομίας και επιδίωξη απόκτησης «ισχύος», η οποία είναι το κύριο διαπραγματευτικό «νόμισμα» στη διεθνή πολιτική. Σε ένα διεθνές ανταγωνιστικό σύστημα τα κράτη έχουν κίνητρο να εξισορροπήσουν τους αντιπάλους τους (στρατηγική εξισορρόπησης), για να αυξήσουν την ασφάλειά τους, συμβάλλοντας στη δημιουργία ενός συστήματος ισορροπίας δυνάμεων που συντείνει στη διατήρηση της ειρήνης (αρχή της ισορροπίας ισχύος⁵).

Η συμμετοχή σε οργανωμένες ομάδες κρατών, συμμαχίες, οικονομικές ενώσεις, στρατιωτικούς συνασπισμούς, εξασφαλίζει συχνά σε αδύναμα κράτη (δεν υπάρχουν μικρά και μεγάλα, αλλά αδύναμα και ισχυρά⁶), πέραν της ασφάλειας και του οικονομικού οφέλους, αυξημένο κύρος και περιφερειακή ισχύ. Ελλάδα - Κύπρος, βρισκόμενες στο σταυροδρόμι ενός ταραχώδους γεωπολιτικού συστήματος της ΝΑ Μεσογείου και έχοντας εκτιμήσει από τώρα τις απειλές - που προέρχονται κυρίως από την Τουρκία - τις αξιώσεις και την αναθεωρητική της πολιτική⁷, θα πρέπει να επιδιώξουν συμμετρικές σχέσεις με ισχυρότερες διεθνείς και περιφερειακές δυνάμεις και να εφαρμόσουν νέες στρατιωτικές στρατηγικές.

Σκοπός

Σκοπός του παρόντος άρθρου είναι η γεωπολιτική ανάλυση του εγγύς περιβάλλοντος του Ελληνισμού (Ελλάδα - Κύπρος) στο Σύστημα της Ανατολικής Μεσογείου - Μέσης Ανατολής, καταλήγοντας σε γεωπολιτικές δυναμικές (συμπεράσματα) για τον καταλληλότερο στρατιωτικά στρατηγικό εταίρο του Ελληνισμού στο εξεταζόμενο Σύστημα.

Ανάλυση

Γενικά (Γεωπολιτικό Περιβάλλον Εγγύς Ελληνισμού)

Ανατολική Μεσόγειος είναι το τμήμα εκείνο της Μεσογείου που θεωρείται το σπουδαιότερο από οικονομικής, γεωπολιτικής και στρατηγικής άποψης και το οποίο περιλαμβάνει: την Ελλάδα, την Τουρκία, την Κύπρο, τη Συρία, τον Λίβανο, το Ισραήλ και την Αίγυπτο (εγγύς περιβάλλον). Η γεωγραφική εικόνα συμπληρώνεται με την ύπαρξη των δύο θαλάσσιων πυλών, τα στενά των Δαρδανελίων και τη διώρυγα του Σουέζ, μέσω των οποίων επικοινωνεί με άλλες θάλασσες και με σημαντικούς (οικονομικά- στρατηγικά) χώρους ή τους εξασφαλίζει έξοδο σε αυτή.

Η γεωπολιτική και γεωστρατηγική εικόνα της Ανατολικής Μεσογείου ολοκληρώνεται,

5. Μάζης, Θ.Ι. (2012), *Μεταθεωρητική Κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής. Το νεοθετικιστικό πλαίσιο*, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα.

6. Ευρυβιάδης, Μ. (2018), *Διάλεξη, Οι εξελίξεις στην Ανατολική Μεσόγειο*, Πανεπιστήμιο ΝΕΑΠΟΛΗ, Πάφο.

7. Νταβούτογλου, Α. (2010), *Το Στρατηγικό Βάθος, Η Διεθνής Θέση της Τουρκίας*.



Παράγοντες Διαμόρφωσης Στρατηγικού Περιβάλλοντος Ανατολικής Μεσογείου.

εάν επισημανθεί η εγγύτητά της με τη Μέση Ανατολή, με την οποία πολλοί αναλυτές θεωρούν ότι αποτελεί ενιαίο στρατηγικό χώρο.

Η Ανατολική Μεσόγειος ανέκαθεν, λόγω θέσεως, είχε ξεχωριστή γεωπολιτική σημασία. Ελέγχει μερικές από τις κυριότερες διόδους του διεθνούς εμπορίου, τα εδάφη της διαπερνούν αγωγοί φυσικού αερίου, ενώ συνορεύει με τη Ρωσία, τη Μέση Ανατολή, την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Αφρική. Ο ανταγωνισμός για τον έλεγχο και την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων, η ευρωπαϊκή ενεργειακή ασφάλεια (ιδιαίτερα μετά τα γεγονότα στην Ουκρανία - Κριμαία), τα τεράστια οικονομικά συμφέροντα, οι θρησκευτικές διαφορές, αλλά και οι τοπικές εδαφικές διεκδικήσεις, κατέστησαν τον χώρο αυτό πολυτάραχο. Επιπλέον, το Παλαιστινιακό, οι ελληνοτουρκικές διαφορές, το Κυπριακό, το Κουρδικό, η ένταση στις σχέσεις Τουρκίας-Ισραήλ, ο εμφύλιος πόλεμος στη Συρία, το Ισλαμικό Κράτος είναι μόνο μερικές από τις σημαντικές πληγές της σύγχρονης ιστορίας στην περιοχή με μεγάλες και ποικίλες προεκτάσεις.

Η ύπαρξη μεγάλων ποσοτήτων υδρογονανθράκων στη λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου στη θαλάσσια περιοχή μεταξύ Κύπρου και Ισραήλ καθώς και οι εκτιμήσεις για την ύπαρξη ακόμη μεγαλύτερων ποσοτήτων στο υπέδαφος του πυθμένα της ευρύτερης περιοχής, αναδεικνύει τη στρατηγική σημασία ενός

διαδρόμου μεταφοράς φυσικού αερίου προς την ενεργειοβόρα ευρωπαϊκή βιομηχανία. Ενός άξονα ο οποίος θα ξεκινά από το Ισραήλ, θα στηρίζεται στην Κύπρο, την Κρήτη και μέσω του Ιονίου θα καταλήγει στην Ιταλία. Ο άξονας αυτός έντεχνα αποφεύγει την ανάμειξη του αραβομουσουλμανικού στοιχείου αλλά και της Τουρκίας, η παρουσία της οποίας θα ενοχλούσε αφάνταστα το Ισραήλ. Με βάση τα παραπάνω καθίσταται σαφές ότι η δυναμική της στρατηγικής προβολής της ισχύος των ΗΠΑ στην Ν/Α Μεσόγειο παρουσιάζεται στον άξονα Ισραήλ - Κύπρος - Κρήτη - Μάλτα - Γιβραλτάρ.

Ιστορική Αναδρομή: Σχέσεις Ελληνισμού με Χώρες Εγγύς Περιβάλλοντος

Ελλάδα και Κύπρος μπορούν και πρέπει να κάνουν χρήση του μεγάλου διπλωματικού τους καταπιστεύματος στον Αραβο-Μουσουλμανικό Κόσμο αλλά και στον αντίστοιχο Ιουδαϊκό, με εξαίρεση τη «γείτονα» Τουρκία, όπου οι σχέσεις δεν ήταν ποτέ φιλικές λόγω των αλαζονικών και άκρως παρανοϊκών διεκδικήσεων (εναέριος χώρος, χωρικά ύδατα, υφαλοκρηπίδα, Κύπρος, Θράκη, Αιγαίο).

Σύντομη Ιστορική Αναδρομή στις Σχέσεις Ελληνισμού με Χώρες Εγγύς Περιβάλλοντος όπως στο Παράρτημα «Α».

Προοπτική για Στρατηγικές Συνμμαχίες

Η Τουρκία επιδίωξε διαχρονικά να φανεί ο προστάτης του ισλαμικού κόσμου, προκειμένου να αυξήσει το κύρος της και να παρουσιάσει μια νέα εικόνα στον αραβικό κόσμο. Διά στόματος όμως του Προέδρου της, Ταγίπ Ερντογάν, έκανε ίσως το μεγαλύτερο λάθος στην ιστορία της, ερχόμενη σε ρήξη με το Ισραήλ. Το Ισραήλ, σε απάντηση, προχώρησε στην οριοθέτηση της ΑΟΖ του με την Αίγυπτο και την Κυπριακή Δημοκρατία. Η Τουρκία προσπάθησε επί Μόρσι, εκμεταλλευόμενη την ολιγωρία της ελληνικής πλευράς, να συνάψει συμφωνίες με την Αίγυπτο για κοινά όρια των ΑΟΖ, χωρίς οποιαδήποτε αναφορά στην ΑΟΖ του Καστελλορίζου, αλλά ευτυχώς το εγχείρημα της απέτυχε.

Οι παρούσες συγκυρίες στην περιοχή καθιστούν ευοίωνες τις προοπτικές μίας στρατηγικής συνεργασίας Κύπρου, Ελλάδας, Ισραήλ και Αιγύπτου με γνώμονα τα ενεργειακά θέματα αλλά και ασφαλείας, καθώς τα συμφέροντα την παρούσα χρονική στιγμή ταυτίζονται. Η δημιουργία ενός διαδρόμου μεταφοράς φυσικού αερίου από την Ανατολική Μεσόγειο προς την ενεργειοβόρο Ευρώπη, μέσω Κύπρου και Ελλάδας, είναι προς το συμφέρον των εμπλεκόμενων χωρών. Το Ισραήλ αυτήν τη στιγμή έχει κάθε λόγο να εμπιστεύεται την ευρωπαϊκή Ελλάδα, παρά μια ισλαμιστική Τουρκία, της οποίας η κυβέρνηση έχει καθοδηγητές με εξαιρετικά επικίνδυνα ισλαμο-χαλιφατικά οράματα⁸. Σημείο κλειδί της στρατηγικής συνεργασίας των τριών χωρών την παρούσα χρονική στιγμή είναι η κοινή

8. Νταβούτογλου, Α. (2010), *Το Στρατηγικό Βάθος, Η Διεθνής Θέση της Τουρκίας*.

αντιπαλότητά τους με την Τουρκία, που αποδεικνύει την περίφημη αρχή «Ο εχθρός του εχθρού μου είναι φίλος μου».

Κλειδί για τις γεωπολιτικές αλλαγές στην περιοχή αποτελούν οι εξελίξεις στον ενεργειακό τομέα με τις ανακαλύψεις υδρογονανθράκων, οι οποίες αναδεικνύουν την Κύπρο, το Ισραήλ, αλλά και την Ελλάδα, ανερχόμενους ενεργειακούς δρώντες στην περιοχή. Οι αντιδράσεις της Τουρκίας, η κρίση στις σχέσεις με το Ισραήλ, οι προκλητικές ενέργειες έναντι του Ελληνισμού οδηγούν σε τροχιά αλλαγών τις γεωπολιτικές συμμαχίες στην περιοχή. Για την Τουρκία ακούγεται σαν «εφιάλτης», η προοπτική δημιουργίας ενεργειακού άξονα μεταφοράς υδρογονανθράκων από Ισραήλ μέσω Κύπρου, σε Κρήτη, Ιόνιο και από εκεί στην Ευρώπη.

Ελλάδα-Κύπρος-Ισραήλ-Αίγυπτος, στα πλαίσια μίας ευρύτερης συμμαχίας: Στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου αναδύθηκε υπό προϋποθέσεις μία νέα συμμαχία, με βασικά σημεία της συνεργασίας την ανεύρεση πλουτοπαραγωγικών πηγών στην περιοχή, την εκμετάλλευσή τους, την ανάσχεση των βλέψεων της Τουρκίας για περιφερειακή ηγεμονία και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

Στρατιωτικά Στρατηγικός Εταίρος του Ελληνισμού

Το Ισραήλ επιλέγει την Ελλάδα και την Κύπρο. Γιατί; Ελλάδα και Ισραήλ έχουν να αντιμετωπίσουν κοινές προκλήσεις, καθώς ανήκουν στον ίδιο γεωγραφικό χώρο, όπου στην παρούσα συγκυρία υπάρχει ταύτιση συμφερόντων⁹. Η εξωτερική πολιτική του Ισραήλ βασίζεται στη σύναψη συμμαχιών με μη αραβικά κράτη, ώστε να οχυρώνεται έναντι των κρατών εκείνων που διατηρεί εχθρικές σχέσεις. Η υποβάθμιση των σχέσεων με την Τουρκία οδηγεί σε αναζήτηση νέων στρατηγικών συμμάχων στην περιοχή, για να διασφαλίσει τα συμφέροντά του: δυτικό προγεφύρωμα (θαλάσσιο στρατηγικό βάθος), κενό το οποίο κλήθηκαν να καλύψουν Ελλάδα και Κύπρος, διάδρομο που οδηγεί τη χώρα στην Ευρώπη και σε πολιτικό και διπλωματικό επίπεδο, η Ελλάδα μπορεί να αποτελέσει τον διαμεσολαβητή ανάμεσα σε Ισραήλ και NATO. Επιπλέον, δύναται μέσω Ελλάδας - Κύπρου, οι οποίες διατηρούν ισχυρούς δεσμούς με το σύνολο σχεδόν του Αραβικού κόσμου, να βελτιώσει τις σχέσεις του με γειτονικά αραβικά κράτη, όπως η Αίγυπτος, ηγέτιδα χώρα στον μουσουλμανικό κόσμο, για αντιμετώπιση, ειδικά μετά την άνοδο του Αλ-Σίσι, θεμάτων τρομοκρατίας και αναχαίτιση του ISIS.

Η Ελλάδα και η Κύπρος επιλέγουν το Ισραήλ. Γιατί; Στην παρούσα συγκυρία το ασταθές γεωστρατηγικό περιβάλλον επιτάσσει σύναψη συμμαχιών με γειτονικά κράτη, για να πετύχουν την εξισορρόπηση και αναχαίτιση του εξ Ανατολών αντιπάλου, σε συνδυασμό με την εξεύρεση σημαντικών ενεργειακών κοιτασμάτων στην Ανατολική Μεσόγειο.

9. Γαλιάτσος, Π. (2014), *Η καλύτερη περίοδος των σχέσεων Ελλάδας-Ισραήλ*, (Άρθρο).



Χάρτης Μέσης Ανατολής - Ανατολικής Μεσογείου.

Πηγή: Ι. Θ. Μάξης, *Γεωπολιτική Πραγματικότητα στο Αίσιπο Ελλάδος - Κύπρου*.

Ενεργειακή Συνεργασία

Λόγω της εγγύτητας των δύο χωρών, αλλά και της γεωγραφικής θέσης τους, προσφέρεται η δυνατότητα μεταφοράς του φυσικού αερίου του Ισραήλ μέσω Κύπρου στην Ευρώπη, γεγονός που δύναται να καταστήσει την Ελλάδα και την Κύπρο διαμετακομιστικό ενεργειακό κέντρο. Όπως αναφέρθηκε, είναι σε εξέλιξη μία στρατηγική συμμαχία που περιλαμβάνει την Ελλάδα, το Ισραήλ, την Αίγυπτο και την Κύπρο στην περιοχή της ΝΑ Μεσογείου με κοινό παρονομαστή την ανεύρεση υδρογονανθράκων σε περιοχές της δικαιοδοσίας τους, γεωγραφικά γειτνιάζουσες, εξυπηρετώντας ταυτόχρονα κοινές πολιτικές, όπως την ανάσχεση των βλέψεων της Τουρκίας για περιφερειακή ηγεμονία και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Τα αποθέματα υδρογονανθράκων στις χώρες της ΝΑ Μεσογείου μπορούν να συμβάλουν στην ευρωπαϊκή ενεργειακή ασφάλεια, καλύπτοντας μεγάλο ποσοστό των ενεργειακών αναγκών της Ευρώπης. Αυτό δεν περνά απαρατήρητο από την Ευρώπη, η οποία αναζητά νέους προμηθευτές, ενώ ταυτόχρονα απεξαρτικοποιείται ενεργειακά από τη Ρωσία. Αυτή η εξέλιξη συμβάλλει στη τριμερή συνεργασία, με την Ελλάδα να μπορεί να αποτελέσει τον κατάλληλο ενεργειακό εταίρο¹⁰ για το Ισραήλ καθώς και στην αναβάθμιση της γεωστρατηγικής θέσης της Ελλάδας, επειδή θα καταστεί ενεργειακός κόμβος μεταφοράς φυσικού

10. Μάξης, Θ.Ι. (2013), *Ελληνο-ισραηλινές σχέσεις και αμοιβαία εθνικά συμφέροντα*, (Άρθρο).

αερίου προς την Ευρώπη, ενώ μαζί με την Κύπρο θα δημιουργηθεί ένα ισχυρό ενεργειακό τρίγωνο στην Ανατολική Μεσόγειο, το οποίο δύναται να συμπληρωθεί και με την παρουσία της Αιγύπτου.

Αμυντική - Στρατιωτική Συνεργασία

Τα μνημόνια αμυντικής - στρατιωτικής συνεργασίας, που υπογράφηκαν το 2015 και συνεχίζουν, οι επισκέψεις κυβερνητικών και στρατιωτικών αξιωματούχων, η διεξαγωγή κοινών αεροναυτικών ασκήσεων, δίνουν τη δυνατότητα για περαιτέρω προώθηση της στρατιωτικής συνεργασίας. Η συνεργασία στον τομέα αυτό εξισορροπεί στον μέγιστο βαθμό τις μεγάλες στρατιωτικές δυνατότητες και την αναθεωρητική πολιτική της Τουρκίας. Επιπλέον, Ελλάδα και Κύπρος μέσω ανάπτυξης στρατηγικής σχέσης με το Ισραήλ μπορούν να επιδιώξουν:

Συνεργασία σε προηγμένη τεχνολογία, επικοινωνίες και ασφάλεια.

Στον τομέα της στρατιωτικής διπλωματίας.

Αγορά οπλικών συστημάτων υψηλής τεχνολογίας με την απαραίτητη τεχνική υποστήριξη και δημιουργία προγραμμάτων συμπαραγωγής από τις κρατικές αμυντικές βιομηχανίες.

Εκμετάλλευση της μεγάλης εμπειρίας των ισραηλινών ενόπλων δυνάμεων σε θέματα αεροπορικών επιχειρήσεων, επιχειρήσεων τεθωρακισμένων και ειδικών δυνάμεων.

Συνεργασία σε Λοιπούς Τομείς

Ο τουρισμός και ο πολιτισμός προσδίδουν μίαν άλλη διάσταση στις σχέσεις των 3 χωρών. Εξαιτίας των τρομοκρατικών επιθέσεων σε τουριστικά θέρετρα της Ανατολικής Μεσογείου, η Ελλάδα και η Κύπρος θα αποτελούν ασφαλή και φιλικό προορισμό για τους Ισραηλινούς τουρίστες, κάτι που ενισχύεται και από τις καλές - φιλικές σχέσεις των τριών χωρών.

Δημιουργία μικτών ελληνο-ισραηλινών επιχειρηματικών ομίλων με σκοπό την ανάπτυξη των εμπορικών σχέσεων και τη δραστηριοποίηση σε πολλαπλές ζώνες οικονομικού ενδιαφέροντος (Ε.Ε., Βαλκάνια, Μέση Ανατολή και Καύκασος).

Εμπόδια στις Στρατηγικές Συνεργασίες με το Ισραήλ

Η συμμαχία με το Ισραήλ και ειδικά ο στρατιωτικός βραχίονας θεωρείται απειλή για τον Αραβικό Κόσμο και θα επηρεάσει αρνητικά πολιτικές και οικονομικές προοπτικές της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής στην περιοχή.

Η Ελλάδα αυτή την περίοδο αντιμετωπίζει δύο πολύ σοβαρά προβλήματα, το

οικονομικό και το προσφυγικό - μεταναστευτικό, που από τη μία πλευρά δεν επιτρέπουν την Ελλάδα να θέσει ως άμεση προτεραιότητά της την ανάπτυξη των διμερών σχέσεων και από την άλλη αποτρέπουν το Ισραήλ να αναπτύξει στρατηγικές σχέσεις με έναν προβληματικό εταίρο¹¹.

Συμπεράσματα

Από την προηγηθείσα γεωπολιτική ανάλυση του εγγύς περιβάλλοντος στο σύμπλεγμα της Ανατολικής Μεσογείου προέκυψαν τα παρακάτω συμπεράσματα/γεωπολιτικές δυναμικές:

Παρά τις θετικές εξελίξεις, υπό την έννοια σύμπραξης και συνεργασίας χωρών στον ενεργειακό τομέα στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, με ορατές τις προοπτικές μιας παραπέρα εμβάθυνσής τους, ο ενεργειακός χάρτης της περιοχής δεν είναι καθόλου εξασφαλισμένος από μια μετάλλαξή του σε χάρτη συγκρούσεων ή στρατιωτικών σχεδιασμών. Κύριος λόγος μιας τέτοιας πιθανής εξέλιξης έγκειται στον αποκλεισμό της Τουρκίας από τον ενεργειακό χάρτη της Μεσογείου.

Η τριμερής συμφωνία με το Ισραήλ και η διεύρυνση αυτής σε τετραμερή με την συμμετοχή της Αιγύπτου αποτέλεσε σημαντική στρατηγική ενέργεια, αφού επεκτάθηκε με την υπογραφή συμφωνίας για συνεργασία στην εκμετάλλευση των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων, γεγονός που ενίσχυσε τόσο οικονομικά όσο και πολιτικά Ελλάδα και Κύπρο, θωρακίζοντας τα εθνικά συμφέροντα και εξασφαλίζοντας προοπτικές υλοποίησης των στόχων του Ελληνισμού. Ο Ελληνισμός θα πρέπει να κινηθεί διακριτικά και γρήγορα για την εκμετάλλευση του προσωρινού, όπως όλα δείχνουν κενού (άγνωστη η διάρκεια του) στις σχέσεις Τουρκίας - Ισραήλ, με τη δημιουργία τετελεσμένων στην περιοχή και να αναβαθμίσει και να επεκτείνει τις σχέσεις της με το Ισραήλ, τόσο στον αμυντικό-στρατιωτικό τομέα όσο και στον οικονομικό, εμπορικό, τεχνολογικό και ακαδημαϊκό, λαμβάνοντας υπόψη ότι το κράτος αυτό αναδεικνύεται ως ο ισχυρότατος και ο σταθερότατος παράγοντας στην Ανατολική Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή και αποτελεί την ισχυρότερη οικονομικά, τεχνολογικά και στρατιωτικά χώρα στην περιοχή.

Η Ελλάδα, παρά την προσπάθεια σύγκλισης και σύμπλευσης με το Ισραήλ, θα πρέπει να διατηρήσει τις ισορροπίες και να μην έρθει σε ρήξη με τα αραβικά κράτη, με τα οποία παραδοσιακά έχει καλές σχέσεις. Επιπλέον, η βελτίωση των ελληνο-ισραηλινών σχέσεων θα πρέπει να επιτευχθεί χωρίς τη δημιουργία κρίσιμης εξάρτησης από το Ισραήλ, έτσι που σε περίπτωση που οι γεωστρατηγικές συγκυρίες οδηγήσουν το Ισραήλ σε ρήξη με τον Ελληνισμό -ή ακόμη και στην

11. Αμιντράρ, Ι. (πρώην Σύμβουλος Εθνικής Ασφαλείας του Ισραήλ), ο οποίος σε συνέντευξή του ανέφερε ότι: η «Ελλάδα μπορεί να είναι χρήσιμος εταίρος για το Ισραήλ από τη στιγμή που θα λύσει τα προβλήματά της και θα παραμείνει αναπόσπαστο μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωζώνης».



Ανατολική Μεσόγειος /Σημεία Πνγμού (Chockpoints).

Πηγή: Ι. Θ. Μάζης, Γεωπολιτική Πραγματικότητα στο Δίπολο Ελλάδος - Κύπρου.

περίπτωση εξομάλυνσης των σχέσεων με την Τουρκία- να ελαχιστοποιηθούν οι απώλειες/ επιπτώσεις.

Η Ελλάδα οφείλει να προχωρήσει αμέσως σε συμφωνία για την οριοθέτηση της ΑΟΖ της με την Κύπρο και την Αίγυπτο, αποκόπτοντας την Τουρκία από τις διεκδικήσεις της στην Ανατολική Μεσόγειο, προκειμένου να έχει λόγο στις συζητήσεις για τη δημιουργία αγωγών μεταφοράς των υδρογονανθράκων του Ισραήλ, της Κύπρου και της Αιγύπτου στην Ευρώπη, καθώς βρίσκεται σε εξέλιξη ένα εφιαλτικό γεωπολιτικό και στρατηγικό παιχνίδι, το οποίο η Τουρκία παίζει σε βάρος του Ελληνισμού, του Ισραήλ και της Αιγύπτου.

Η Ελλάδα οφείλει να αντιδράσει δυναμικά, να δραστηριοποιηθεί έντονα, στρατιωτικά και πολιτικά, στην ανατολική λεκάνη της Μεσογείου, με ναυτικές και αεροπορικές μονάδες για την ασφάλεια της ναυσιπλοΐας, τον έλεγχο του λαθρεμπορίου και της τρομοκρατίας, και τον περιορισμό της λαθρομετανάστευσης. Επιβάλλεται να καταστήσει σαφές προς όλους τους ενδιαφερομένους και ιδιαίτερα στην γείτονά της Τουρκία ότι, ακόμα και αυτή την οικονομικά δύσκολη περίοδο, παραμένει υπολογίσιμη και ρυθμιστική περιφερειακή δύναμη στην ευαίσθητη και ταραγμένη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

Είναι φανερό ότι η νέα ισλαμο-χαλιφατική τουρκική πολιτική¹² στοχεύει στην

12. Νταβούτογλου, Α. (2010), *Το Στρατηγικό Βάθος, Η Διεθνής Θέση της Τουρκίας*.

απόλυτη κυριαρχία στην Ανατολική Μεσόγειο, διεκδικώντας «τον πρώτο και τον τελευταίο λόγο» στα πολιτικά, οικονομικά αλλά και στρατιωτικά δρώμενα, όντας παράλληλα «φύλακας» και εκτελεστής των συμφερόντων της Δύσης σε όλη την λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου. Η Τουρκία έχει αντιληφθεί ότι οι τριμερείς και τετραμερείς συνεργασίες (Ελλάδος, Κύπρου, Ισραήλ, Αιγύπτου, με την εμπλοκή των ΗΠΑ) την αποκλείουν από τον πακτωλό των υδρογονανθράκων. Η πολιτική της εστιάζεται, πρώτον, στην αμφισβήτηση της ΑΟΖ της Κύπρου και της Ελλάδας. Δεύτερον, μετά την ανακάλυψη σημαντικών ποσοτήτων υδρογονανθράκων στο θαλασσοτεμάχιο 10 της κυπριακής ΑΟΖ, σε συνάρτηση προς τα ισραηλινά, αιγυπτιακά και πιθανά ελληνικά κοιτάσματα, διαπιστώνει ότι μένει εκτός ενεργειακού παιγνιδιού. Τρίτον, επιτίθεται πολεμικά κατά της Κύπρου -ήδη τρύπησε δυτικά της Πάφου και τώρα στην περιοχή Καρπασίας- διότι είναι ο αδύναμος κρίκος. Αυτό πράττει η Τουρκία εναντίον της Κύπρου και της Ελλάδας. Ο μέγιστος στόχος της είναι ευδιάκριτος: Να σπάσει κυριολεκτικά τον ενεργειακό και αμυντικό άξονα μεταξύ Κύπρου - Ελλάδας, Ελλάδας - Αιγύπτου και να επιβληθεί ως ο ρυθμιστής σε θέματα ενέργειας και γεωπολιτικού-στρατηγικού ελέγχου της περιοχής του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου.

Το Ισραήλ, η Ελλάδα, η Κύπρος και η Αίγυπτος βλέπουν και οι τέσσερις χώρες την πραγματοποίηση της αρχής «ο εχθρός του εχθρού μου είναι φίλος μου», ούτως ώστε να πετύχουν εξωτερική εξισορρόπηση και να αναχαιτίσουν τα ηγεμονικά οράματα της Τουρκίας συμβάλλοντας στη σταθερότητα της περιοχής.

Εν κατακλείδι, υπό την παρούσα συγκυρία και τη διαμορφωθείσα γεωπολιτική κατάσταση στην λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου - Μέσης Ανατολής, το Ισραήλ, αποτελεί τον καταλληλότερο «Στρατιωτικό Στρατηγικό Εταίρο του Ελληνισμού».

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α»

ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ

ΑΝΑΔΡΟΜΗΣ ΣΤΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΜΕ ΧΩΡΕΣ ΕΓΓΥΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Σχέσεις Κύπρου - Ελλάδας: Η ελληνικότητα της Κύπρου είναι αδιαμφισβήτητη (αδιάσειστες ιστορικές μαρτυρίες, σύγχρονα χαρακτηριστικά της γλώσσας και της παράδοσης). Αξιοθαύμαστο είναι ότι η ελληνικότητα του νησιού παρέμεινε, παρά τη σημαντική απόσταση που χώριζε την Κύπρο από την ηπειρωτική Ελλάδα και παρόλη την πλειάδα ξένων κατακτητών που πέρασαν από το νησί. Τα κοινά εθνικά συμφέροντα Ελλάδας και Κύπρου στην ευρύτερη περιοχή μπορούν να προωθηθούν με την ενεργό δράση τους ως χωρών της Ε.Ε. Οι εκάστοτε ελληνικές κυβερνήσεις επιβεβαιώνουν την πρόθεσή τους για ενεργή συνεργασία με την κυπριακή κυβέρνηση σε όλους τους τομείς αλλά και τη σημασία της στενής συνεργασίας των δύο χωρών για τον Ελληνισμό. Επιπρόσθετα, επισημαίνουν ότι

το Κυπριακό παραμένει και πρόβλημα της Ελλάδας στις σχέσεις της με την Τουρκία αλλά και την ανάγκη της διμερούς συνεργασίας για την ασφάλεια της περιοχής.

Σχέσεις Κύπρου - Ισραήλ: Οι σχέσεις μεταξύ Κύπρου και Ισραήλ άρχισαν να αναπτύσσονται από την αρχαιότητα. Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και αμέσως μετά, η Κύπρος αποτέλεσε μεταβατικό σταθμό στην προσπάθεια των Εβραίων να μεταβούν στην υπό βρετανική διοίκηση Παλαιστίνη, προτού ιδρυθεί το κράτος του Ισραήλ το 1948. Με την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας της Κυπριακής Δημοκρατίας το 1960, Κύπρος και Ισραήλ εγκαθίδρυσαν διπλωματικές σχέσεις, με το Ισραήλ να αντιπροσωπεύεται στην Κύπρο μέσω Πρεσβείας που διατηρεί στη Λευκωσία από το 1961. Από τότε, φάνηκε η προσπάθεια αναζήτησης από το Ισραήλ στρατηγικών συμμάχων στην περιοχή, μιας που η Κύπρος ήταν το μόνο μη εχθρικό κράτος, με το οποίο είχε θαλάσσια και εναέρια σύνορα. Τα τελευταία χρόνια οι σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών έχουν εισέλθει σε μιαν περίοδο άνθησης, λόγω των καλών γειτονικών σχέσεων και φυσικά λόγω των κοινών οικονομικών συμφερόντων. Σημείο κλειδί είναι η ανακάλυψη των κοιτασμάτων φυσικού αερίου στο θαλάσσιο υπέδαφος μεταξύ Κύπρου και Ισραήλ καθώς και η αναζήτηση στρατηγικών συμμάχων έναντι απειλών κατά της ασφάλειας, της ειρήνης, της σταθερότητας και της ευημερίας στην περιοχή. Οι δύο χώρες, εξαιτίας των παραπάνω, οδηγήθηκαν σε διαπραγματεύσεις και σε συμφωνία για την οριοθέτηση ΑΟΖ μεταξύ τους στις 17 Δεκεμβρίου του 2010. Η ενέργεια αυτή αποτέλεσε το πρώτο βήμα για νέες συνεργασίες μεταξύ τους τόσο σε θέματα εκμετάλλευσης των ενεργειακών πόρων όσο και σε επίπεδο ανταλλαγής τεχνολογίας και αμυντικής συνεργασίας. Επιβεβαίωση των στενών σχέσεων αποτελεί η επίσημη επίσκεψη στις 15 Ιουνίου 2015 του προέδρου Νίκου Αναστασιάδη στο Ισραήλ. Η συνεργασία έχει επεκταθεί σε μία σειρά από τομείς (τουρισμός, γεωργία, επιστήμη, παροχή ιατρικών υπηρεσιών) με την υπογραφή ανάλογων συμφωνιών καθώς και σε στρατιωτικό επίπεδο με συμφωνίες που αφορούν θέματα εκπαίδευσης και διεξαγωγής κοινών ασκήσεων.

Σχέσεις Ελλάδας - Ισραήλ: Οι διμερείς σχέσεις Ελλάδας - Ισραήλ συνιστούν σημαντική παράμετρο επιρροής στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου αλλά και γιατί μεταξύ τους υπάρχουν πραγματικοί συνδετικοί κρίκοι ανταλλαγής συμφερόντων (άμυνα, ασφάλεια έναντι ασύμμετρων απειλών, συνεργασία σε θέματα ενεργειακής ασφάλειας κ.ά.) καθώς και προκλήσεις. Η Ελλάδα από το 1949 τηρούσε μια φιλοαραβική στάση και αντιμετώπιζε μάλλον με αδιαφορία το Ισραήλ. Η νέα εποχή στις ελληνό-ισραηλινές σχέσεις εγκαινιάστηκε τον Αύγουστο του 2010 με επίσημη επίσκεψη στην Ελλάδα του ισραηλινού πρωθυπουργού Μπενιαμίν Νετανιάχου. Μετά τις αναταραχές που ξέσπασαν σε Συρία, Αίγυπτο, Ιορδανία, Λίβανο και τη διάλυση των τουρκοισραηλινών σχέσεων μετά το επεισόδιο του Μαβί Μαρμαρά το 2011, ακολούθησαν στρατηγικής σημασίας συμφωνίες μεταξύ Ισραήλ



ΑΟΖ Χωρών της Ανατολικής Μεσογείου/ Συνθήκη 1982.

Πηγή: Ι. Θ. Μάξης, Γεωπολιτική Πραγματικότητα στο Αίπολο Ελλάδος - Κύπρου.

- Κύπρου και Ισραήλ - Ελλάδας σε διάφορους τομείς, μεταξύ των οποίων η αμυντική/ στρατιωτική συνεργασία, η προστασία και η ανταλλαγή διαβαθμισμένων πληροφοριών, η ενεργειακή συνεργασία, περιλαμβανομένων σειράς κοινών στρατιωτικών ασκήσεων.

Σχέσεις Τουρκίας - Ισραήλ: Λόγω των κοινών στρατηγικών επιδιώξεων που είχαν στην περιοχή και με τη στήριξη των ΗΠΑ, οι σχέσεις των δύο χωρών υπήρξαν ιδιαίτερα στενές κατά τη δεκαετία του 1990. Κύριος σκοπός αυτής της στενής συνεργασίας ήταν η αντιμετώπιση των κοινών απειλών που αντιμετώπιζαν (Συρία, Ιράν, Ιράκ). Μέσω της συνεργασίας των δύο χωρών υπήρχε μία εξισορρόπηση των δυνάμεων στην περιοχή, η οποία διασφάλιζε σε μεγάλο βαθμό την ασφάλειά τους, την περιφερειακή σταθερότητα στη Μέση Ανατολή και ως εκ τούτου διασφάλιζε και τα αμερικάνικα συμφέροντα. Το κλίμα μεταξύ των δύο χωρών άρχισε να αλλάζει μετά το 2002 και την υιοθέτηση της πολιτικής «μηδενικών προβλημάτων» με τους γείτονες από την κυβέρνηση Ερντογάν. Η Τουρκία υιοθέτησε ως στρατηγικό στόχο να αναδειχθεί ως βασική περιφερειακή δύναμη στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής, εκμεταλλευόμενη μία σειρά γεγονότων που συνέβησαν μετά το 2000, όπως η τρομοκρατική επίθεση στις ΗΠΑ της 11ης Σεπτεμβρίου του 2001, ο πόλεμος στο Ιράκ το 2003 και η Αραβική Άνοιξη το 2011. Η αλλαγή αυτή στη στάση της Τουρκίας δημιούργησε ένα χάσμα μεταξύ των δύο

χωρών, με την επίθεση στον «στολίσκο της Γάζας» τον Μάιο του 2010 και τις πάγιες θέσεις της Τουρκίας για το Παλαιστινιακό να επιφέρουν ολοκληρωτική ρήξη στις μεταξύ τους σχέσεις. Η στάση των ΗΠΑ ήταν ξεκάθαρα αρνητική απέναντι σε αυτές τις εξελίξεις και στις στρατηγικές βλέψεις της Τουρκίας.

Βιβλιογραφία:

Ελληνόγλωσση

Κουσκουβέλης, Η. (2012), *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα.
Κολιόπουλος, Κ. (2008) *Η Στρατηγική Σκέψη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα.

Μάζης, Ι. (2012), *Μεταθεωρητική Κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής. Το Νεοθετικιστικό Πλαίσιο*, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα.

Νταβούτογλου, Α. (2010), *Το στρατηγικό βάθος, Η Διεθνής Θέση της Τουρκίας*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα.

Μάζης, Ι (2014), *Γεωπολιτική Πραγματικότητα στο Δίπολο Ελλάδος - Κύπρου*, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα.

Παρίσης, Ι. (2013), *Η Καθ' Ημάς Θάλασσα (Γεωστρατηγική Ανάλυση της Μεσογείου)*, Εκδόσεις Λιβάνης, Αθήνα.

Μάζης, Ι. (2008), *Γεωπολιτική της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής και η Τουρκία*, Εκδόσεις Λιβάνης, Αθήνα.

Γιαννακόπουλος, Α. (2014), *Ανακατατάξεις στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο: Ο Ρόλος της Τουρκίας και οι Στρατηγικές Προτεραιότητες για Ελλάδα και Κύπρο*.

Γιαννακόπουλος, Α. (2012), *Αραβική Άνοιξη: Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική*, Αθήνα.

Μηνάγιας, Χρ. (2010), *Η γεωπολιτική στρατηγική και η στρατιωτική ισχύς της Τουρκίας*, Αθήνα.

Μάζης, Ι. (2012), *Νταβούτογλου και Γεωπολιτική*, Εκδόσεις Ηρόδοτος, Αθήνα.

Άρθρα

Ευρυβιάδης, Μ. (2016), *Οι εξελίξεις στην Ανατολική Μεσόγειο*.

Ιακώβου, Χρ. (2016), *Το Δόγμα Εθνικής Ασφαλείας του Ισραήλ και η Γεωστρατηγική Σύγκλιση με την Κύπρο*.

Κλής, Η. (πρέσβης ε.τ.)(2016) *Η Διπλωματία ως Συντελεστής Ισχύος*.

P.E.K.A.

454/54

DID YOU THINK OF IT ?

The Greek people as a Greek, Greek-feeling, Greek Orthodox, Greek speaking people belong to the Western world. The western mentality, the western civilization, the western interest are their own. The best proof for this is the Cypriot claim for self-determination. For the right of self-determination is a fundamental right which has been brought into expression and sanctioned by the Western Nations. Were not the western powers who spoke about it and made a "crodo" out of it during the last world war? Were not the Western Nations that invited every freedom-loving human being to join them in their effort to fight against the dictatorial oppression of the axis, in order to defend and preserve freedom, the fundamental human and national right, the dignity of the human being? If this is so, and there could not be any doubt about how is it to be explained that one of the leading western nations, Great Britain, denies the application of these rights? Because no one can deny that Great Britain or rather the Conservative British Government is refusing Cypriots their freedom, their right to determine their own destiny and future, that it is trying to suppress their national wishes and annihilate their dignity as human beings.

Φυλλάδιο με την υπογραφή της ΠΕΚΑ που εντοπίστηκε
στις 3 Αυγούστου 1957.

Πηγή: Βρετανική Βιβλιοθήκη, τόμος 8030d2 (1).

P.E.K.A.

CYPRIOIS STRUGGLE FOR FREEDOM

British soldiers in Cyprus surely have heard that the emergency regulations under which both the people of this island and the British troops have to suffer, have been imposed because of the seditious activity of a gang of "terrorists".

What to day labelled as terrorism by the Conservative British government is nothing but a struggle for freedom by a people fully entitled to it.

The people of Cyprus were driven into an underground movement against the ruling power because the latter did not endure to let them have their liberty, although, as soon as the British rule was established in the island its people put forth and went on repeating their claim for freedom.

Φυλλάδιο με την υπογραφή της ΠΕΚΑ που εντοπίστηκε
τέλη Ιουνίου, αρχές Ιουλίου 1957.

Πηγή: Βρετανική Βιβλιοθήκη, τόμος 8030d2 (2).

Η ΔΙΑΛΥΤΙΚΗ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ ΤΗΣ ΕΟΚΑ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΒΡΕΤΑΝΟΥΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΕΣ¹ «DID YOU THINK OF IT?»

Χαράλαμπος Αλεξάνδρου,

Διδάκτορα Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας στο Πανεπιστημίο Κύπρου

«Αν επιθυμείς να πείσεις τους πάντες, οι πάντες πρέπει να σε ακούσουν. Οι αρχηγοί λοιπόν πρέπει να είναι άριστοι ρήτορες. Ανάγνωσε τη βιογραφία του Μεγάλου Αλεξάνδρου και δες πόσες φορές προέκυψε η ανάγκη να ρητορεύσει και να μιλήσει δημόσια στον στρατό του [...] γιατί είναι αναρίθμητες οι περιπτώσεις κατά τις οποίες ένας στρατός μπορεί να καταστραφεί, αν ο αρχηγός του δεν έχει το χάρισμα ή τη συνήθεια να του μιλά. Με τα λόγια του διώχνει τον φόβο, αναζωπυρώνει το κουράγιο, αυξάνει τη μανία, αποκαλύπτει τις παγίδες, υπόσχεται ανταμοιβές, δείχνει τους κινδύνους και τους τρόπους αποφυγής τους, επιπλήττει, παρακαλεί, απειλεί, σπέρνει την ελπίδα, τον έπαινο και την κατηγορία²».

Το απόσπασμα φανερώνει με αρκετά σαφή τρόπο την αδιαμφισβήτητη ανάγκη που δημιουργείται σε κάθε ηγέτη κατά τη διάρκεια κάθε ένοπλης (και όχι μόνο) αναμέτρησης για επικοινωνία. Το γεγονός ότι τα πιο πάνω αποτελούν απόσπασμα από το έργο του Νικολό Μακιαβέλι «*Η τέχνη του πολέμου*», που εκδόθηκε το 1521, αποδεικνύει τη διαχρονικότητα αυτής της ανάγκης.

Παρ' ότι ο ένοπλος αγώνας στην Κύπρο των ετών 1955 - 1959 δεν αποτελούσε συμβατικό πόλεμο, στον οποίο θα έβρισκαν εφαρμογή οι πρακτικές που εφαρμόζονται σε αντιπαραθέσεις τακτικών στρατών, εντούτοις παρουσιαζόταν έντονη ανάγκη διάχυσης στοχευμένων πληροφοριών προς πολλούς αποδέκτες. Η υφή του κυπριακού ανταρτοπολέμου, κατά τον οποίο η μια πλευρά ήταν μυστική και «παράνομη» με περιορισμένα μέσα και η άλλη με πλήθος μέσων, διέθετε επιπλέον το μανδύα της «νομιμότητας», αύξανε την ανάγκη χρήσης του λόγου, της πειθούς και της προπαγάνδας.

Στην περίπτωση της Κύπρου το γεγονός ότι οι ίδιοι οι πρωταγωνιστές χρησιμοποιούσαν τον όρο προπαγάνδα μαζί με άλλους όρους, όπως διαφώτιση και ενημέρωση, για να περιγράψουν τις ενέργειές τους, μας επιτρέπει να θεωρήσουμε ότι οι ίδιοι δεν θεωρούσαν ως αρνητικό το σημαινόμενο της λέξης,

1. Το πιο κάτω κείμενο αποτελεί περίληψη του σχετικού κεφαλαίου της διδακτορικής διατριβής του γράφοντος, η οποία βρίσκεται υπό έκδοση. Σημειώνεται ότι τα εντός εισαγωγικών παραθέματα, που εντοπίζονται στη μελέτη, αποτελούν μεταφράσεις του γράφοντος από τις προκηρύξεις της ΕΟΚΑ που είχαν γραφτεί στην αγγλική.

2. Niccolò Machiavelli (μτφρ. Peter Whitehorne), *The art of war* (London: David Nutt, 1905), σελ. 146.

αλλά χρησιμοποιούσαν τους όρους ως ταυτόσημους. Προκειμένου να δοθεί λοιπόν το στίγμα της εφαρμογής της προπαγάνδας στον κυπριακό αγώνα, προσφεύγουμε στα γραφόμενα των ιδίων των πρωταγωνιστών της υπό μελέτη περιόδου, τα οποία όχι μόνο κρύβουν ένα συνοπτικό ορισμό, αλλά δίνουν ταυτόχρονα και τη σημασία της προπαγάνδας κατά τη διάρκεια μιας επανάστασης και κατά τη διάρκεια αντεπαναστατικών επιχειρήσεων.

Ο επικεφαλής της ΕΟΚΑ έγραφε: «εν τελευταία αναλύσει, οι αγώνες κ ε ρ δ ί ζ ο ν τ α ι κ υ ρ ί ω ς μ ε τ η ν ψ υ χ ή ν και ουχί με τα όπλα. Προς τούτο επιβάλλεται οργάνωσις συστηματικής προπαγανδιστικής εργασίας³ [...]».

Στο αντίπαλο στρατόπεδο ο Κυβερνήτης Χάρντιγκ τον Ιανουάριο του 1956 σε άκρως απόρρητο μακροσκελές έγγραφό του έγραφε: «Για να κατανικήσουμε την Ένωση, οφείλουμε να μεταμορφώσουμε το μυαλό και τα αισθήματα των Ελλήνων της Κύπρου. Με κανένα άλλο τρόπο δεν θα εγκαταλείψουν τον στόχο της Ένωσης⁴ [...]».

Ουσιαστικά δηλαδή ο Στρατάρχης, πρώην Αρχηγός του Αυτοκρατορικού Γενικού Επιτελείου, συμφωνούσε με τον Κύπριο απόστρατο Συνταγματάρχη του Ελληνικού Στρατού. Για να καταπνιγεί μια επανάσταση δεν χρειάζεται μόνο η ένοπλη καθυπόταξή της, αλλά και η εκκρίωση της ιδέας που τη δημιούργησε. Σε αυτό το σημείο είναι που αναδεικνύεται η προπαγάνδα ως σημαντικότερος παράγοντας σε περιπτώσεις ασύμμετρων πολέμων.

Στην παρούσα μελέτη θα ασχοληθούμε με μια συγκεκριμένη αποστολή της προπαγάνδας. Τη διασπαστική, διαιρετική ή διαλυτική προπαγάνδα. Όπως καταγράφει ο Ιωάννης Κ. Βολωνάκης στο έργο του *Παγκόσμιος Ιστορία του Ψυχολογικού Πολέμου και της Προπαγάνδας*⁵, «η πλέον συνήθης μορφή ενεργείας του ψυχολογικού πολέμου είναι η αποστολή της διασπαστικής προπαγάνδας. Τόσον εν πολέμω όσο και εν ειρήνι το τμήμα αυτό της προπαγάνδας έχει ως βασικόν σκοπόν της αποστολής του να διασπαση τον αντίπαλον. Η πρόκλησις δυσπιστίας, η αναμόχλευσις των υπονοιών, η έλλειψις εμπιστοσύνης, η αμφιβολία, η διχόνοια, η καχυποψία και η υπόμνησις γεγονότων είναι τα συνήθη θέματα με τα οποία προσπαθεί να διασπάση την συνοχήν ενός εχθρικού στρατοπέδου». Τρεις από τους βασικούς αντικειμενικούς σκοπούς του Στρατηγικού Ψυχολογικού Πολέμου, στο εγχειρίδιο για τις Ψυχολογικές Επιχειρήσεις της Διεύθυνσης Εκπαιδεύσεως του Γενικού Επιτελείου Στρατού της Ελλάδας, είναι οι εξής: «Να υπονομεύσουν την

3. Γεώργιος Γρίβας-Διγενής, *Απομνημονεύματα Αγώνος Ε.Ο.Κ.Α. 1955-1959* (Αθήναι: χ.ε., 1961), σελ. 334.

4. *The National Archives* (TNA)/ CO 926/548, *The Constitutional Problem in Cyprus*, Note by the Governor, 18 Ιανουαρίου 1955. Η χρονολογία στο έγγραφο είναι 1955, αλλά προφανώς αυτό συντάχθηκε τις πρώτες μέρες του 1956.

5. Ιωάννης Κ. Βολωνάκης, *Παγκόσμιος Ιστορία του Ψυχολογικού Πολέμου και της Προπαγάνδας* (Αθήνα: Γεωργιάδης, 2008), σελ. 411.



Έλληνες Κύπριοι διαβάζουν προκήρυξη που είχε κολληθεί σε πινακίδα ανακοινώσεων της αποικιακής κυβέρνησης.

εμπιστοσύνη του εχθρού προς την ηγεσία του. Να μειώσουν το ηθικό των Ενόπλων Δυνάμεων και του πληθυσμού του εχθρού». Επιπλέον δύο από τους βασικούς αντικειμενικούς σκοπούς του Τακτικού Ψυχολογικού Πολέμου είναι η «Μείωση του ηθικού και της μαχητικής ισχύος του εχθρού. Πρόκληση συγχύσεως του εχθρού»⁶.

Από ιστορικής άποψης η διαλυτική προπαγάνδα χρησιμοποιήθηκε κατά κόρον από γνωστούς στρατηγούς. Από τις πρωιμότερες αναφορές αυτού του τύπου προπαγάνδας εντοπίζεται στο έργο «Ιστορίαι» του Ηροδότου στο Βιβλίο Η': «Κι ο Θεμιστοκλής, αφού διάλεξε τα πιο γοργοτάξιδα καράβια των Αθηναίων, πορευόταν εκεί που ήταν οι πηγές με πόσιμο νερό και χάραζε στους βράχους επιγραφές που, όταν κατόπιν, την επόμενη μέρα, ήρθαν οι Ίωνες στο Αρτεμίσιο, τις διάβασαν. Κι οι επιγραφές έλεγαν τα εξής: «*Άνδρες Ίωνες, η πράξη σας δεν είναι δίκαιη, να εκστρατεύετε εναντίον των πατέρων σας και να ρίχνετε στη σκλαβιά την Ελλάδα. Βέβαια, το καλύτερο που έχετε να κάνετε είναι να 'ρθείτε με το μέρος μας. Αν αυτό σας είναι αδύνατο, τουλάχιστο έστω και τώρα κρατήστε ουδέτερη στάση, κι οι ίδιοι, παρακαλέστε τους Κάρες να πράξουν το ίδιο. Κι αν δεν μπορεί να γίνει ούτε το ένα ούτε το άλλο απ' αυτά, αλλά σας δένει τα χέρια μια ανώτερη βία και δεν σας επιτρέπει να αποστατήσετε, μένει λοιπόν την ώρα του αγώνα, όταν θα έρθουμε στα χέρια, να κάνετε επίτηδες τον δειλό, έχοντας στο νους σας πως κατάγεστε από μας κι ότι η αρχή της έχθρας μας με τον βάρβαρο, από σας προήλθε*»⁷. Το μήνυμα

6. Γενικό Επιτελείο Στρατού, *Ψυχολογικές Επιχειρήσεις* (Αθήνα: Τυπογρ. Ελληνικού Στρατού, 1996).

7. *Ηροδότου Ιστορίαι*, Ουρανία - Καλλιόπη, Ηλίας Σ. Σπυρόπουλος (μετάφρ., σχόλια) (Αθήνα: Γκοβόστη, 2004), §22.

προφανώς αποσκοπούσε στη διάσπαση του περσικού στρατεύματος, τη μείωση της αγωνιστικότητάς του και τη διασπορά καχυποψίας των Περσών προς τους Έλληνες.

Πιο κάτω θα εξετάσουμε με συντομία την εφαρμογή αυτής της μορφής προπαγάνδας κατά τα έτη 1955 - 1959 στην Κύπρο μέσα από τις προκηρύξεις της ΕΟΚΑ που είχαν δέκτες τους Βρετανούς στρατιώτες. Να σημειωθεί ότι εκείνοι που επωμίζονταν το έργο της διάλυσης της ΕΟΚΑ δεν ήταν επαγγελματίες στρατιώτες,



Βρετανοί στρατιώτες διαβάζουν έγγραφα της ΕΟΚΑ.

αλλά νέοι της ηλικίας των 18 περίπου χρόνων που υπηρετούσαν τη θητεία τους. Η σημασία της προπαγανδιστικής στοχοποίησης της συγκεκριμένης ομάδας ήταν αδιαμφισβήτητη. Χαρακτηριστικές της λογικής των μηνυμάτων της ΕΟΚΑ προς τους Βρετανούς στρατιώτες είναι οι πρώτες γραμμές φυλλαδίου που κυκλοφόρησε τις τελευταίες μέρες του Ιανουαρίου του 1959, ένδειξη ότι η προπαγάνδα προς τους Βρετανούς στρατιώτες συνεχιζόταν αμείωτη καθόλη τη διάρκεια της 4ετίας: «Βρετανοί στρατιώτες, έχετε ποτέ σκεφτεί τι συμβαίνει στην Κύπρο; Προσπαθήσατε ποτέ από μόνοι σας να κάνετε μια αντικειμενική έρευνα για τον αγώνα που διεξάγεται από την ΕΟΚΑ; Ή παίρνετε πάντα ως δεδομένα όσα σας λέγονται από τους ανωτέρους σας και τις εφημερίδες σας;»⁸.

8. «British soldiers, have you ever stopped to think about what is going on in Cyprus?», Αρχείο Συμβουλίου Ιστορικής Μνήμης Αγώνα ΕΟΚΑ (ΣΙΜΑΕ).

Ός προς την ποσότητα του υπό έρευνα υλικού έχουν εντοπιστεί 13 φυλλάδια τα οποία απευθύνονταν στους Βρετανούς στρατιώτες. Ένα απ' αυτά φέρει την υπογραφή ΕΟΚΑ. Έχουν εντοπιστεί 5 που φέρουν την υπογραφή του Διγενή και 7 που υπογράφονται από την ΠΕΚΑ. Όπως ήταν αναμενόμενο, τα φυλλάδια αυτά ήταν γραμμένα στην αγγλική. Αφού η στοχοθεσία ήταν συγκεκριμένη, έπρεπε το μήνυμα να έφτανε στο αντίστοιχο κοινό. Για τον λόγο αυτό τα φυλλάδια που προορίζονταν προς τους Βρετανούς στρατιώτες ρίχνονταν κυρίως κοντά σε χώρους όπου στρατοπέδευαν⁹.

Ο Γρίβας-Διγενής, άριστος γνώστης των προπαγανδιστικών τεχνικών, κατέβαλε εξαρχής προσπάθεια να εξηγήσει σε όλους τους στόχους του αγώνα. Δεν είναι τυχαίο λοιπόν που η τρίτη του προκήρυξη στις 13 Απριλίου 1955 απευθυνόταν εν συντομία προς τους Βρετανούς, στέλλοντάς τους το μήνυμα ότι οι στρατιωτικές τους βάσεις δεν θα αφήνονταν να λειτουργήσουν κανονικά, αν εξακολουθούσαν να κρατούν υποδουλωμένη την Κύπρο. Αν όμως αποδέχονταν την Ένωση, ο Γρίβας-Διγενής διαβεβαίωνε ότι *«η ελευτέρα Κύπρος θα είναι πάντα μαζί σας»*¹⁰. Παρόμοιο κάλεσμα προς τους Βρετανούς, να εγκαταλείψουν το νησί αν ήθελαν να αποκατασταθεί η τάξη, θα παρουσιάζεται διαχρονικά και σε άλλες προκηρύξεις της ΕΟΚΑ.

Στην προκήρυξη της 13^{ης} Απριλίου ο Διγενής όχι μόνο επεξηγούσε τον λόγο της επανάστασης στους Βρετανούς στρατιώτες, αλλά ασκούσε «διαιρετική προπαγάνδα». Η διαιρετική του προπαγάνδα κινήθηκε σε τρεις πυλώνες. Τη διασπορά αμφιβολίας προς την ηγεσία, την εμφάνιση της δράσης του βρετανικού στρατού ως μάταιης και τέλος της απόδειξης ότι η δράση της ΕΟΚΑ ήταν συμβατή με κοινώς αποδεκτές αρχές. Σύμφωνα με το φυλλάδιο οι βασικές αιτίες της ένοπλης δράσης ήταν δύο. Αρχικά η φυσική επιθυμία του κάθε ανθρώπου να ζει ελεύθερος και συγκεκριμένα η άρνηση του Λονδίνου να παραχωρήσει την Ένωση. Δεύτερος λόγος ήταν ότι η αποικιακή κυβέρνηση ασκούσε ανθελληνική πολιτική και προσπαθούσε να πείσει τους Κυπρίους «να ξεχάσουν ότι είναι Έλληνες», απαγορεύοντάς τους τη διδασκαλία της ελληνικής ιστορίας, την οποία θαύμαζε ολόκληρος ο κόσμος και την ανάρτηση εικόνων ηρώων, τους οποίους, σύμφωνα με το φυλλάδιο, ακόμα και ο βρετανικός λαός θαύμαζε. Για τα πιο πάνω, φυσικά, δεν θεωρούνταν υπεύθυνοι οι Βρετανοί στρατιώτες και δεν είναι τυχαίο που οι πρώτες δύο προτάσεις του φυλλαδίου είναι: *«Αγαπούμε τον αγγλικό λαό. Μισούμε όμως εκείνους που κυβερνούν σήμερα τη Βρετανία»*. Ταυτόχρονα, προκειμένου να ενδυναμωθεί το μήνυμα, τους ενημέρωνε ότι η δράση της Οργάνωσης εσκεμμένα δεν στρεφόταν εναντίον τους, γι' αυτό

9. Συνέντευξη με Θάσο Σοφοκλέους και Albert Balmer, *A Cyprus Journey, Memoirs of National Service* (London: Athena Press, 2008), σελ. 152-153.

10. «Άγγλοι - Warning Englishmen» (TNA/CO 926/413). Ο Γρίβας έγραψε στο ημερολόγιό του ότι την είχε συντάξει στις 7 Απριλίου 1955. Στο ίδιο φυλλάδιο περιλαμβάνονται δύο κείμενα. Το ένα στα ελληνικά και το δεύτερο, μετάφραση του πρώτου, στα αγγλικά.

άλλωστε είχε καταβληθεί επιτυχημένη προσπάθεια να μην υπάρξουν θύματα κατά το πρώτο βράδυ της δράσης. Επιπλέον η Οργάνωση όχι μόνο δεν τους θεωρούσε εχθρούς, αλλά φίλους τους οποίους ένωναν «δεσμοί κοινών αγώνων» στους δύο παγκοσμίους πολέμους. Κάτι που αποτελούσε ακόμα μια μομφή προς τους «κυβερνήτες» της Βρετανίας, οι οποίοι αγνοούσαν τους συγκεκριμένους δεσμούς και εναγκαλιζόνταν με εκείνους που είχαν σκοτώσει Βρετανούς «στα Δαρδανέλια, στη Συρία, στην Παλαιστίνη και στην Αίγυπτο», δηλαδή τους Τούρκους. Το κάλεσμα λοιπόν στο πρώτο αυτό φυλλάδιο που απευθυνόταν στους Βρετανούς στρατιώτες ήταν να δείξουν ανυπακοή στους ανωτέρους τους και να μην στρέψουν τα όπλα τους προς τα μέλη της ΕΟΚΑ, τα οποία, όπως είχαν αποδείξει, δεν ήθελαν να τους προκαλέσουν κακό. Αν όμως υπάκουαν τους ανωτέρους τους, η ΕΟΚΑ διακήρυσσε ότι θα χυνόταν πολύ βρετανικό αίμα, γιατί τα μέλη της οργάνωσης ήταν αποφασισμένα να πεθάνουν για την ελευθερία. Με αυτό το τέχνασμα ο Γρίβας προσέδιδε και ενώπιον των Βρετανών στρατιωτών τον χαρακτήρα της «αυτοάμυνας» στη δράση της ΕΟΚΑ. Σύμφωνα με τη λογική του η ΕΟΚΑ δεν χτυπούσε έμψυχους στόχους, αλλά, αν οι στρατιώτες στρέφονταν εναντίον της, θα υποχρεωνόταν να τους χτυπήσει.

Η έκφραση της αγάπης των Ελλήνων προς τους Βρετανούς εντοπίζεται περιστασιακά στα αγγλικά φυλλάδια της ΕΟΚΑ. Παρ' όλα αυτά καταγραφόταν ότι της αγάπης αυτής υπερίσχυε η αγάπη προς την Ελευθερία και την Ελλάδα. Γι' αυτό λοιπόν η ΕΟΚΑ πολεμούσε τους Βρετανούς. Όχι από μίσος εναντίον τους. Αλλά από αγάπη προς την Ελευθερία¹¹. Σε άλλο φυλλάδιο οι Βρετανοί στρατιώτες διάβάζαν: «*Βρετανοί στρατιώτες. Δεν σας μισούμε ούτε ως άτομα ούτε ως έθνος [...]. Αλλά σας πολεμούμε τώρα ως εντολοδόχους μιας αποικιοκρατικής Κυβέρνησης, η οποία εξαπατά τόσο τους Κυπρίους όσο και τους Βρετανούς*»¹².

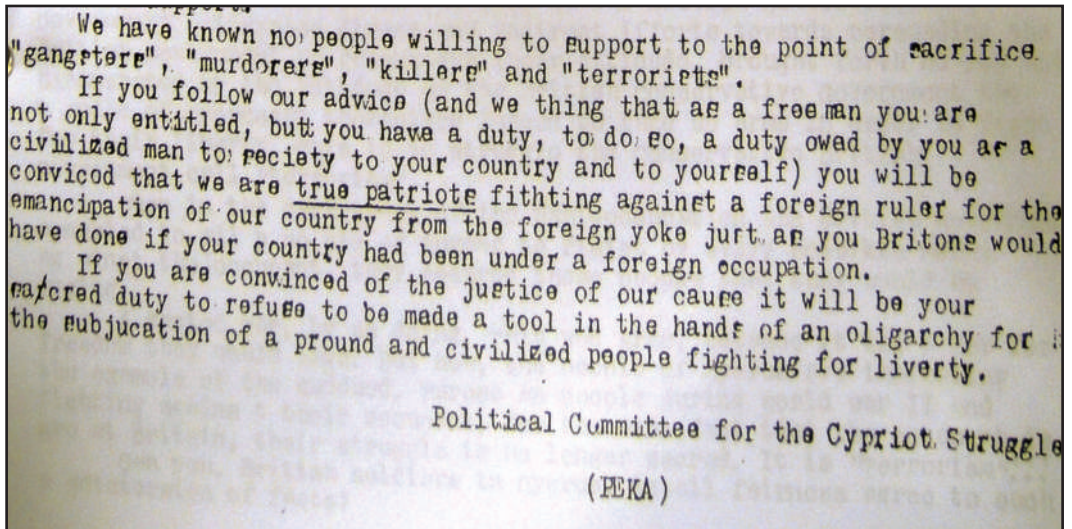
Ξεκαθαριζόταν λοιπόν εξ αρχής ότι η ένοπλη δράση δεν στρεφόταν κατά των στρατιωτικών βάσεων, επειδή αποτελούσαν βάσεις κάποιας χώρας του ΝΑΤΟ, αφού μετά την Ένωση η Κύπρος θα τους συμπαρastedεκόταν. Οι δολιοφθορές στις στρατιωτικές και άλλες εγκαταστάσεις, που είχαν σημειωθεί τις προηγούμενες μέρες της κυκλοφορίας της προκήρυξης της 13ης Απριλίου (αριστοτεχνικός συνδυασμός προπαγάνδας των πράξεων και προπαγάνδας των λέξεων), αποτελούσαν απάντηση στη βρετανική αδιαλλαξία και στα βρετανικά ουδέποτε. Απώτερος στόχος ήταν να προβληθεί ότι η αναταραχή στην Κύπρο δεν προέκυπτε από τη δράση της ΕΟΚΑ, αλλά από την παρουσία των Βρετανών και την επιμονή τους να κρατούν την Κύπρο υπόδουλη. Κάτι που δημιουργούσε ένα φαύλο κύκλο, αφού η άρνηση των Βρετανών να παραχωρήσουν την Ένωση είχε δημιουργήσει την ΕΟΚΑ, η οποία εξουδετέρωνε το στρατηγικό πλεονέκτημα της κατοχής του νησιού, το οποίο

11. «To the English Soldiers» (ΚΑΚ, ΕΟΚΑ 9/264).

12. «What are you fighting for?» (Αρχείο ΣΙΜΑΕ, Φυλλάδια ΕΟΚΑ).

αποτελούσε τον λόγο άρνησης των Βρετανών να παραχωρήσουν την Ένωση. Προκειμένου τέλος να διαρραγεί ο φαύλος αυτός κύκλος, η ΕΟΚΑ πρότεινε παραχώρηση της Κύπρου στην Ελλάδα, κάτι που θα έπαιε αμέσως την ένοπλη δράση και που ταυτόχρονα θα εξυπηρετούσε τα βρετανικά συμφέροντα, αφού ο πληθυσμός του νησιού πλέον θα ήταν φιλικός προς τη Βρετανία.

Μια άλλη τεχνική, που ακολουθούσε η ΕΟΚΑ στα μηνύματά της προς τους Βρετανούς στρατιώτες, ήταν η αποφυγή ταύτισης των Βρετανών στρατιωτών με τους σκοπούς των ανωτέρων τους. Τονίζόταν σ' αυτούς ότι ο σκοπός της παρουσίας τους στην Κύπρο ήταν τα «αποικιοκρατικά συμφέροντα» και ότι πολεμούσαν για μια «άδικη, ανελεύθερη και χαμένη υπόθεση»¹³ κατά ενός λαού περήφανου, ο οποίος στις



Φυλλάδιο με την υπογραφή της ΠΕΚΑ (εντοπίστηκε στις 8 Ιανουαρίου και 12 Φεβρουαρίου 1959).

Πηγή: Αρχείο ΣΙΜΑΕ, λυτά φυλλάδια.

κρίσιμες στιγμές του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου όρθωσε το ανάστημά του και συνέβαλε στη διάσωση και της Αγγλίας. Στην προσπάθεια δημιουργία δυσπιστίας προς την ηγεσία τους και κατ' επέκταση ανυπακοής, η ΕΟΚΑ δεν διστάζει να αφήνει υπαινιγμούς ότι η ηγεσία τους θεωρούσε τους Βρετανούς στρατιώτες αναλώσιμους και τους χρησιμοποιούσε ως πiónια, για να εξυπηρετήσει τους δικούς της σκοπούς. Δεν εξηγείται διαφορετικά ο υπαινιγμός ότι ο Χάρντιγκ άφηνε από αφέλεια ή εσκεμμένα αφρούρητες και ανοικτές τις αποθήκες οπλισμού, από τις οποίες η ΕΟΚΑ εφοδιαζόταν με όπλα για να κτυπά τους Βρετανούς στρατιώτες. Στο φυλλάδιο με το οποίο απευθύνεται στους Βρετανούς στρατιώτες, μεταξύ άλλων, ο Χάρντιγκ

13. «Εθελοντές της λευτεριάς», Παπαδόπουλος, *Κείμενα ενός αγώνα*, σελ. 51-52.

παρουσιάζεται να αδιαφορεί για τη ζωή των στρατιωτών του. Αυτό που πρότεινε η Οργάνωση στους στρατιώτες ήταν «την φιλίαν μας ή τας σφαίρας μας». *«Είσθε τόσον απάνθρωποι, ώστε να κωφεύσετε εις την φωνήν ενός λαού ο οποίος επιθυμεί την ελευθερίαν του και τον οποίον η χώρα σας υπέταξε μέσω αγοραπωλησίας; Είμεθα βέβαιοι ότι εάν το σκεφθήτε ωριμότερον, δεν θα υπακούσετε εις τας διαταγάς των ηγετών σας όπως πυροβολήτε εναντίον αθώων πολιτών και παιδιών. Η ανυπακοή σας αυτή, αντί να θεωρηθεί αξιόμιστος, θα σας εξυψώσει εις την συνείδησιν όλων των Ελλήνων και ολοκλήρου του πεπολιτισμένου κόσμου»*¹⁴. Με αυτό τον τρόπο η ΕΟΚΑ όχι μόνο προειδοποιούσε τους Άγγλους στρατιώτες να μην συμβάλλουν στις επιχειρήσεις εναντίον της ΕΟΚΑ, αλλά επιπλέον τεκμηρίωνε τις απώλειες Βρετανών στρατιωτών που προκαλούσε η δράση της.

Ο Διγενής είχε προσπαθήσει να καλλιεργήσει την πεποίθηση στους Βρετανούς στρατιώτες ότι η ηγεσία τους τούς αποκρύπτει τα πραγματικά γεγονότα, γιατί δεν νοιαζόταν πραγματικά γι' αυτούς, αλλά τους χρησιμοποιούσε. Μετά τη μάχη στα Σπήλια στις 11 Δεκεμβρίου 1955, όπου με το τέχνασμα του Αυξεντίου οι Άγγλοι διενήργησαν μεταξύ τους μάχη, κυκλοφόρησε φυλλάδιο στην αγγλική γλώσσα¹⁵. Ο Διγενής, αφού ενημέρωνε τους Βρετανούς ότι είχαν πέσει στην «παγίδα» που τους είχε στήσει η ΕΟΚΑ, διέσπειρε και πάλι αμφιβολίες στους στρατιώτες για την ειλικρίνεια της ηγεσίας τους. Τους ενημέρωνε ότι η ηγεσία τούς απέκρυψε τις πραγματικές απώλειες, με απώτερο σκοπό να τους κρατά στο σκοτάδι και να τους χρησιμοποιεί ως πιόνια. Στην προκήρυξη επίσης επαναλαμβανόταν το κάλεσμα για αποχή από οποιαδήποτε δράση εναντίον της ΕΟΚΑ, γιατί σε αντίθεση περίπτωση η Οργάνωση θα τους έδινε «παρόμοια μαθήματα».

Η αναφορά σε πιόνια και «τυφλά υποχείρια», που ενεργούσαν ακόμη και εναντίον της φιλελεύθερης βρετανικής παράδοσης, επανέρχεται συχνά. Όχι για να προσβάλει τους στρατιώτες, αλλά για να ξυπνήσει το αισθητήριο της κριτικής σκέψης. Ο παραλληλισμός των μεθόδων που χρησιμοποιούσαν οι Βρετανοί στην Κύπρο με τις μεθόδους που χρησιμοποιούσαν οι Ναζί στις κατεχόμενες από αυτούς χώρες προσέθετε ακόμα ένα στοιχείο που ενδυνάμωνε το μήνυμα της οργάνωσης και προκαλούσε τους Βρετανούς στρατιώτες να σκεφτούν: *«Θα ήταν προσβολή στη νοημοσύνη και στην πολιτική σου ωριμότητα να επιτρέχεις να γίνεις τυφλό υποχείριο εκείνων που σκοπεύουν να κυριαρχήσουν και να καταπιέσουν έναν περήφανο πολιτισμένο λαό, χρησιμοποιώντας της απάνθρωπες ναζιστικές μεθόδους, οι οποίες έχουν καταστεί μαύρο στίγμα για τον βρετανικό στρατό και τη φιλελεύθερη παράδοση του βρετανικού έθνους»*¹⁶.

Οι αναφορές σε «περήφανο πολιτισμένο λαό» ήταν αναγκαίες για να εξουδετερωθεί το επιχείρημα των αποικιοκρατών που χρησιμοποιούσαν σε άλλες αποικίες (και του

14. «To Britishs oldiers» (KAK, EOKA 11/139).

15. «British soldiers, you ralleged victory at Spilia...» (KAK, EOKA, 11/111).

16. «British soldiers, have you ever stopped to think about what is going on in Cyprus?...» (Αρχείο ΣΙΜΑΕ).

οποίου η χρήση του στην Κύπρο εξόργιζε τους Κυπρίους) ότι η αυτοδιάθεση θα έπρεπε να ερχόταν μέσα από σταδιακά βήματα αυτοκυβέρνησης, μέχρι ο «αποικιοκρατούμενος λαός» να αποκτούσε την απαραίτητη πολιτική ωριμότητα. Στα φυλλάδιά της λοιπόν η ΕΟΚΑ προς τους Βρετανούς στρατιώτες τόνιζε την Ελληνικότητα του Κυπριακού Λαού, ώστε να τεκμηρίωνε ότι οι Έλληνες της Κύπρου ήταν πολιτισμένοι και δεν ήταν το ίδιο με τους λαούς της Κένυας, της Μαλαισίας ή άλλους λαούς της «Μεγάλης» Βρετανίας. *«Οι Έλληνες της Κύπρου, ως Έλληνες, σκέφτονται ελληνικά, μιλούν ελληνικά, πιστεύουν στην Ελληνορθοδοξία και ανήκουν στον δυτικό πολιτισμό. Ο δυτικός τρόπος σκέψης, ο δυτικός πολιτισμός και τα δυτικά συμφέροντα είναι δικά τους. Η καλύτερη απόδειξη των πιο πάνω είναι το αίτημα για αυτοδιάθεση. Γιατί το αίτημα για αυτοδιάθεση είναι θεμελιώδες δικαίωμα που προβλήθηκε από τις Δυτικές χώρες. Δεν ήταν οι δυτικές δυνάμεις που μιλούσαν και υπόσχονταν αυτοδιάθεση κατά τη διάρκεια του τελευταίου παγκοσμίου πολέμου;»* Την ελληνική καταγωγή των Κυπρίων και την πολιτισμική τους επάρκεια, εξάλλου, αναγκάστηκε να παραδεχτεί ο ίδιος ο τότε Υπουργός Εξωτερικών της Βρετανίας, και μετέπειτα πρωθυπουργός, Harold Macmillan στις 5 Δεκεμβρίου 1955 σε συζήτηση στη Βουλή των Κοινοτήτων: *«Παρ' όλα αυτά, σε αυτή την περίπτωση (ενν. της Κύπρου), ισχύει φυσικά το αντίστροφο. Οι κάτοικοι της Κύπρου ήταν πολιτισμένοι, όταν ακόμα οι κάτοικοι της Βρετανίας ήταν πρωτόγονοι»*.

Ένα άλλο κομμάτι τις διαλυτικής προπαγάνδας της ΕΟΚΑ στηριζόταν στη δημιουργία του προφίλ της Οργάνωσης ενώπιον των Βρετανών στρατιωτών. Αντίθετα με τα όσα τους έλεγαν οι ανώτεροί τους, περί τρομοκρατικής και φιλοπόλεμης δράσης, η ΕΟΚΑ επιχειρούσε να τους εξηγήσει ότι η δράση της είχε υπαγορευτεί από την αδιαλλαξία της Βρετανίας και ότι ήταν ο μοναδικός τρόπος που είχαν στα χέρια τους για να πετύχουν τον σκοπό τους. *«Ο λαός της Κύπρου οδηγήθηκε στο αντιστασιακό κίνημα εναντίον της κατοχικής δύναμης, γιατί η τελευταία δεν του αποδίδει την ελευθερία του, παρότι από τη μέρα εγκαθίδρυσης της βρετανικής κυριαρχίας στο νησί ο λαός εξέφρασε και συνεχώς έκτοτε επαναλαμβάνει την αξίωση για ελευθερία»*¹⁷.

Οι θεωρίες περί «τρομοκρατικής δράσης» της ΕΟΚΑ αποτελούσαν τον τρόπο τεκμηρίωσης των στρατιωτικών επιχειρήσεων εναντίον της. Σε αυτή τη λογική οι Βρετανοί παρέβλεπαν τη λαϊκή στήριξη στην Οργάνωση και θεωρούσαν ότι αν διέλυαν την Οργάνωση οι Κύπριοι θα ήταν πρόθυμοι να συνεργαστούν με τους Βρετανούς. Η ΕΟΚΑ μέσα από τα φυλλάδιά της επιχειρούσε να εξηγήσει στους Βρετανούς στρατιώτες, που ήταν επιφορτισμένοι με την αποστολή καταστολής της Οργάνωσης, τον πραγματικό της χαρακτήρα. Σκοπός των εν λόγω μηνυμάτων ήταν να περάσουν στους Βρετανούς στρατιώτες την αμφιβολία για όσα τους έλεγαν οι ανώτεροί τους και να τους πληροφορήσουν για τις αιτίες της επανάστασης: *«Το μόνο που σας ζητούμε είναι να σκεφτείτε ποιος είναι ο σκοπός μας[...] Αν ακολουθήσετε τη συμβουλή μας (και νομίζουμε ότι ως ελεύθερος άνθρωπος όχι μόνο έχεις το δικαίωμα, αλλά*

17. "Cypriots struggle for freedom", (Αρχείο ΣΙΜΑΕ).



Ο ρόλος του Βρετανού στρατιώτη στην Κύπρο κατά την τετραετία 1955-1959 ήταν ρόλος αστυνομικού με περιπολίες, έρευνες και καταδίωξη αόρατων ανταρτών.

Η ψυχολογία του, ένεκα της εν λόγω δράσης, ήταν χαμηλή.

Αυτοί οι στρατιώτες τέθηκαν ως στόχος της διαλυτικής προπαγάνδας της ΕΟΚΑ.

και το καθήκον απέναντι στον εαυτό σου και την πατρίδα σου), θα πειστείς ότι είμαστε αληθινοί πατριώτες που πολεμούν εναντίον ενός ξένου κατακτητή για την αποτίναξη του ξένου ζυγού, όπως ακριβώς εσείς οι Βρετανοί θα κάνατε αν η χώρα σας βρισκόταν υπό εχθρική κατοχή»¹⁸.

Ειδικά, όταν εν καιρώ εκεχειρίας οι Βρετανοί συνέχιζαν της αντεπαναστατικές τους επιχειρήσεις, η ΕΟΚΑ τόνιζε ότι «για να υπάρξει εκεχειρία πρέπει να συμβάλλουν και οι δύο»¹⁹. Σε τέτοιες περιπτώσεις, υπενθύμιζε στους Βρετανούς στρατιώτες ότι η ΕΟΚΑ τηρούσε τις υποσχέσεις της και ότι ήταν το μέρος που τηρούσε υπεύθυνη στάση αυτοσυγκράτησης, προκειμένου να υποβοηθήσει τις πολιτικές διεργασίες, ακόμη και όταν οι Βρετανοί προκαλούσαν με συλλήψεις μελών και επιχειρήσεις. Αξιοσημείωτο είναι πάντως το γεγονός ότι η ΕΟΚΑ, προκειμένου να επεξηγήσει τη δεύτερη κήρυξη εκεχειρίας στις 14 Μαρτίου 1957, κυκλοφόρησε φυλλάδιο στην αγγλική απευθυνόμενο στους Βρετανούς στρατιώτες.

Τέλος να σημειωθεί ότι η ΕΟΚΑ είχε κυκλοφορήσει προκήρυξη ακόμα και στα

18. "British soldiers, have you ever stopped to think about what is going on in Cyprus?...", (Αρχείο ΣΙΜΑΕ).

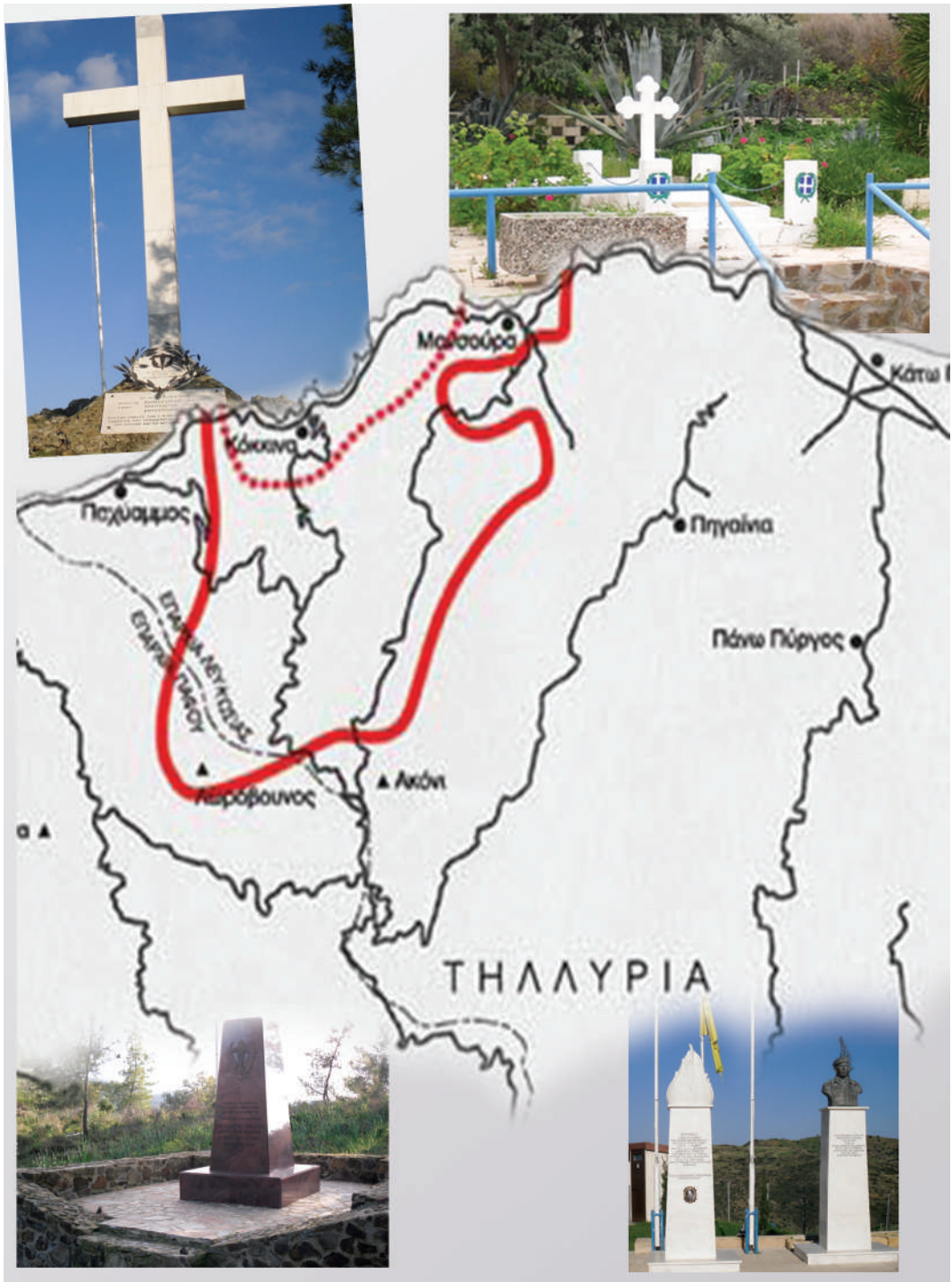
19. "Is it a fair play?", (ΚΑΚ, ΕΟΚΑ 9/266).

γαλλικά με την ευκαιρία της παρουσίας Γάλλων στρατιωτών στο νησί τις παραμονές και κατά τη διάρκεια της κρίσης στο Σουέζ²⁰. Σύμφωνα με μαρτυρία του Ρένου Λυσιώτη το φυλλάδιο είχε συντάξει ο ίδιος ο Γρίβας, γνώστης των γαλλικών από τη φοίτησή του σε γαλλική στρατιωτική σχολή. Το είχε στείλει να το δει και κάποιος ειδικότερος στη γαλλική γλώσσα και εγκρίθηκε με την απάντηση ότι ήταν τέλειο. Ο Γρίβας καταγράφει τα κίνητρά του για την έκδοση αυτού του φυλλαδίου στα Απομνημονεύματα σ. 132. Ας σημειωθεί ότι στην εφημ. *Ελευθερία* 4 Σεπτεμβρίου 1956 καταγράφεται η είδηση ότι μεταξύ των αφιχθέντων Γάλλων στρατιωτών υπήρχαν «μερικοί δωδεκάδες» ελληνόφωνοι Γάλλοι στρατιώτες.

Εν είδει κατακλείδας σημειώνουμε ότι η σφυγμομέτρηση της αποτελεσματικότητας της διαλυτικής προπαγάνδας της ΕΟΚΑ προς το βρετανικό στράτευμα στην Κύπρο, είναι δύσκολη. Η κατάσταση ήταν πολωμένη. Φαίνεται όμως ότι υπήρξαν ρήγματα στο ηθικό των Βρετανών στρατιωτών. Δεν εξηγείται διαφορετικά η ύπαρξη προπαγανδιστικού ολιγοσέλιδου βιβλιαρίου που διανεμόταν στους Βρετανούς με τον τίτλο «*Why we are in Cyprus*». Σύμφωνα επίσης με είδηση που παρουσιάστηκε στη Χαραυγή στις 23 Ιουνίου 1956 το Εθνικό Κογκρέσο της Σκωτίας καλούσε το Λονδίνο να αποσύρει τους Σκώτους στρατιώτες από την Κύπρο, τη στράτευση μάλιστα των οποίων αποκαλούσε «παράνομη» και θεωρώντας επιπλέον ότι σκόπιμα τοποθετούνταν σε «επικίνδυνα πόστα». Στις εφημερίδες της περιόδου επίσης καταγράφονται κρούσματα ανυπακοής, αυτοκτονίες Βρετανών στρατιωτών, λιποταξίες και απόπειρες στρατιωτών να σκοτώσουν ανώτερους τους. Από καταγραφές αγωνιστών της ΕΟΚΑ εντοπίζεται εμπλοκή Βρετανού στρατιώτη σε προσπάθεια απόδρασης και άρνηση στρατιώτη να πυροβολήσει εναντίον αντάρτη. Η ύπαρξη τέτοιων γεγονότων δεν σημαίνει αποκλειστικά ότι οι στρατιώτες είχαν παρασυρθεί από την προπαγάνδα της Οργάνωσης. Αναδεικνύει όμως την ισχυρή ψυχολογική πίεση στην οποία βρίσκονταν και η οποία φυσικά ήταν αποτέλεσμα της δράσης και της προπαγάνδας της ΕΟΚΑ. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα των τριών Βρετανών στρατιωτών οι οποίοι, αφού παρέδωσαν τον οπλισμό τους σε άνδρες της ΕΟΚΑ, μπήκαν σε λέμβο και διέφυγαν από τον Δαυλό στις απέναντι τουρκικές ακτές. Συνελήφθησαν μετά από περίπου 20 μέρες και εναντίον τους λήφθηκαν «αυστηρά μέτρα»²¹.

20. «Soldat Francais», (ΚΑΚ, ΕΟΚΑ 11/38).

21. Γρίβας-Διγενής, *Χρονικών Αγώνος ΕΟΚΑ* (Λευκωσία: χ.ε., 19972), σσ. 266-267 και εφ. *Χαραυγή*, 7 Σεπτεμβρίου 1957, «Ανευρέθησαν στις τουρκικές ακτές 3 εξαφανισθέντες Βρεττ. Στρατιώτες», σελ. 4.



ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΝΗΜΗ ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΙΑ ΣΤΟΝ ΠΥΡΓΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ

Νικολάου Παναγιώτας,

*Απόφοιτης Πανεπιστημίου Κύπρου από το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας με
κατεύθυνση την Ιστορία.*

Μνημείο θα πει μόνιμη υπενθύμιση του προβαλλόμενου προσώπου ή γεγονότος με έναν πολυσήμαντο χαρακτήρα. Τα μνημεία δίνουν ραντεβού με το παρελθόν στο μέλλον, διαιωνίζοντας μια αγέραστη και αθάνατη μνήμη. Πίσω και μέσα από αυτά φαίνεται ο τρόπος αντιμετώπισης του παρελθόντος. Με την προσεκτική παρακολούθηση των μνημείων, που συνωστίζονται γύρω μας, θα λέγαμε ότι είναι *«μια ιστορία που φωτίζει την ιστορία!»*.

Τα μνημεία του Πύργου και της ευρύτερης περιοχής Τηλλυρίας, με τα οποία θα ασχοληθεί αυτή η εργασία, εντάσσονται ως ψηφίδες στη συνολική αφήγηση της ιστορίας της Κύπρου. Η ξεχασμένη και αποκομμένη από το 1963 περιοχή, όσον αφορά τη δημιουργία μνημείων, προκαλεί προβληματισμούς για τη ζωή των κατοίκων της και την αντιμετώπιση που δέχονται από την κοινωνία και γενικότερα από το κράτος. Μέσα από τα μνημεία της περιοχής (που ανακαλύπτει κανείς) θα φανεί η σημασία και η αναγνώριση που δίνεται στους κατοίκους -όταν και όποτε υπάρχει- και η αξία γενικότερα των ακριτικών περιοχών. Ο ρόλος των κοινοτήτων, η αγάπη ή η αδιαφορία που οι ίδιοι δείχνουν στην τοπική και την παγκύπρια ιστορία. Οι περιοχές με τις οποίες καταπιάνεται η εργασία είναι ο Κάτω Πύργος, τα Πηγαίνα, η Μανσούρα, το Μοσφίλι, ο Λωρόβουνος και ο Παχύαμμος.

Οι δυσκολίες για την ανάληψη ενός τέτοιου εγχειρήματος, που δημιουργούνται για τον ερευνητή, πέρα από το απομονωμένο του τόπου είναι η απουσία ύπαρξης αρχείων, που θα διαφώτιζαν το ιστορικό υπόβαθρο ανέγερσης μνημείων και η μη ενασχόληση των κατοίκων με τα κοινά. Ο στόχος της εργασίας κινείται στο να βρει τα πλαίσια αναπαράστασης και γνώσης της ιστορικής μνήμης. Τι τελικά είναι αυτό που εντάσσεται στην ιστορία και τι μένει εκτός; Δημιουργώντας έτσι η κοινωνία ένα ανοιχτό βιβλίο στα μάτια του κόσμου -και μια προπαγάνδα, για το τι αφήνουμε στη λήθη- όπως ακριβώς οι τοιχογραφίες των εκκλησιών μας.

Μεθοδολογικά ξεκινήσαμε από τα μνημεία και τις πληροφορίες που αυτά δίνουν. Σε πρώτο στάδιο διενεργήθηκε η φωτογράφησή τους, γνωρίζοντας έτσι και το ιστορικό πλαίσιο που υπενθυμίζουν. Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε θα μπορούσε να διαμορφωθεί, εάν υπήρχε βασικό corpus μνημείων, το οποίο θα μας

είχε μυήσει καλύτερα στην τοπική ιστορία και τους πρωταγωνιστές της. Στη συνέχεια -μέσα από προφορικές μαρτυρίες ντόπιων κατοίκων και συμβαλλόμενων μερών- πληροφορούμαστε για την αποπεράτωση του έργου, απαντώντας σε συγκεκριμένα ερωτήματα που τέθηκαν για τη συγκεκριμένη ακολουθία περιγραφής σε όλα τα μνημεία που απασχόλησαν την εργασία, όπως ο χώρος, η πρωτοβουλία, η περιγραφή, ο καλλιτέχνης, το ιστορικό πλαίσιο ανέγερσης κ.ά.

Αναμένεται να βρεθεί ένας γενικός κανόνας για τον ρόλο που επιτελούν τα μνημεία και πώς ο ιστορικός αρχικά, και στη συνέχεια ο απλός περιηγητής θα διαβάζει πίσω από ένα μνημείο. Μια αναφορά στις σχέσεις των μνημείων με τον τόπο και τον στόχο που επιτελεί το καθένα. Τέλος, στα συμπεράσματα δεν μπορούν να απουσιάζουν παραστατικά οι χρονολογίες ανέγερσης των μνημείων, με άμεσο στόχο να φανεί η απόσταση στον χρόνο από το γεγονός μέχρι τη λήψη απόφασης ανέγερσής τους. Το πολιτικό παρασκήνιο και οι εξελίξεις είναι αυτά που πολλές φορές αναγγέλλονται στις ευκαιρίες μνημοσύνων και τιμής στα μνημεία, αλλά και οι ίδιοι παράγοντες πρέπει να χρησιμοποιηθούν στο ερώτημα, γιατί η κοινωνία αργεί να τιμήσει τους ήρωές της και ακόμα παραπάνω να τους αναγνωρίσει.

Η περιοχή Τηλλυρίας βρίσκεται στα δυτικά της Κύπρου, ανάμεσα στον κόλπο της Μόρφου και τον κόλπο της Χρυσοχούς. Το όνομά Τηλλυρία προέρχεται από τους κατοίκους του νησιού Τήλος, που σύμφωνα με μια παράδοση θέλει την Αγία Ελένη να τους μεταφέρει στην εγκαταλειμμένη περιοχή. Οι περιοχές με τις οποίες ασχολείται αυτή η μελέτη έχουν μικρό αριθμό κατοίκων -μετά τη φυγή των περισσότερων- λόγω της τουρκικής εισβολής και της αποκοπής τους.

Οι επιχειρήσεις της Τηλλυρίας τον Αύγουστο του 1964:

Με αφορμή το προγεφύρωμα που δημιουργούσαν οι Τουρκοκύπριοι με την Τουρκία (καντόνι Ντενκτάς) και την εισαγωγή Τούρκων στρατιωτών τα βράδια με υποβρύχια στην περιοχή των Κοκκίνων -για την προώθησή τους στα βουνά, και την εκδίωξη των Ελληνοκυπρίων από τα γύρω χωριά, ώστε να ενωθούν με το χωριό Λεύκα• προσβλέποντας από τότε στη διχοτόμηση- λαμβάνονται οι διαταγές να κινηθεί ο τρίτος λόχος της 31^{ης} ΜΚ προς την Τηλλυρία για την κατάληψη του Λωρόβουνου, της Μανσούρας και την περικύκλωση των Κοκκίνων. Σύμφωνα με τις περιγραφές και τα ημερολόγια που κρατούσαν οι καταδρομείς ανασυντάσσεται το σκηνικό, όπου πήγαν για μάχη χωρίς να έχουν καν πραγματοποιήσει την πρώτη τους βολή. Από το εκκλησάκι της Παναγίας Χρυσοπατερίτισσας, όπου γέμισαν οι καταδρομείς τα παγούρια τους νερό, και τους ανακοινώθηκε ότι θα ανέβαιναν τον ανήφορο και θα έκαναν επίθεση στον «Λωρόβουνο», βάδιζαν προς το άγνωστο. Στις μάχες της Τηλλυρίας -που άρχισαν το απόγευμα της 7^{ης} Αυγούστου 1964- καταγράφηκαν οι πρώτοι νεκροί. Οι μάχες συνεχίστηκαν μέχρι τις 9 Αυγούστου 1964, κατά τη διάρκεια των οποίων οι Τούρκοι διενήργησαν σφοδρούς αεροπορικούς

βομβαρδισμούς (πολυβολισμούς, ρίψη βομβών ναπάλμ), στην προσπάθειά τους να αποσοβήσουν την κατάληψη του τελευταίου προπυργίου τους στην περιοχή, των Κοκκίνων. Μέσα σε αυτή τη φρίκη οι κάτοικοι βρίσκονταν σε ετοιμότητα να παράσχουν κάθε βοήθεια προς τους μαχομένους και ιδιαίτερα την προώθηση ύδατος στους διψασμένους μαχητές στα καίόμενα δάση...

•Ο Σταυρός του Παύλου Μαυρογένους

Τα Πηγαίνα, ένα μικρό χωριό που βρίσκεται στα νοτιοδυτικά του Κάτω Πύργου και σε απόσταση μόλις πέντε λεπτών με το αυτοκίνητο, δεν θα μπορούσαν να απουσιάζουν από την προσφορά στις μάχες. Με έναν στρατιώτη νεκρό, τον Παύλο Μαυρογένη, του λόχου εθνοφρουράς Κάτω Πύργου -το όνομα του οποίου αναφέρεται και στο νέο μνημείο πεσόντων κατά τις Μάχες της Τηλλυρίας, που θα γίνει αναφορά πιο κάτω- τιμήθηκε από την οικογένειά του με έναν συμβολικό σταυρό και τη φωτογραφία του. Για το μνημείο που βρίσκεται στον κύριο δρόμο του χωριού ρωτήσαμε τηλεφωνικώς να μάθουμε, αρχικά, πληροφορίες από τον κοινοτάρχη του χωριού κ. Βάσο Στυλιανού, που, παρά την άγνοιά του για την



σημασία της λέξεως «αρχείο», είπε χαρακτηριστικά «δεν ήμουν εγώ μουκτάρης, όταν μπήκε ο σταυρός». Πράγμα που δηλώνει ότι πέρα από τη μη συγκέντρωση σημαντικών στοιχείων για την ιστορία του χωριού και του τόπου γενικότερα, φανερώνει επίσης την άγνοια που εκφράζεται ίσως για την αποφυγή έκφρασης άποψης, μιας και είναι αδύνατο να πιστέψουμε ότι δεν γνωρίζει τα στοιχειώδη για έναν

σταυρό που τιμά τον ήρωα του χωριού του. Στην συνέχεια, αφού μας δόθηκε το τηλέφωνο του αδελφού του τιμωμένου, μας πληροφόρησε ότι ο σταυρός βρίσκεται εκεί από το 1965, έναν χρόνο μετά το τέλος των μαχών, και σήμερα υπάρχουν σκέψεις και σχέδια σε μεταγενέστερο στάδιο να δημιουργηθεί κανονικό μνημείο. Ο ταπεινός οικογενειακός σταυρός τιμά το παιδί του χωριού και τον κάνει γνωστό στις περιοχές -μιας και όσοι έμαθαν για την ενασχόλησή μου με τα μνημεία της περιοχής με προέτρεπαν να συμπεριλάβω και τον σταυρό του Μαυρογένη. Ο σταυρός με τους ιστούς των σημαιών βρίσκεται στη δεξιά πλευρά του δρόμου, ανηφορίζοντας στην καρδιά του χωριού, χωρίς να σημειώνεται ο χώρος.

Μνημείο-σημείο αναφοράς

Στην ευρύτερη περιοχή Μανσούρας, που armansour στα αραβικά σημαίνει νικηφόρος - φωτισμένος, διεξήχθησαν το 1964 φονικές μάχες, όπου σκοτώθηκαν 53 Ελληνοκύπριοι και Ελλαδίτες και τραυματίστηκαν άλλοι 125. Στη θέση Μανσούρα, παρά το ύψωμα της Μάλης, βρίσκεται στα βόρεια της μικρής εκκλησίας του Αγίου Θεοδώρου του στρατηλάτη το μνημείο των εθελοντών αγωνιστών Κώστα Αγαπίου, Σάββα Νεοφύτου(17 χρονών) και Σπύρου Δημοσθένους.



Η εκκλησία και το μνημείο.

Ως κεφαλοχώρι της Τηλλυρίας, η περιοχή Μανσούρας είναι η ρίζα που γεννήθηκε ο κ. Χριστάκης Μανσούρας, που με δική του απόφαση και έξοδα ανεγέρθηκε το κενοτάφιο προς τιμήν των ηρώων. Κάθε χρόνο τελεί το μνημόσυνο στη μνήμη όσων πότισαν τα βουνά της Μάλης και της Μανσούρας με το αίμα τους. Ο χώρος που αποφάσισε να στήσει το μνημείο είναι περιουσία του ίδιου, που κληρονόμησε από τον προπάππο του. Σύμφωνα με τον ίδιο, η αναστήλωση της εκκλησίας ήταν το πρώτο μέλημά του, και στη συνέχεια δημιούργησε τον σταυρό μετά

από παραγγελία στον γιο του που είναι πελεκάνος. Το σουηδικό ασπρόξυλο που χρησιμοποίησε ο γιος του κ. Χριστάκη είναι αρκετά ανθεκτικό, ενώ η λαμαρίνα, στην οποία αναγράφονται τα ονόματα των τριών εθελοντών, δείχνει την απλότητα της κατασκευής και σε βάθος χρόνου την τιμή που δίνεται στα παλικάρια με το τρισάγιο προς τιμήν τους. Ο σταυρός τοποθετήθηκε στις 3/6/1999 και στις 13 του ίδιου μήνα -σύμφωνα πάντα με τον κ. Χριστάκη- τελέστηκε η Θεία Λειτουργία και ενημερώθηκαν για το «μνημείο» η Εθνική Φρουρά και εκτός των άλλων παρέστη και ο Πανιερότατος Μητροπολίτης Μόρφου κ. κ. Νεόφυτος.

Ο χώρος σημειώνεται με τέσσερα στυλλάκια, που ενώνονται μεταξύ τους με σχοινί και δημιουργούν ένα τετράπλευρο περικλειστο χώρο. Όσο πρόχειρη και αν είναι η κατασκευή, το θέμα που εγείρεται είναι ο φόρος τιμής που αποδίδεται στους πεσόντες.

Αν και αρχικά οι διαφωνίες των κατοίκων ήταν έκδηλες με την μη αναγνώριση του μνημοσύνου που διεξαγόταν, τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότεροι συγγενείς ζητούν να ενταχθούν τα ονόματα των δικών τους στο χαρτί που διαβάζει ο ιερέας κατά την τέλεση τρισαγίου.

• Σταυρός από την Ε.Φ. στο ύψωμα της Μάλης

Ο τεραστίων διαστάσεων σταυρός, που φαίνεται από τον δρόμο Μανσούρας - Μοσφιλιού, βρίσκεται στην κορυφή του υψώματος της Μάλης και έχει τοποθετηθεί, σύμφωνα με τις μαρτυρίες των κατοίκων, από την Εθνική Φρουρά μετά τις μάχες της Τηλλυρίας, σε ανάμνηση της μάχης που δόθηκε στο προκεχωρημένο φυλάκιο που είχαν οι Τούρκοι. Τα βουνά, που διεξήχθησαν οι μάχες για την απώθηση των εχθρών και την αποτροπή δημιουργίας ενωμένου θύλακα των Τουρκοκυπρίων με



Ο σταυρός που αποτελεί το μνημείο.



τη Λεύκα, είναι τόσο δύσβατα και απόκρημνα, που δυσχέραναν την προώθηση των εθελοντών στρατιωτών εναντίον των εχθρικών στόχων. Για το ετήσιο τρισάγιο υπάρχει δρόμος που ανοίχτηκε από τα Πηγαίνια και οδηγεί στο σημείο.

Οι αφημένες πέτρες και τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα που αναγνωρίζονται σε θέση μάχης αποτελούν το πολυβολείο και πρόχειρα κατασκευάσματα προφύλαξης από τα πυρά των αντιπάλων.

• Η Στήλη στο Γυμνάσιο Κάτω Πύργου

Από το Γυμνάσιο του χωριού δεν θα μπορούσε να λείπει ένα μνημείο τιμής για τους ήρωες των μαχών της Θηλυρίας, που να παραδειγματίζει τα παιδιά και να μπορούν να έχουν τον χώρο στον οποίο θα αναφέρονται, όταν θα έχουν την τιμητική τους οι ήρωες. Η στήλη που βρίσκεται στην είσοδο του σχολείου ανεγέρθηκε με δαπάνες του Συνδέσμου Αποδήμων της Αγγλίας. Δεν κατέστη δυνατό να επικοινωνήσουμε με κάποιον από τον σύνδεσμο είτε από τη συσταθείσα επιτροπή, που ίσως να ανέλαβε την εξεύρεση πόρων για την κατασκευή του μνημείου. Συνομιλώντας, όμως, με την επιμελήτρια εφορείας του σχολείου κυρία Μαρία, πληροφορηθήκαμε για τη χρονολογία (1987) ανέγερσης του μνημείου. «Το 1987 διευθυντής ήταν στο σχολείο μας ο κ. Ανδρέας Παπαμυλιάδης, και έγινε όπως φαίνεται το μνημείο, δεν ξέρω αν σε βοήθησα, αλλά δεν υπάρχει τίποτε άλλο. Έψαξα όλους -όσους- φακέλους έχουμε». Αυτά ήταν τα λόγια της ευγενέστατης κυρίας, που αντιλήφθηκε προφανώς πόσο λάθος λειτουργούμε, όταν δεν υπάρχουν αρχεία. Όταν η γενιά που ζει τα γεγονότα δεν τα καταγράφει (τήρηση αρχείου), τότε παραδίδει -στην επόμενη γενιά- μισή ιστορία. Όταν εγείρεται ένα μνημείο, και τα εμπλεκόμενα μέρη λαμβάνουν μέρος στην ιστορία του μνημείου, αυτά δηλώνουν απλά παρόντες στην ιστορία του τόπου.



• Το Μνημείο στο Μοσφιλί

Στον δρόμο Μοσφιλιού - Παχυάμμου, στον περίβολο της εκκλησίας του Αγίου Γεωργίου -παρά την οικεία του κοινοτάρχη κ. Αθανάσιου Φιλίππου- βρίσκεται το μνημείο δύο ηρώων με τις λιγότερες πληροφορίες και ίσως το πιο πρόσφατο. Το μνημείο στήθηκε, σύμφωνα με τον ίδιο, με δαπάνες και εράνους των οικογενειών των δύο παιδιών.



Ο **Γεώργιος Ανδρονίκου** γεννήθηκε στο Μοσφίλι και έπεσε νεκρός το 1974. Ο τάφος του βρίσκεται στο κοιμητήριο Λακατάμιας. Στη μαρμαρίνη βάση αναγράφονται τα στοιχεία και πάνω σε αυτήν βρίσκεται η προτομή του παλικαριού. Ο **Αντωνάκης Δημητρίου**, αγνοούμενος από τη Μόρφου, έπεσε σύμφωνα με την επιγραφή μαχόμενος στον Κουτσοβέντη. Οι δικοί του βρίσκονται σήμερα στο Μάμμαρι. «**Η φλόγα**», όπως μας είπε χαρακτηριστικά ο κ. Φιλίππου, «*δηλώνει ότι αγνοείται η τύχη του. Τα αποκαλυπτήρια ίσως να τελέστηκαν στις 23 Ιούλη 2006, και λέω ίσως, επειδή έτυχε να είχαν ένα γάμο και θυμούνταν την ημερομηνία*».

Το αρχιτεκτονικό μέρος ανέλαβε ο κ. Κουτσούλλης. Μέσα από τον τύπο δεν υπήρχε κάλυψη του γεγονότος, και ας ελπίσουμε ότι δόθηκε λάθος ημερομηνία και κάπου υπάρχει αναφορά προς τιμήν των συγκεκριμένων στρατιωτών μας.

• **Λωρόβουνος = λωρίδα**

Με τη συμπλήρωση 40 χρόνων από τις Μάχες του 1964, την 1^η Αυγούστου 2004, πραγματοποιήθηκαν τα αποκαλυπτήρια του μνημείου από τον ιδρυτή και πρώτο διοικητή της 31^{ης} Μοίρας Καταδρομών κ. Γεώργιο Ν. Καρούσο. Οι πρώτοι πεσόντες Καταδρομείς, για τους οποίους ανεγέρθηκε το μνημείο από τους συναγωνιστές τους, είναι οι Παπαγεωργίου Νικόλαος, Απλητσιώτης Γεώργιος και Κουσουλίδης Μιχαήλ. Από τον κ. Λούη Λοΐζο, και σύμφωνα με το ημερολόγιο επιχειρήσεων που κρατούσε, πληροφορηθήκαμε πώς διεξήχθη η μάχη αλλά πήραμε και μερικές πληροφορίες για τα βιογραφικά των τριών νέων. Θυμάται πως ένιωθε όταν αποχαιρετούσε τους συστρατιώτες του, και όταν στη θέση που έπεσαν οι τρεις τοποθετήθηκαν σε ανάμνησή τους τρεις μικροί ξύλινοι σταυροί. Το 1965 οι τρεις ξύλινοι σταυροί αντικαταστάθηκαν από έναν μεγαλύτερο, τσιμεντένιο σταυρό ύψους 4 και πλάτους 5 μέτρων, που βρίσκεται μέχρι σήμερα στο σημείο. Ο σταυρός στήθηκε μέσα σε 30 μέρες από τους στρατιώτες, με πρωτοβουλία του Υποδιοικητή της 31^{ης} Μ.Κ., όταν η Μοίρα στρατωνίστηκε στη Στράκκα, και κόστισε 200 λίρες.



Το μνημείο μεταφέρθηκε κάτω στον δρόμο -με πρωτοβουλία παλιών καταδρομέων- λόγω ανυπαρξίας πρόσβασης των οχημάτων στον χώρο θυσίας των τριών ηρώων καταδρομέων και για διευκόλυνση των μεγάλων σε ηλικία συγγενών και φίλων των πεσόντων. Για την κάλυψη των εξόδων τυπώθηκαν κάποιες εκατοντάδες αντίτυπα του Λευκώματος της 31^{ης} Μ.Κ -το οποίο και εξαντλήθηκε- και την καλλιτεχνική διεκπεραίωση του έργου ανέλαβε ο Γιάννης Συρίμης. Από το πρωί μέχρι το βράδυ

ο έφεδρος αξιωματικός -δάσκαλος στο επάγγελμα- μαζί με άλλους 2-3 παλιούς στρατιώτες «έστησαν» το μνημείο. Για την κατασκευή του μνημείου χρησιμοποιήθηκαν μάρμαρα και μωσαϊκά. Πάνω στη στήλη βρίσκεται το σήμα των καταδρομέων και η φράση «ανηφοριά ο Λωρόβουνος».

Πριν το μνημείο υπάρχει πληροφοριακή **πινακίδα - επιγραφή**, στην οποία αναγράφονται τα σχετικά με τους πεσόντες (αποκαλυπτήρια). Η επιγραφή προαπαντά τον κόσμο που επισκέπτεται το μνημείο. Η πέτρινη επένδυση δίνει βαρύτητα στο μνημείο και τα σκαλοπάτια, που οδηγούν στο καθαυτό μνημείο -στη στήλη όπου τοποθετούνται τα στεφάνια στις επετείους- θυμίζουν την ανηφοριά του Λωρόβουνου.

Στα αποκαλυπτήρια ακούστηκε *«Λεβέντες Καταδρομείς, η πατρίδα ευγνωμονούσα σας τιμά και δεν θα σας ξεχάσει ποτέ»*, από την ομιλία του κ. Καρούσου μέσα από το Λεύκωμα.

Ο **Παπαγεωργίου Νικόλαος** γεννήθηκε στις 15/6/1935 στο χωριό Ζωριάνο της επαρχίας Δωρίδας, του Νομού Φωκίδας. Ήταν το τρίτο από τα τέσσερα παιδιά του Κωνσταντίνου και της Βασιλικής Παπαγεωργίου. Μετά το γυμνάσιο ο Νικόλαος φοίτησε στη σχολή Ευελπίδων και από εκεί έφτασε στην Κύπρο εθελοντής για το **63-64**. Ήταν διοικητής του τρίτου Λόχου της 31 Μ.Κ. Επέστρεψε πάλι στην Κύπρο -όταν μετέβη στις αρχές Αυγούστου στον γάμο της αδερφής του- για να μην αφήσει τον λόχο του ακέφαλο. Στο ψηλότερο σημείο του Λωρόβουνου, όπου βρισκόταν το πολυβολείο των Τούρκων, και με πρόθεση να το εκπορθήσουν, ο Νικόλαος στην πρώτη γραμμή δέχτηκε πυρά στο στήθος. Ο ασυρματιστής του Απλιτσιώτης, όταν τον είδε να πέφτει στο έδαφος, καλούσε συνεχώς μεταδίδοντας *«Πέτρος, προς κέντρο διοίκησης, Πέτρος νεκρός»*. Όταν ο Κουσουλίδης έσπευσε να καλύψει τους τραυματίες, για να τους πάρουν οι τραυματιοφορείς, δέχτηκε στο κεφάλι τους πυροβολισμούς και κυριολεκτικά «άνοιξε» το κεφάλι του και σκορπίστηκε στις πέτρες.

Ο διαβιβαστής **Απλιτσιώτης Γεώργιος** γεννήθηκε στις 3/7/1943 στην Αλεξάνδρεια και έφτασε στην Κύπρο το 1957. Ήταν το τρίτο από τα τέσσερα παιδιά του Χαράλαμπου Απλιτσιώτη από τον Άγιο Θεόδωρο Αγρού και της Δέσποινας από τη Σύρο.

Ο **Μιχαήλ Κουσουλίδης** γεννήθηκε στο Καϊμακλί στις 12/11/43. Τελειώνοντας το Παγκύπριο Γυμνάσιο εξασφάλισε θέση στην Τσεχοσλοβακία, και αν και μπορούσε να πάρει αναστολή κατάταξης στην Εθνική Φρουρά, την αποποιήθηκε. Οι γονείς του είναι οι Δημήτρης από τον Άγιο Δομέτιο, που πολέμησε στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και η Ελισάβετ από την Αθηνού.

Ο κ. Λούης Λοΐζου, από τον οποίο πήραμε τις περισσότερες πληροφορίες, ήταν στρατιώτης του πρώτου Λόχου της 31ης ΜΚ. Στη δεκαοκτάμηνη θητεία του θυμάται να μεταφέρεται το στρατόπεδό τους από το σχολείο της Ευρύχου στο μεταλλείο Μιτσερού και στη συνέχεια τον Νοέμβρη του 1964 στη Στράκκα. Από τον τύπο αυτή τη φορά υπάρχει κάλυψη για το γεγονός αυτό και συγκεκριμένα σε δύο άρθρα στις εφημερίδες *Φιλελεύθερο* και *Σημερινή*.

• **Ο Σταυρός στον Λωρόβουννο:**



Με θέα τη θάλασσα, στο ψηλότερο σημείο του βουνού και σε απόσταση 3 χιλιομέτρων περίπου από το νέο μνημείο, βρίσκεται ο μεγάλος σταυρός που αντικατέστησε τους τρεις μικρότερους, που μπήκαν καταρχήν στο σημείο όπου έπεσαν οι τρεις ήρωες καταδρομείς της 31ης ΜΚ. Ο χώρος περικλείεται από άσπρες πέτρες και η στήριξη του σταυρού δημιουργεί τη βάση για την τοποθέτηση των επιγραφών. Δίπλα είναι ο ιστός της σημαίας.

• **Μνημεία στον Παχιάμμο.**

«Εις μνήμην των πεσόντων κατά τας μάχας της Τυλληρίας τον 1964»

Το *πρώτο Μνημείο (κενοτάφιο)*, όπου ετελείτο το μνημόσυνο των πεσόντων από το 1965 έως το 1973, βρίσκεται ακριβώς στον χώρο του σπιτιού που λειτουργούσε έκτακτο Νοσοκομείο για την περίθαλψη των τραυματιών πολέμου, με γιατρό τον Δημήτρη Μαυρογένη από το Πολέμι Πάφου. Το σπίτι που χρησιμοποιήθηκε ανήκε στον Μιχάλη Αθηνοδώρου και στην Ιουλία Ξενοφώντος. Μια ρουκέτα μεγάλης ισχύος από τα τουρκικά αεροπλάνα διέλυσε ολοσχερώς το σπίτι - Νοσοκομείο, με αποτέλεσμα από τα δέκα άτομα του προσωπικού να ζήσει μόνο ένας.

Το πρώτο μνημείο κατασκευάστηκε με πρωτοβουλία του τότε Λοχαγού Θεόδωρου Παπαδοπούλου -ο οποίος ήταν Διοικητής του Λόχου Εθνοφρουράς Παχιάμμου- και έπειτα οικονόμου Θεόδωρου Παπαμιχαήλ, μέχρι πρόσφατα προϊσταμένου εφημέριου της εκκλησίας του Αγίου Ραφαήλ Παχιάμμου. Τα έξοδα ανέγερσης του μνημείου εξασφαλίστηκαν κατόπιν διεξαγωγής εράνου εντός της κοινότητας. Τον τεχνικό τομέα ανέλαβε δωρεάν ο Βενιαμίν Γεωργίου.



Σήμερα αυτός ο χώρος είναι περιφραγμένος και κάθε χρόνο τον επισκέπτονται τόσο οι συγγενείς των πεσόντων όσο και πλήθος κόσμου για τιμητικό προσκύνημα. Από το 1974 μέχρι το 1978 το μνημόσυνο των πιο πάνω ηρώων ετελείτο στον ενοριακό ναό του Αγίου Γεωργίου.

Από το 1979 μέχρι και το 1993 το μνημόσυνο ετελείτο στο δεύτερο Μνημείο - Εκκλησάκι του Αγίου Γεωργίου, που κτίστηκε προς τιμήν των πεσόντων, και βρίσκεται στον κύριο δρόμο Παχυάμμου - Πύργου. Πληροφορηθήκαμε από κατοίκους του Πύργου για την ύπαρξη εντοιχισμένων επιγραφών στο εσωτερικό του Ναού, που όμως δεν κατέστη δυνατόν να επισημανθούν. Έξω, όμως, από τον Ναό υπάρχει μια ξεθωριασμένη πινακίδα που αναγράφει: **ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΑΓ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ «Εις μνημην των Πεσόντων κατά τας μάχας της ΤΥΛΛΗΡΙΑΣ του 1964».**



Το τρίτο Μνημείο βρίσκεται στον περίβολο του Ιερού Ναού Αγίου Ραφαήλ και κατασκευάστηκε το 1994. Από τότε και κάθε χρόνο -τη δεύτερη Κυριακή του Αυγούστου- τελείται το ετήσιο μνημόσυνο για τους πεσόντες των μαχών της Τηλλυρίας του 1964.

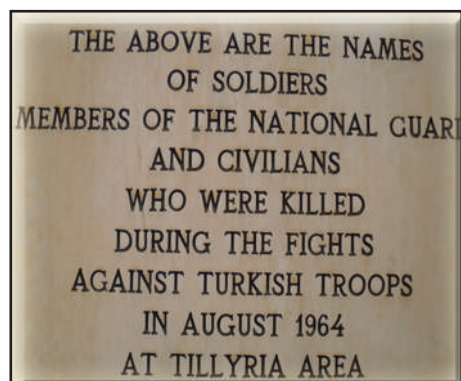
Οι πληροφορίες για τα πιο πάνω μνημεία λήφθηκαν από τα αρχεία του ιερού ναού και τον οικονόμο Θεόδωρο Παπαμιχαήλ. Ο ίδιος έψαξε μαζί μας στους φακέλους του ναού και μας διηγήθηκε τις περιπέτειές του κατά τον αγώνα της ΕΟΚΑ και την Τουρκοανταρσία, όταν υπηρετούσε ως διοικητής του τρίτου Λόχου Εθνοφρουράς Παχυάμμου. Η εκκλησιαστική επιτροπή του ναού εξέδωσε βιβλιαράκι με τίτλο «Θαύματα Πίστεως» με φωτογραφικό υλικό από τις Μάχες της Τηλλυρίας και προσωπικές περιπέτειες συμβαλλόμενων προσώπων, ανάμεσα στους οποίους συγκαταλέγεται και ο εν λόγω ιερέας.

Το μνημείο αποτελείται από μαρμαρίνες πλάκες με τα ονόματα και την καταγωγή των εκλιπόντων. Οι πεσόντες απαριθμούν 11 νεκρούς από τη Λευκωσία, 5 από τη Λάρνακα, 5 από την Αμμόχωστο, 19 από την Πάφο, 11 από την Τηλλυρία και 8 από την Ελλάδα, δηλαδή συνολικά 59 νεκρούς.

Στο κάτω μέρος του μνημείου υπάρχει και η εξής



αγγλική επιγραφή: «THE ABOVE ARE THE NAMES OF SOLDIERS MEMBERS OF NATIONAL GUARD AND CIVILIANS WHO WERE KILLED DURING THE FIGHTS AGAINST TURKISH TROOPS IN AUGUST 1964 AT TILLYRIA AREA».



Τα αποκαλυπτήρια του μνημείου τελέστηκαν στις 7 Αυγούστου 1994 από τον τότε Υπουργό Γεωργίας κ. Κώστα Πετρίδη -εκ μέρους της κυβέρνησης Κληρίδη- με την παρουσία πλήθους κόσμου. Ο Υπουργός στην ομιλία του (Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών) εξήρε τη θυσία των πεσόντων και πρόσθεσε «... σε

αυτό το απέριτο μνημείο που η ευλάβεια και η ευγνωμοσύνη των τιμητών της θυσίας σας ανέγειρε.... και... δίνουμε τον όρκο πως με κάθε μέσο θα κρατηθούμε στα άγια τούτα χώματα του μαρτυρικού μας νησιού». Τελειώνοντας την ομιλία του, τόνισε, μεταξύ άλλων, προς τους παρευρισκόμενους «... ας είναι η σύναξή μας αυτή, ώρα για αναζωπύρωση της μνήμης και ευκαιρία για περισυλλογή. ..υπόμνηση του χρέους που μας βαραίνει και ας φανούμε αντάξιοι....Μόνο έτσι αποκτά νόημα και βρίσκει δικαίωση η θυσία τους.»

Συμπεράσματα

Η απόσταση στον χρόνο από το γεγονός και ακόμα παραπάνω από την απόφαση μέχρι την ανέγερση δηλώνει ότι όχι μόνο η περιοχή αλλά και η κοινωνία η ίδια δεν ασχολείται με την ιστορική μνήμη μέσα από την ανέγερση μνημείων. Το «κατοχικό» σύνδρομο δεν μπορεί να δικαιολογεί την απάθειά μας για πάντα.

Η μη ύπαρξη μνημείων ή/ και η καθυστέρηση ανέγερσης θέτει κάποια ερωτήματα: τι θα γίνει με το τέλος της γενιάς των πρωταγωνιστών; Δεν θα υπάρχει η έννοια της ιστορικής μνήμης, όταν πάψουν να δημιουργούνται μνημεία; Μήπως θέλουμε να ξεφύγουμε από όσα δεν αναφέραμε - αναγνωρίζουμε;

Γεγονός	Απόσταση στον χρόνο
Μνημείο 1-1964	1965
Μνημείο 2-1964	1999
Μνημείο 3-1964	1965
Μνημείο 4-1964	1987;;;
Μνημείο 5-1974	2004
Μνημείο 6-1964	1965+2004
Μνημείο 7-1964	+1978+1994

Μέσα από το ταξίδι των μνημείων της Τηλλυρίας, ξεκινώντας από τον Κάτω Πύργο, γνωρίσαμε μνημεία που ανεγέρθηκαν από οργανωμένα σύνολα, από την κοινωνία και από ιδιώτες. Άλλα κατασκευάζονται στον τόπο του γεγονότος, άλλα μετακινήθηκαν (αποκτώντας αντίγραφα) και άλλα τοποθετούνται ως σημεία αναφοράς. Η χρήση των μνημείων ως σημείων αναφοράς εμπεριέχει και τον ρόλο της τιμής στα ετήσια μνημόσυνα και επετείους και γιορτές αλλά και την αντιστρόφως ανάλογη σχέση του τόπου με το υλικό που χρησιμοποιείται. Σε αυτή τη σφαίρα εντάσσεται και ο συμβολισμός του μνημείου. Το καλλιτεχνικό κομμάτι μεταδίδει μηνύματα σε όποιον τα βλέπει, όπως οι τοιχογραφίες των εκκλησιών. Ο φόρος τιμής για όσους επιλέγει η κοινωνία να αναγνωρίζει, μπαίνει στις καρδιές των συγγενών και με ανακούφιση απαλύνει το χαμό των οικείων τους προσώπων.

Το χωριό αλλά και η ευρύτερη περιοχή, στο θέμα της τοπικής ιστορίας και, κυρίως των μαχών του 1964, βλέπει τους συμπατριώτες, νεκρούς ήρωές του ως μυθικούς «ήρωες», που με αυτοθυσία θυσιάστηκαν, για να παραμείνουν οι επερχόμενες γενιές στη γενέτειρά τους.

Είναι υπόθεση του κράτους να διαχειρίζεται τα μνημεία, παρόλα αυτά η ακριτική περιοχή παραμένει στα λόγια «ηρωομάνα» και δεν τη θυμόμαστε, παρά μόνο όταν αναφερόμαστε στο διάνοιγμα του οδοφράγματος του Λιμνίτη. Εντούτοις αυτό που επιβιώνει τελικά είναι η αποκρυστάλλωση της τοπικής ιστορίας.

Ο χρόνος που χρειάζεται το μνημείο να εμπεδωθεί είναι ανάλογος του γεγονότος που παρουσιάζει και του κατά πόσο αυτό είναι αποδεκτό από την κοινωνία. Τα μνημεία αποτελούν ένα είδος συμβολικής γλώσσας, την οποία καλούμαστε να αναγνωρίσουμε και να είμαστε σε θέση να βλέπουμε πίσω απ' αυτά, απαντώντας σε ερωτήματα, όπως: Γιατί η κοινωνία φτιάχνει τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή το μνημείο; Γιατί εκεί, στο συγκεκριμένο σημείο;

Η τοποθέτησή τους στον χάρτη με τα μνημεία έχει ως αποτέλεσμα οι εμπλεκόμενοι φορείς να πετυχαίνουν και τη δική τους αναφορά. Ενώ τα ίδια τα μνημεία μένουν ως φάρος παραδειγματισμού για τις επερχόμενες γενιές.



**«Ο ΕΥΕΡΓΕΤΗΣ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ»
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ
ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΣΤΗ ΘΕΜΕΛΙΩΣΗ
ΤΗΣ ΑΜΥΝΑΣ ΤΟΥ ΝΕΟΣΥΣΤΑΤΟΥ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ**

*Ευριπίδη Κ. Χανιά,
Ταγματάρχη Μηχανικού*

Εισαγωγή

Η Ελλάδα, μετά από 368 χρόνια σκλαβιάς (1453-1821) και 8 χρόνια επαναστατικού αγώνα (1821-1829), εξέρχονταν στη διεθνή σκηνή πλέον ως ανεξάρτητο κράτος (1830) με την υποστήριξη των τριών μεγάλων δυνάμεων της εποχής. Τα εδαφικά όρια του νεοσύστατου κράτους ήταν περιορισμένα, ενώ τόσο το επίπεδο της κρατικής λειτουργίας όσο και της καθημερινής ζωής των πολιτών του (εξαιτίας της επαναστατικής τους δράσης) ήταν πολύ χαμηλό και έτεινε στην εξαθλίωση. Ενώ η υπόλοιπη Ευρώπη είχε εισέλθει σε μια άλλη εποχή, η Ελλάδα βρισκόταν επιτέλους ανεξάρτητη, αλλά άγγιζε τα όρια της παρακμής. Στην περίοδο αυτή (που οι πολεμικές επιχειρήσεις δεν είχαν ακόμα τερματιστεί), με απόφαση της Γ' εθνοσυνέλευσης τα ηνία του κράτους ανέλαβε (1828) ως πρώτος κυβερνήτης της, μια διεθνώς εξέχουσα προσωπικότητα του Ελληνισμού, ο πολιτικός και φημισμένος διπλωμάτης, ο Ιωάννης Καποδίστριας.

Σύντομο Βιογραφικό

Ο Ιωάννης Καποδίστριας γεννήθηκε στην Κέρκυρα το έτος 1776 και ήταν δεύτερος γιος του Αντωνίου Καποδίστρια. Καταγόταν από οικογένεια ευγενών από το ακρωτήριο Ιστρία της Αδριατικής (Capo d' Istria), το σημερινό λιμάνι του Koper στη Σλοβενία. Μετά τις σπουδές του στη ιδιαίτερη πατρίδα του μετέβη στην Ιταλία το 1794, όπου σπούδασε ιατρική στο πανεπιστήμιο της Πάντοβα. Στην Κέρκυρα επέστρεψε το έτος 1797 και εξάσκησε το επάγγελμα του ιατρού, ενώ το 1802 συνέβαλε στην ίδρυση του τοπικού «Εθνικού Ιατρικού Συλλόγου». Κατά τη διάρκεια της αποχώρησης των γαλλικών στρατευμάτων από τα Επτάνησα, διορίστηκε αρχίατρος στο τοπικό στρατιωτικό νοσοκομείο. Κατόπιν διορίστηκε σε διάφορες θέσεις, όπως προσωρινός αντιπρόεδρος στη Κεφαλλονιά, ως γραμματέας της Επικρατείας τον Μάρτιο του 1803, ενώ τον Μάρτιο του 1807, λόγω της ικανότητάς του, στάλθηκε στη Λευκάδα, προκειμένου να οργανώσει την άμυνα της νήσου λόγω της επικείμενης επίθεσης του Αλή Πασά. Παράλληλα την περίοδο 1803-1809

ασχολήθηκε με επιστημονικές εργασίες του κλάδου του αλλά και με τοπικά θέματα της Κέρκυρας.

Τον Ιανουάριο του 1809 εγκατέλειψε την πατρίδα του, αφού δέχθηκε πρόσκληση να προσληφθεί ως αυλικός σύμβουλος στο υπουργείο εξωτερικών της Ρωσίας. Το 1811 μετέβη στη Βιέννη, στην εκεί ρωσική πρεσβεία, όπου και ασχολήθηκε με ζητήματα που αφορούσαν τη νοτιοανατολική Ευρώπη. Κατά τα χρόνια 1811 έως 1813 εργάστηκε σε διάφορες διπλωματικές θέσεις ξεδιπλώνοντας τα προσόντα του. Ως αναγνώριση της ικανότητάς του διορίστηκε στο διπλωματικό γραφείο του αρχιστρατήγου του ρωσικού στρατού. Τον Νοέμβριο του 1813 του ανατέθηκε η λύση του περίπλοκου ζητήματος της Ελβετίας. Ο Ι. Καποδίστριας έμεινε ως τα μέσα του 1814 στη Ζυρίχη και εξετέλεσε με επιτυχία την αποστολή του, θεμελιώνοντας το ομοσπονδιακό σύστημα της χώρας σε δημοκρατικές αξίες αλλά και κατοχυρώνοντας την ουδετερότητά της. Γι' αυτό τον λόγο οι Ελβετοί και ιδιαίτερα τα γαλλόφωνα καντόνια τον τίμησαν ονομάζοντας τον επίτιμο πολίτη τους. Η επίλυση αυτού του θέματος ήταν η πρώτη προβολή του Έλληνα διπλωμάτη στην πανευρωπαϊκή πολιτική σκηνή. Η διπλωματική επιτυχία του Καποδίστρια τον έφερε στο συνέδριο της Βιέννης (κατόπιν διαταγής του ίδιου του τσάρου), ως κύριο μέλος της ρωσικής αντιπροσωπείας. Στα επόμενα χρόνια έως και το 1822 συμμετείχε και σε άλλες διπλωματικές επιτυχίες και συνεννοήσεις, ενώ απέκτησε πολλούς φίλους - υποστηρικτές αλλά και σημαντικούς αντιπάλους (όπως ο Αυστριακός Μέτερνιχ). Στον κολοφώνα της διπλωματικής του πορείας διορίστηκε από το 1816 έως το 1822 υπουργός Εξωτερικών της Ρωσίας από τον Τσάρο Αλέξανδρο. Μεταξύ των άλλων, απέδειξε τη διπλωματική του δεινότητα κατά την υποδειγματική οργάνωση της Βεσσαραβίας (εσωτερική οργάνωση και κοινωνικοί θεσμοί) κατόπιν ανάθεσης του θέματος σ' αυτόν πάλι από τον ίδιο τον τσάρο. Δυστυχώς οι σχέσεις των δυο ανδρών πέρασαν διακυμάνσεις και αρκετές εντάσεις, αφού ο Τσάρος λόγω των επαναστατικών κινημάτων και της σημαντικής επιρροής του Αυστριακού πρωθυπουργού Μέτερνιχ επέδειξε λίαν συντηρητική συμπεριφορά στην αντιμετώπιση ευρωπαϊκών πολιτικών προβλημάτων, κάτι που μεταξύ των άλλων δυσχέρανε την επανάσταση των Ελλήνων στη Μολδοβλαχία αρχικά και κατόπιν στην ηπειρωτική Ελλάδα, ενώ έφερε σε πολύ δύσκολη θέση τον Ι. Καποδίστρια. Παρόλα αυτά, η ενασχόλησή του ως Ρώσος υπουργός Εξωτερικών με το Ελληνικό ζήτημα ήταν πάντα συνεχής, ειδικά μετά την έναρξη της επανάστασης.

Επηρεασμένος από τη γενικότερη κατάσταση και με ακέραιο τον πατριωτισμό του, ο μελλοντικός Κυβερνήτης τον Αύγουστο του 1822 εγκατέλειψε την Ρωσία, αφού πρώτα παραιτήθηκε από υπουργός και εγκαταστάθηκε στην Γενεύη. Είχε προηγηθεί η άρνηση της μύησής του στη Φιλική Εταιρεία και της ανάληψης της ηγεσίας της. Έως το 1827 διέμενε στην Γενεύη, αλλά ακόμη και από την Ελβετική πόλη μπόρεσε και προσέφερε σημαντική βοήθεια στον αγώνα των υπόδουλων αδελφών

του, η οποία δεν περιοριζετο στις διπλωματικές ή πολιτικές του υπηρεσίες ή στις διευκολύνσεις των Ελλήνων, αλλά επεκτείνεται και στην περίθαλψη Ελληνικών οικογενειών που είχαν καταφύγει στην Ευρώπη.

Καινοτομίες επί της διακυβέρνησής του

Ο Ιωάννης Καποδίστριας από το σύνολο σχεδόν των ιστορικών θεωρείται αυτοδίκαια ο θεμελιωτής της νεότερης Ελλάδας, διότι με τις ενέργειές του συνέβαλε στην ανοικοδόμηση της χώρας. Στις 2 Απριλίου 1827 και ενώ η επανάσταση βρισκόταν σε πολύ κρίσιμο σημείο, η τρίτη εθνοσυνέλευση της Τροιζήνας τον εξέλεξε πρώτο κυβερνήτη της Ελλάδος. Η εκλογή του στηρίχτηκε κατά πολύ στο γεγονός ότι ο Ιωάννης Καποδίστριας ήταν ένας έξοχος Ευρωπαίος πολιτικός και όχι απλά ένας μελλοντικός Έλληνας κυβερνήτης. Επιπρόσθετα, η εμπειρία που είχε αποκτήσει κατά τη θητεία του σε διάφορες θέσεις και η ενασχόληση με την οργάνωση στα Επτάνησα, στην Ελβετία και τη Βεσσαραβία, τον καθιστούσαν άξιο της πρόκλησης που θα εδέχετο. Ο Κυβερνήτης αφίχθηκε στο Ναύπλιο στις 6 Ιανουαρίου 1828 μετά από επίπονες διαβουλεύσεις στις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες για την εξασφάλιση της απαραίτητης υποστήριξης για το ελληνικό κράτος, όπου ο λαός τον υποδέχθηκε αποθεωτικά. Αυτός αμέσως έδειξε την αποφασιστικότητά του, αφού κατάφερε να λύσει τα προβλήματα που υπήρχαν ανάμεσα στις φρουρές Παλαμηδιού και Ακροναυπλίας. Με την ανάληψη της εξουσίας, παράλληλα με την συνεχή προσωπική εργασία του στο πολεμικό και διπλωματικό πεδίο, άρχισε την δραστήρια εργασία για την εσωτερική οργάνωση του κράτους.

Προ της κρίσιμης κατάστασης, η οποία είχε διαμορφωθεί μετά την επανάσταση, επιτακτική προέβαλε η ανάγκη για καθολική, υλική και ηθική ανοικοδόμηση της εθνικής ζωής. Προκειμένου ο Κυβερνήτης να αναστρέψει την αρνητική για το έθνος κατάσταση, έπρεπε να προχωρήσει σε τομές και σε δραστικές αποφάσεις. Σε αυτή την προσπάθεια βρήκε συμπαραστάτη τον λαό, ο οποίος πρόσφερε απλόχερα την αγάπη του και την αφοσίωση στον νέο Κυβερνήτη.

Η συμβολή στη θεμελίωση της Άμυνας του νέου Κράτους

Από τα πρώτα μέτρα του κυβερνήτη ήταν η ανασύνταξη του στρατού και του στόλου. Ο Κυβερνήτης έχοντας πολύτιμη εμπειρία στον χειρισμό ζητημάτων εξωτερικής πολιτικής καθώς και τα παραδείγματα των χερσαίων και ναυτικών δυνάμεων των μεγάλων κρατών της Ευρώπης, διαπίστωσε ότι είχε να αντιμετωπίσει δυο σημαντικές προκλήσεις. Από τη μια τη συνέχιση των πολεμικών επιχειρήσεων, ώστε να μπορέσει να απελευθερώσει όσα περισσότερα εδάφη ήταν δυνατό και από την άλλη την επιτακτική ανάγκη για ανασύνταξη του εθνικού στρατού και του στόλου. Αφοσιώθηκε αμέσως στην ουσιαστική ανασυγκρότησή τους, αφού θεώρησε ότι οι δυνατές Ένοπλες Δυνάμεις θα είναι ο κύριος αποτρεπτικός

παράγοντας που θα ενίσχυε την ασφάλεια του νέου κράτους. Κατά την περίοδο εκείνη ο στρατός αποτελείτο από πυρήνες ατάκτων, οι οποίοι λόγω φθοράς είχαν περιέλθει σε μέτρια μαχητική κατάσταση, ενώ παρατηρούνταν πολλά φαινόμενα αυθαιρεσιών από στρατιωτικούς ή οπλαρχηγούς. Συνεπακόλουθα, ο στόλος δεν ήταν σε ιδιαίτερα καλό επίπεδο, εξαιτίας της φθοράς του από τις συνεχείς συγκρούσεις με τον αντίστοιχο τουρκικό και την έλλειψη χρηματοδότησης.

Αναδιοργάνωση Στρατού

Στην ξηρά η ανασυγκρότηση του στρατού βοήθησε αποφασιστικά στη σταδιακή απελευθέρωση της Στερεάς Ελλάδος, της Εύβοιας και της Πελοποννήσου από τα «λείψανα» των τουρκικών φρουρών, καθώς υπήρχε σαφής η ένδειξη ή και η προσδοκία ότι στα υπό διαμόρφωση ακόμη σύνορα του νεοσύστατου κράτους θα περιλαμβάνονταν οι περιοχές εκείνες που θα είχαν απελευθερωθεί με ελληνικές δυνάμεις. Έτσι, ο Κυβερνήτης ξεκίνησε δημιουργώντας ένα συμβουλευτικό όργανο διοίκησης του αγώνα, συγκροτώντας στις 23 Ιανουαρίου του 1828 το «Πολεμικό Συμβούλιο» με



πρόεδρο τον ίδιο, ενώ χώρισε τον στρατό σε τρεις Διοικήσεις (Πελοποννήσου, Ανατολικής Ελλάδας και Δυτικής Ελλάδας) και ανέθεσε αντίστοιχα την αρχηγία τους σε τρεις εγνωσμένης αξίας ηγέτες: Τον Στρατηγό Θεόδωρο Κολοκοτρώνη, τον Δημήτριο Υψηλάντη και τον Άγγλο Στρατηγό Ρίτσαρντ Τσώρτς (Sir Richard Church), αν και ο ίδιος πολλές φορές ανέλαβε τη σχεδίαση των πολεμικών επιχειρήσεων. Το επόμενο έτος (1829) συγκροτήθηκε η «Γραμματεία επί των Στρατιωτικών και Ναυτικών υποθέσεων».

Στη συνέχεια, ο Κυβερνήτης οργάνωσε τον υπάρχοντα στρατό σε έξι χιλιαρχίες. Η οργάνωση του στρατού πραγματοποιήθηκε εν μέσω μεγάλων δυσχερειών, αν και τελικά διαφάνηκε ότι ήταν ικανοποιητική. Οι νέοι Σχηματισμοί έδωσαν τον καθιερωμένο όρκο και έλαβαν τις πολεμικές τους Σημαίες από τον ίδιο τον Κυβερνήτη σε δυο συγκεντρώσεις στα Μέγαρα και την Ελευσίνα στις 16 και 26 Απριλίου 1828 αντίστοιχα. Σχετικά άγνωστες ήταν και οι ενέργειές του για τη δημιουργία ισχυρής επιμελητείας και αυτό μετά «φειδούς και τάξεως διαχειρίσεως

των εξασφαλισθέντων πόρων». Ο εφοδιασμός του στρατού παρουσίαζε μεγάλες δυσχέρειες και τα τέσσερα χρόνια της διακυβέρνησης του κράτους από τον Κυβερνήτη και αυτό λόγω της δύσκολης οικονομικής κατάστασης. Παράλληλα, ακόμη δυσκολότερη (στην αρχή τουλάχιστον) ήταν η εμπέδωση από τα στρατεύματα της πειθαρχίας, και αυτό λόγω της αντίθετης παράδοσης των άτακτων στρατευμάτων. Κάποιες φορές μάλιστα χρειάστηκε η προσωπική παρέμβαση του Κυβερνήτη τόσο σε θέματα πειθαρχίας όσο και σε θέματα σωστής οικονομικής διαχείρισης των προμηθειών για τα στρατεύματα της ξηράς.

Παράλληλα, προσβλέποντας στη δημιουργία στρατού σε ισχυρότερες βάσεις, ενεργοποίησε και Μονάδες άλλων όπλων του στρατού εκτός του Πεζικού, δημιουργώντας στις 17 Αυγούστου 1828 το πρώτο εθελοντικό τάγμα Πυροβολικού. Επίσης, στις 28 Ιουλίου 1829, συστάθηκε για πρώτη φορά τμήμα Μηχανικού με την ονομασία «Σώμα Αξιοματικών Οχυρωματοποιίας και Αρχιτεκτονικής».

Αναδιοργάνωση Στόλου

Και στον Στόλο εφαρμόστηκαν σημαντικές καινοτομίες. Ο Κυβερνήτης υπήγαγε τον στόλο στην ουσιαστική δικαιοδοσία της Κυβέρνησης, δεδομένου ότι μέχρι τότε τα πλοία ήταν ιδιοκτησία των «καραβοκυραίων». Πέρα από τη συντήρηση των πλοίων και την εξασφάλιση οικονομικών πόρων, με τη βοήθεια των μπουρλοτιέρηδων Ανδρέα Μιαούλη και Κωνσταντίνου Κανάρη αλλά και τη συνέργεια των αγγλογαλλικών πληρωμάτων πλοίων με επικεφαλής τον Άγγλο Ναύαρχο Τόμας Κόχραν (Thomas Cochrane) εξαλείφθηκε η πειρατεία στο Αιγαίο, η οποία ήταν σοβαρό εμπόδιο για την ελεύθερη διακίνηση του εμπορίου. Υπήρξαν σημαντικότερες επιτυχίες κατά των πειρατών στην περιοχή των Βορείων Σποράδων στο κεντρικό Αιγαίο Πέλαγος καθώς και στη Γραμβούσα της Κρήτης. Αρκετά πειρατικά πλοία καταστράφηκαν και τα υπόλοιπα οδηγήθηκαν στην Ελευσίνα. Η τάχιση εξάλειψη αυτού του θλιβερού φαινομένου αποτέλεσε λαμπρή επιτυχία του Κυβερνήτη και ανύψωσε το κύρος της χώρας στο εσωτερικό και στο εξωτερικό.

Στρατιωτική Εκπαίδευση

Πέραν των προαναφερθέντων, ο Κυβερνήτης πραγματοποίησε ίσως τη σημαντικότερη μακροπρόθεσμη επένδυση για την άμυνα του κράτους, αφού ίδρυσε στο Ναύπλιο στρατιωτική σχολή, από την οποία θα αποφοιτούσαν Αξιωματικοί του τακτικού στρατού ξηράς. Τη σχολή αυτή ονόμασε «Λόχο των Ευελπίδων» και διόρισε ως πρώτο Διοικητή τον Κορσικανό πρώην Υπολοχαγό Ρομίλο Σαντέλι (Romylo de Santelli). Η Σχολή, έχοντας ως αποστολή την παροχή της αναγκαίας στρατιωτικής αγωγής και επαγγελματικής κατάρτισης στους μελλοντικούς Αξιωματικούς, λειτούργησε ανεπίσημα τον Ιούλιο του 1828 και επίσημα με έκδοση του διατάγματος του Κυβερνήτη στις 21 Δεκεμβρίου 1828. Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί ότι ο όρος Εύελπιδες δεν είναι απλή μετάφραση ενός ξενικού όρου, άλλα επινοήθηκε

από τον Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια, για να υποδείξει στους Έλληνες ότι επάνω στους μορφωμένους αξιωματικούς στηρίζονται οι ελπίδες της Ελλάδος (Εύελπτις= καλή ελπίδα του έθνους).

Διεξαγωγή επιχειρήσεων

Κατ' εξοχήν επιτυχής υπήρξε και η διεξαγωγή των πολεμικών επιχειρήσεων κατά τη διακυβέρνηση του Ι. Καποδίστρια. Όλες οι στρατιωτικές ενέργειες πραγματοποιούνταν με συνεκτίμηση πολιτικών, οικονομικών, στρατιωτικών, ψυχολογικών και διπλωματικών παραγόντων. Ο Κυβερνήτης προσπάθησε να επαυξήσει τα εδάφη της χώρας και να δημιουργήσει τετελεσμένα, τα οποία και θα εκμεταλλεύονταν σε μελλοντικό χρόνο, κάνοντας χρήση του συνόλου των διατιθέμενων μέσων σε ξηρά και θάλασσα, δηλαδή με εκμετάλλευση του φιλελληνικού ρεύματος, επωφελούμενος της αδράνειας των παραμενόντων στη Στερεά Ελλάδα και στην Πελοπόννησο τουρκικών στρατευμάτων καθώς και με όποια άλλη ενέργεια έκρινε σκόπιμη. Επιτελέστηκε το σημαντικό έργο της εκκαθάρισης της Στερεάς Ελλάδος καθώς και της προώθησης ελληνικών στρατιωτικών δυνάμεων όσο πιο βόρεια γίνεται, έργο το οποίο ανέλαβε ο Δημήτριος Υψηλάντης, ο οποίος και τερμάτισε επίσημα τον ένοπλο αγώνα στην Πέτρα της Βοιωτίας δυο χρόνια μετά από την ανάληψη της εξουσίας από τον κυβερνήτη (12 Σεπτεμβρίου 1829).

Επίλογος

«Αρχή άνδρα δείκνυσιν» αναφέρει το ρητό του Πιπτακού. Ο Ιωάννης Καποδίστριας υπήρξε μια κορυφαία μορφή του Ελληνισμού και, ως πρώτος Κυβερνήτης της

Ελλάδας, έθεσε τις προδιαγραφές για την αναγέννηση του Ελληνισμού μέσα στα όρια του νεοσύστατου κράτους. Δυστυχώς, ο Κυβερνήτης είχε άδοξο τέλος, το οποίο έβαλε τέρμα στα μεγαλόπνοα σχέδια του για την Ελλάδα. Στις 29 Σεπτεμβρίου/ 9 Οκτωβρίου 1831 δολοφονήθηκε από τους αδελφούς Μαυρομιχάλη στο Ναύπλιο, την πρώτη πρωτεύουσα της Ελλάδος, εμπρός από την εκκλησία του Αγίου Σπυρίδωνα. Το σχέδιο του για την "Πεφωτισμένη Δεσποτεία" στην Ελλάδα, σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα, χρεοκοπούσε και ο ίδιος βρήκε σκληρό τέλος.



*Ο χώρος της δολοφονίας του
Ιωάννη Καποδίστρια.*

Ο Ιωάννης Καποδίστριας, ως ο πρώτος Κυβερνήτης της νεότερης Ελλάδας, ανέλαβε τη διακυβέρνησή της σε μια πολύ κρίσιμη κατάσταση, όπου όλα ήταν ρευστά. Η πρόκληση ήταν πολλαπλή. Ο Καποδίστριας ανταποκρίθηκε θέτοντας τον εαυτό του στην υπηρεσία της πατρίδας και με τις καίριες αποφάσεις του σε πολλά ζητήματα και τομείς έθεσε τις βάσεις προκειμένου το Ελληνικό Έθνος όχι μόνο να αποκτήσει κρατική υπόσταση και διπλωματική επάρκεια αλλά και να ορθοποδήσει στον εσωτερικό τομέα. Δικαίως έστω και μετά τον θάνατο του ονομάστηκε από την Εθνική Συνέλευση των ετών 1843-1844 «Ευεργέτης της Πατρίδος». Πρέπει να τονιστεί ότι ο ίδιος ο Ιωάννης Καποδίστριας κυβέρνησε με σεμνότητα, με προσωπική λιτότητα και προσωπική εργασία, αποτελώντας λαμπρό παράδειγμα ανιδιοτελούς προσφοράς. Τα προσωπικά εφόδια του κυβερνήτη -το τεράστιο κύρος στο εσωτερικό και το εξωτερικό, το ηθικό του ανάστημα, η φοβερή εργατικότητα του και η αυταπάρνηση και πίστη του στο επιτελούμενο έργο- τα χρησιμοποίησε με μεγάλη δεινότητα για να αποκτήσει το Έθνος ουσιαστική πολιτική οντότητα αλλά και διακεκριμένη διπλωματική ανεξαρτησία. Η ανεξαρτησία των Ελλήνων και η σύσταση ενός κράτους αυτόνομου ήταν έργο συλλογικό. Χωρίς όμως την πεφωτισμένη και με όραμα διακυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια δεν θα μπορούσε να είναι και πραγματικότητα.

Βιβλιογραφία:

Δεσποτόπουλος Αλέξανδρος, *Ο Κυβερνήτης Καποδίστριας και η Απελευθέρωσις της Ελλάδος*, Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 1996.

Δαφνής Γρηγόριος, *Ιωάννης Καποδίστριας: Η Γένεση του Ελληνικού Κράτους*, Αθήνα: 1976.

Μπρέκκς Σπυρίδων, *Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος (19^{ος} αιώνας)*, Αθήνα: 2004.

Φωτόπουλος Χρήστος, Αντγος ε.α. 1828-1998: *Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων* (Α΄ Τόμος). Αθήνα: Έκδοση ΓΕΣ/7^ο ΕΓ, 1998.

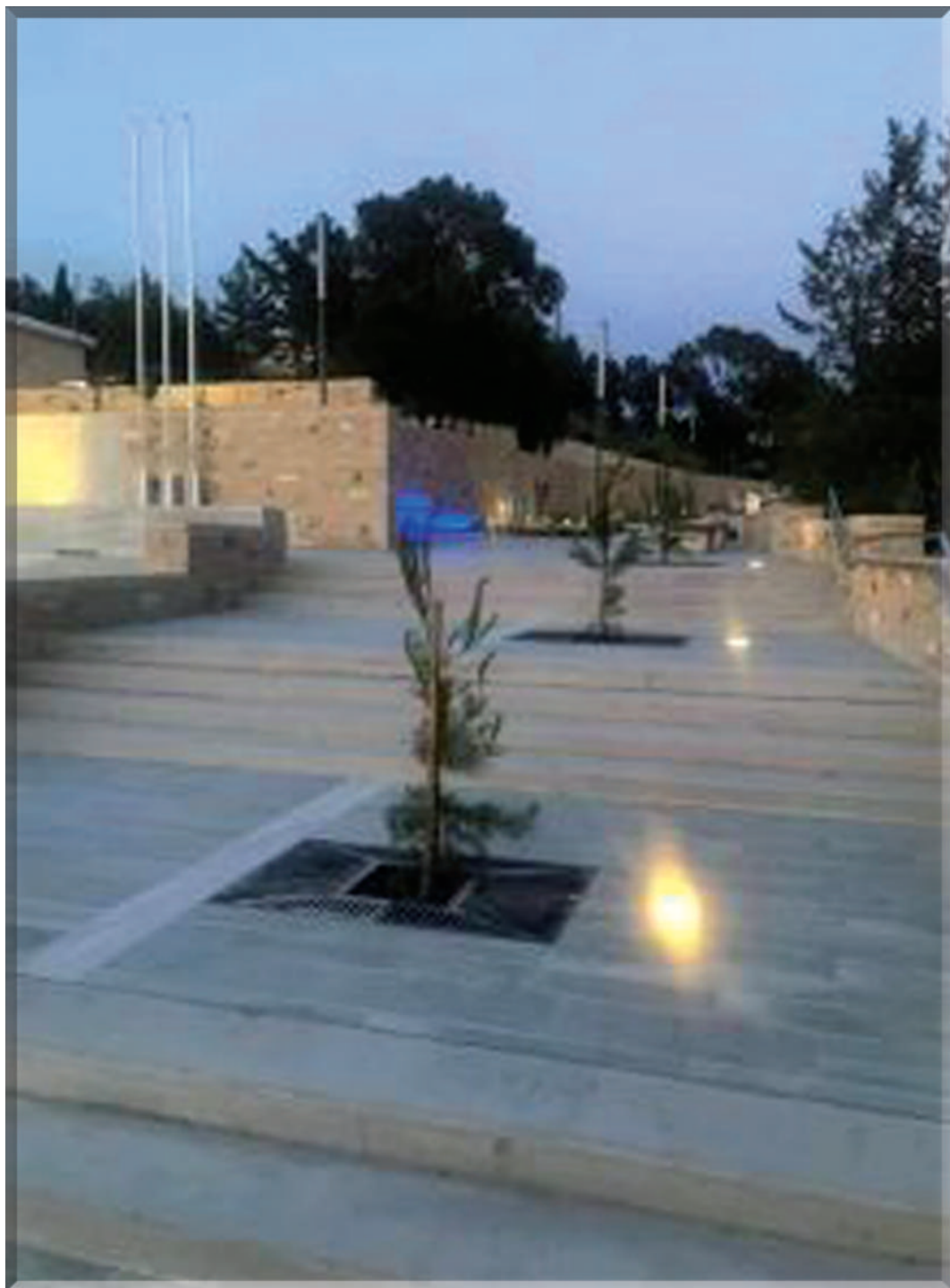
Ιστορία του Ελληνικού Στρατού 1821-1997, Αθήνα: Έκδοση ΓΕΣ/ΔΙΣ, 1997.

Βώρος Φ. Κ., Οικονομοπούλου Ξένη, Ασημομύτης Βασίλειος, Δημακόπουλος Νικ. και Θ. Κατσουλάκος, *Θέματα Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας από τις Πηγές*, Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων, 1987.

Λουλές Δ, «Καποδίστριας, Ιωάννης», Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος - Λαρούς - Μπριτάννικα, Τόμος 32^{ος} (Έκδοση 1996): 48-51.

π. Μεταλληνός Γεώργιος, «Ιωάννης Καποδίστριας», Εφημερίδα *Το Θέμα*: 11 Μαρ 2007.

Κουργιαντάκης Χαράλαμπος, «Ιωάννης Καποδίστριας, Συγκρότηση Ελληνικού Κράτους», Στρατιωτική Επιθεώρηση, Σεπ-Οκτ (1992).



ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑΣ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗΣ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΥ ΚΥΡΙΑΣ ΚΛΕΛΙΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΣΤΑ ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΤΟΥ ΜΝΗΜΕΙΟΥ ΚΑΙ ΠΑΡΚΟΥ ΤΩΝ ΗΡΩΩΝ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΧΟΛΕΤΡΙΩΝ

Θα ήθελα πρώτα να εκφράσω τη βαθιά μου συγκίνηση που βρίσκομαι εδώ εκπροσωπώντας τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας στη τελετή των εγκαινίων του Μνημείου και Πάρκου των Ηρώων των Χολετριών, μιας κοινότητας που πρόσφερε πάρα πολλά στους αγώνες για την ελευθερία και τη δημοκρατία του τόπου μας και έχει κάθε δικαίωμα να είναι και να αισθάνεται γι' αυτό υπερήφανη.

Θα ήθελα επίσης να συγχαρώ το Κοινοτικό Συμβούλιο και όλους όσοι συνέβαλαν στην ανέγερση του μνημείου, ιδιαίτερα όμως τις οικογένειες των ηρώων, προς τις οποίες εκφράζω τη μεγάλη εκτίμηση και τη βαθιά ευγνωμοσύνη της Πολιτείας για την προσφορά και τη θυσία των αγαπημένων τους.

Συμπατριώτισσες, συμπατριώτες,

Είναι με πλήρη συνείδηση του ιστορικού μας χρέους που συγκεντρωθήκαμε εδώ, για να αποτίσουμε τον οφειλόμενο φόρο τιμής στους ηρωομάρτυρες των Χολετριών.

Τέτοιες εκδηλώσεις, τις οποίες μας υπαγορεύει το ιερό καθήκον να οργανώνουμε, μας συγκινούν ασφαλώς και μας συνεγείρουν όλους. Διότι, αποτίοντας τις οφειλόμενες τιμές στους ήρωες και τους μάρτυρες των αγώνων μας, επιτελούμε μαζί και ένα άλλο χρέος, εθνικό και ιστορικό. Αυτό της συντήρησης της μνήμης και της ενίσχυσης της εθνικής μας αυτογνωσίας και συνείδησης. Και, ακόμη, της ενδυνάμωσης της πίστης και της θέλησής μας να αγωνιστούμε για τις αρχές και τα ιδεώδη για τα οποία αγωνίστηκαν και θυσιάστηκαν τόσοι και τόσοι συμπατριώτες μας σε όλη τη διαδρομή της ιστορίας μας. Μια διαδρομή ποτισμένη με αίμα και δάκρυα υπέρ της ελευθερίας και της δικαίωσης της θυσίας και των αγώνων όλων των προηγούμενων γενεών του Ελληνισμού στην Κύπρο, για να στεριώσει και να επιβιώσει στην εσχατιά αυτή της ανατολικής Μεσογείου.

Ιδιαίτερα το 1974, πατρίδα και λαός έζησαν έναν εφιάλτη, που συνεχίζεται και που συνεχίζει να μας βασανίζει μέχρι σήμερα. Τον εφιάλτη του προδοτικού πραξικοπήματος και της βάρβαρης τουρκικής εισβολής. Έναν εφιάλτη που ζει και

θα ζει μέσα μας, όσος χρόνος και αν περάσει, όσο οι βουνοκορφές του Πενταδάκτυλου και όλων των σκλαβωμένων εδαφών μας θα στενάζουν κάτω από την μπότα του βάρβαρου ξένου εισβολέα, όσο οι χαροκαμένες μάνες θα εξακολουθούν να χύνουν πικρό δάκρυ πάνω από τους τάφους των αμούστακων αλλά γενναίων παλικαριών μας, που τόσο πρόωρα και τόσο τραγικά κόπηκε η πορεία και το νήμα της ζωής τους.

Αναφέρομαι στη συνέχεια και όπως τους αξίζει, χωριστά στους ήρωες των Χολετριών με τη σειρά που είναι καταγεγραμμένοι στην ιστοσελίδα της κοινότητας:

Ο **Θεόδωρος Ζήνωνος Χριστοφίδης**, ένας άνθρωπος με πολλά ψυχικά και πνευματικά χαρίσματα και γεμάτος πατριωτισμό, μυήθηκε στον αγώνα της ΕΟΚΑ εναντίον των Άγγλων σε ηλικία 19 χρόνων. Έπαιρνε μέρος σε ενέδρες, έκρυβε οπλισμό και βοηθούσε με αυτοθυσία καταζητούμενους. Τα ξημερώματα της 30^{ης} Ιουλίου 1957 φάλαγγα στρατιωτικών οχημάτων των Άγγλων έφτασαν στο χωριό. Η πολιτικοφυλακή του χωριού έδωσε σύνθημα και ο Θεόδωρος μαζί με άλλους αγωνιστές τους περίμεναν στην έξοδο του χωριού. Εκεί μια χειροβομβίδα που κρατούσε ο Θεόδωρος εξερράγη, με αποτέλεσμα να βρει τραγικό θάνατο.

Ο **Δημοσθένης Περικλέους** είχε ως επάγγελμα τη γεωργία. Τον Φεβράρη του 1964, καθώς επέστρεφε στο χωριό με τα δύο του γαϊδουράκια φορτωμένα με ξύλα, μια ομάδα Τούρκων από την Σταυροκόνου τον πυροβόλησε και τον σκότωσε. Ο Δημοσθένης άφησε τρία παιδιά ορφανά. Ήταν μόνο 32 χρόνων.

Η **Γαλάτεια Ζήνωνος** σκοτώθηκε από τα βλήματα βόμβας που έριξαν οι Τούρκοι στασιαστές κατά τη διάρκεια της μεγάλης μάχη στο Κτήμα της Πάφου το 1964. Ήταν μόλις 16 χρόνων. Στην ίδια μάχη τραυματίστηκε και ο Αριστόδημος Παζίλιος.

Και τώρα στους Κυριάκο και Σωτήρη Παπαλαζάρου, παιδιά της εμβληματικής, αλλά σεμνής μορφής της κοινότητας, του ιερέα Νεοφύτου Παπαλαζάρου και της πρεσβυτέρας Αγαθονίκης Παπαλαζάρου, που έφυγε από τη ζωή πέρσι στις 31 Οκτωβρίου.

Την 1^η Ιουλίου 1973 κόπηκε το νήμα της ζωής του **Κυριάκου Παπαλαζάρου**, δυστυχώς, από ελληνικό χέρι. Ήταν η περίοδος που το μίσος είχε τυφλώσει τους Κυπρίους. Ο πόνος όμως της οικογένειας Παπαλαζάρου δεν ήταν γραφτό να σταματήσει εδώ. Ο **Σωτήρης**, μεγαλύτερος αδελφός του Κυριάκου, σπούδαζε ιατρική στη Ρωσία και το μαύρο καλοκαίρι του 1974 ήταν για διακοπές στη Κύπρο. Κατά τη διάρκεια της τούρκικης εισβολής ο Σωτήρης έτρεξε να ανταποκριθεί στο κάλεσμα της πατρίδας. Έπεσε πολεμώντας στη μάχη της Επισκοπής στις 20 Ιουλίου του 1974.

Ο ήρωας **Φειδίας Στόκκου** γεννήθηκε στα Χολέτρια το 1952. Μετά την αποφοίτησή του από τη σχολή της αστυνομίας, προήχθη σε λοχία και υπηρετούσε στην προεδρική φρουρά, όταν πρόεδρος ήταν ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος. Στις 15 Ιουλίου του 1974, κατά την διάρκεια του πραξικοπήματος εναντίον του Μακαρίου, έπεσε στο Προεδρικό Μέγαρο.

Ο ήρωας **Αριστόδημος Χαραλάμπους Παζύλιος** τραυματίστηκε σοβαρά στη μάχη του Κτήματος στις 9 Μαρτίου 1964 κατά τη διάρκεια των διακοινοτικών ταραχών. Ο σοβαρός τραυματισμός του τον ταλαιπώρησε για τρία χρόνια. Απεβίωσε στις 30 Μαρτίου του 1966, σε ηλικία 66 χρόνων.



Ο ήρωας **Αντρέας Ιακώβου** γεννήθηκε στις 29 Νοεμβρίου 1954 στα Χολέτρια. Κατά τη διάρκεια της τουρκικής εισβολής, στις 20 Ιουλίου 1974, και ενώ υπηρετούσε σε στρατόπεδο στη Λευκωσία, κάηκε με βόμβα ναπάλμ. Τα σοβαρά τραύματα σε όλο του το σώμα τον ταλαιπώρησαν μέχρι το τέλος της ζωής του, τον Δεκέμβριο του 2014.

Μαζί τιμούμε σήμερα όλα τα παλληκάρια των Χολετριών που προσφέρθηκαν να προασπίσουν την ελευθερία και τη δημοκρατία στον Πρώτο και τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, στον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα του 1955-59, στις διακοινοτικές ταραχές του 1963-64, στις μάχες της Τηλλυρίας το 1964, στην αντίσταση κατά του πραξικοπήματος και στον αγώνα της προδομένης ιδιαίτερης πατρίδας μας εναντίον του βάρβαρου τουρκικού Αττίλα.

«Πέρα από τους επώνυμους ηρωικούς νεκρούς δεκάδες είναι οι ανώνυμοι αφανείς ήρωες γιοι της γης των Χολετριών που έλαβαν ενεργά μέρος στους απελευθερωτικούς αγώνες του λαού μας», έγραψε ο Παπαλάζαρος.

Σε όλους καταθέτουμε τα δάφνινα στεφάνια της ευγνωμοσύνης και του θαυμασμού μας. Παράλληλα όμως συναισθανόμαστε και την ευθύνη που μας βαραίνει ενώπιον της σημερινής και της αυριανής νεολαίας της πατρίδας μας, για να φανούμε αντάξιοι του δικού τους ηθικού και ψυχικού αναστήματος.

Τιμώντας τους ήρωες και μάρτυρες μας, οδηγούμε τη σκέψη μας στους πολυαγαπημένους τόπους μας που κατέχονται παράνομα από τα στρατεύματα του



Μνημείο Σωτήρη και Κυριάκου Παπαλαζάρου στο χωριό Χολέτρια.

Ατίλα, στα ιερά και τα όσια μας, στους τάφους των προγόνων μας. Θυμόμαστε και τιμούμε όλους τους νεκρούς και μάρτυρές μας, τους αγνοούμενους, τους αιχμαλώτους, τους εγκλωβισμένους, τους πρόσφυγες και όλους τους άλλους παθόντες της τραγωδίας που έζησε η Κύπρος το καλοκαίρι του 1974.

Η θυσία των ηρώων οφείλει να γιγαντώνει την αποφασιστικότητά μας για το δίκαιο και την αξιοπρέπειά μας. Ο Ελληνισμός της Κύπρου συνεχίζει να δοκιμάζεται σκληρά λόγω της συνεχιζόμενης κατοχής και των συνεπειών της, ενώ η Τουρκία προσπαθεί συνεχώς να δημιουργήσει νέα τετελεσμένα με την παρουσία πλωτών

της μέσωσν στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη της Κύπρου και τις έρευνες και τις γεωτρήσεις στις οποίες προβαίνει, παραβιάζοντας προκλητικά το διεθνές δίκαιο.

Και ενώ όλα αυτά συμβαίνουν, δυσχεραίνοντας ακόμη περισσότερο τις προσπάθειες για εξεύρεση μιας δίκαιης και βιώσιμης λύσης στο κυπριακό πρόβλημα, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, συναισθανόμενος την κρισιμότητα των καιρών, καταβάλλει συστηματικές και επίμονες προσπάθειες για επίλυση του εθνικού μας προβλήματος. Ενεργώντας σε αυτό το πλαίσιο, υπέβαλε μια σειρά άτυπων ιδεών και προτάσεων για διευκόλυνση της διαδικασίας, που είχαν ως συνέχεια την αποδοχή τους από τον Τουρκοκύπριο ηγέτη κ. Μουσταφά Ακιντζί όσον αφορά τη σύγκληση άτυπης διάσκεψης στο πρότυπο του Κραν Μοντανά, ως ακριβώς είχε εισηγηθεί η πλευρά μας στη βάση ενός πλαισίου προτάσεων που καταθέσαμε γραπτώς στον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών με επιστολή μας ημερομηνίας 14 Ιουνίου 2019.

Για τις λεπτομέρειες και τον χρόνο σύγκλησης μας τέτοιας διάσκεψης διευθετήθηκε μάλιστα συνάντηση του Προέδρου της Δημοκρατίας με τον κ. Ακιντζί στις 9 Αυγούστου.

Σε όποια όμως περίπτωση θα πρέπει να καταστεί κατανοητό από όλες τις πλευρές, και ιδιαίτερα από την τουρκική, ότι δεν είναι δυνατόν να επαναρχίσει η όποια διαδικασία, εφόσον η Τουρκία θα συνεχίσει να εμμένει στην καθ' όλα προκλητική στάση της εντός της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης και των Χωρικών Υδάτων της Κυπριακής Δημοκρατίας κατά παράβαση του διεθνούς δικαίου και των υποδείξεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της διεθνούς κοινότητας.

Δεν νοείται οποιαδήποτε ειρηνευτική διαδικασία να λαμβάνει χώρα, όταν ένα εκ των μερών προβαίνει σε προκλητικές για την ειρήνη ενέργειες.

Τιμώντας τους ήρωες μας, διατρανώνουμε για μια ακόμη φορά την ισχυρή πίστη στα δικάιά μας και διακηρύσσουμε την αποφασιστικότητά μας να συνεχίσουμε τον αγώνα για την ελευθερία του λαού μας και την τελική δικαίωση, επιτελώντας το χρέος μας έναντι στις απελθούσες και, κυρίως, στις επερχόμενες γενεές του Ελληνισμού της Κύπρου, ώστε να αποκαταστήσουμε την ιστορική συνέχεια στον τόπο μας.

Ο τόπος μας, η Κύπρος μας, δεν αντέχει άλλον διχασμό, ούτε άλλο χρόνο έχουμε χωρίς ενότητα. Δόξα και τιμή στους ήρωες των Χολετριών, δόξα και τιμή σε όλους τους ήρωές μας.



55 ΧΡΟΝΙΑ ΣΥΝΥΠΑΡΞΗΣ ΑΡΧΗΓΕΙΟΥ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ - ΓΕΕΦ: ΙΣΤΟΡΙΑ, ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΟΛΟΓΙΑ

Δρ. Λάμπρου Γ. Καούλλα,

Επ. Λέκτορα Αστυνόμευσης, Εκπαίδευση Δοκίμων Αστυφυλάκων,

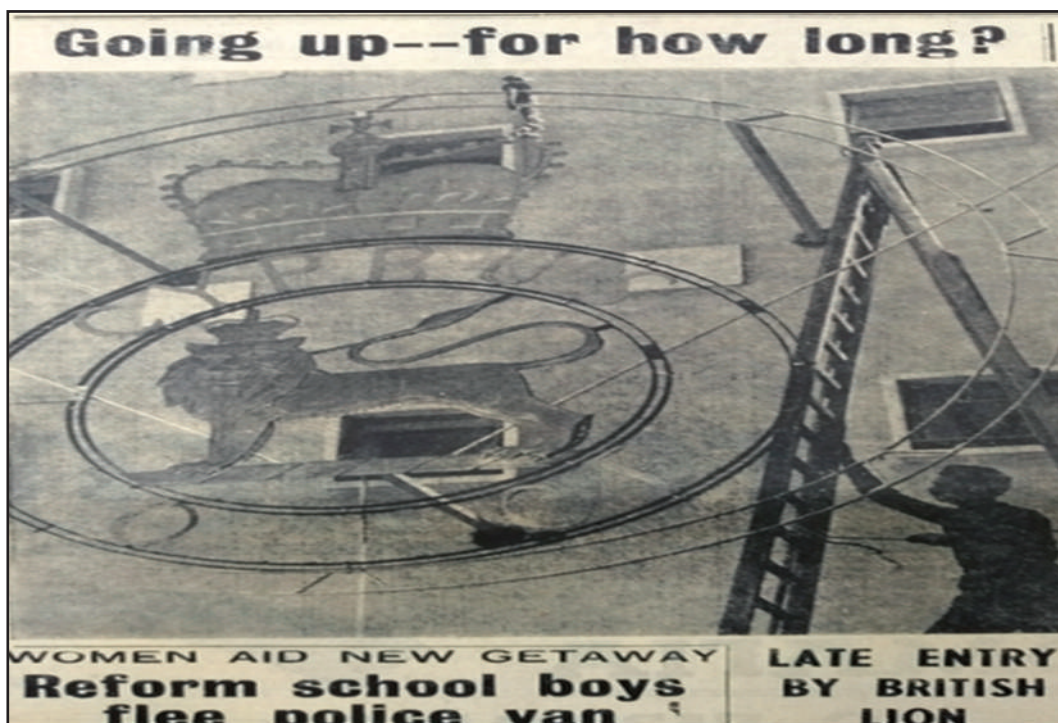
Τμήμα Νομικής, Πανεπιστήμιον Κύπρου

Την 1^η Μαΐου 2019, σε μια σεμνή, απέριττη, αλλά έμφορτη συμβολισμών εκδήλωση, έκλεισε οριστικά ο κύκλος 55 χρόνων συστέγασης των Σωμάτων Ασφαλείας και των Ενόπλων Δυνάμεων του Κυπριακού Κράτους. Σε επίπεδο σημειολογίας, η πράξη αυτή αποτέλεσε την τελετή λήξης μιας άκρως ενδιαφέρουσας ιστορίας: Αυτής των κυπριακών στρατιωτικών και αστυνομικών θεσμών, που αποτελούν εντυπωσιακό παράδειγμα εξέλιξης μετααποικιοκρατικών πολιτειακών δομών και μια συναρπαστική μελέτη περίπτωσης τόσο για τις αστυνομικές επιστήμες όσο και για τη στρατιωτική κοινωνιολογία.

Μέχρι και την έναρξη του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα της ΕΟΚΑ τον Απρίλιο του 1955, το Αρχηγείο της αποικιοκρατικής Κυπριακής Αστυνομίας βρισκόταν στην Πύλη Πάφου. Από τον Ιανουάριο του 1956 σχεδιάστηκε η δημιουργία ενός «αυτόνομου αστυνομικού χωριού» στα πλαίσια ευρύτερης αναδιοργάνωσης. Έξι μήνες μετά ο Αναπληρωτής Διοικητής της Αστυνομίας R. Biles ανέφερε πως «*το Γενικόν Αρχηγείον της Αστυνομίας θα μεταφερθή εις Αθαλάσσαν*». Στην περιοχή υπήρχαν ήδη αστυνομικές κατοικίες καθώς και «*προσωρινά παραπήγματα για το μηχανοκίνητο εφεδρικό σώμα της αστυνομίας*», το οποίο δημιουργήθηκε τον Σεπτέμβριο του 1955, στελεχωμένο εξ ολοκλήρου από Τουρκοκυπρίους υπό την ηγεσία Βρετανών αξιωματικών με «αντιτρομοκρατική» προϋπηρεσία σε άλλες αποικίες. Στην ίδια περιοχή υπήρχε από το 1957 και παράρτημα της Αστυνομικής Σχολής. Το νέο Αρχηγείο κτίστηκε μεταξύ 1956 και 1958. Τον Απρίλιο του 1958 το ημιτελές κτίριο δέχθηκε βομβιστική επίθεση χωρίς θύματα.

Στο μεταξύ, τον Φεβρουάριο του 1959 υπογράφονται οι Συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου. Μέχρι και την επίσημη ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στις 16 Αυγούστου του 1960, δημιουργήθηκε η «Μεταβατική Επιτροπή» για προετοιμασία του κρατικού μηχανισμού, η οποία συντονίστηκε με τον Κυβερνήτη, ο οποίος παρέμεινε «επικεφαλής του Εκτελεστικού Συμβουλίου με πλήρεις νομοθετικές εξουσίες».

Λίγες μέρες πριν τα εγκαίνια του Αρχηγείου, οι Βρετανοί ανάρτησαν το έμβλημα με το στέμμα και τον ερυθρό λέοντα της αποικιοκρατικής αστυνομίας, στο σημείο που βρίσκεται σήμερα το έβλημα της Αστυνομίας Κύπρου.



*Φωτογραφία: Times of Cyprus (20/04/1959),
“Going up - for how long? Late entry by British lion”.*

Η εφημερίδα Times of Cyprus σχολίασε σκωπτικά πως «άργησαν» και πως η “*republican policeforce*” του νέου κράτους δεν θα θέλει να αντιπροσωπεύεται από τα σύμβολα της «αποικιοκρατικής μεγαλοπρέπειας». Το κτίριο, που λειτουργούσε ήδη έξι μήνες, είχε εκθειαστεί ως «Αστυνομικό Παλάτι» και υπερηφανευόταν ότι ήταν μια από τις αρτιότερες και πιο σύγχρονες αστυνομικές εγκαταστάσεις της Μέσης Ανατολής.

Ο τελευταίος Άγγλος Κυβερνήτης Sir Hugh Foot, συνοδευόμενος από τον Αρχιαστυφύλακα John Browne, εγκαινιάζουν στις 24 Απριλίου 1959 επίσημα το νέο Αρχηγείο και δέχονται τον Βασιλικό Χαιρετισμό από αστυνομικούς και πυροσβέστες. Κατά την τελετή, όπου ο Διευθυντής Δημοσίων Έργων D.J. Dunn παραδίδει στον Κυβερνήτη το κλειδί του κτιρίου, στο Αρχηγείο ανέμιζε η βρετανική σημαία στον κυρίως ιστό, με τις σημαίες της Ελλάδας και της Τουρκίας στα πλαϊνά. Στο Αρχηγείο

είχε μετακομίσει και ο Διευθυντής Επιχειρήσεων κατά της ΕΟΚΑ Υποστράτηγος Kenneth Darling, αφού τα γραφεία του κατά τη μεταβατική περίοδο έπρεπε να φύγουν από την Αρχιγραμματεία. Τον Ιούνιο του 1959 ο μεταβατικός Υπουργός



*Φωτογραφία: Cyprus Mail (25/04/1959)
On Parade at the Police Palace.*

Εσωτερικών Τάσος Παπαδόπουλος, συνοδευόμενος από τον γραμματέα Χριστόδουλο Βενιαμίν, επισκέφθηκε το νέο αρχηγείο. Τον Σεπτέμβριο εγκαταστάθηκαν εκεί οι νέοι Αρχηγοί και Υπαρχηγοί Αστυνομίας και Χωροφυλακής. Ο Κυπριακός Στρατός στεγάστηκε στο Τριμερές Στρατηγείο στο Wolseley Barracks.

Από τη μεταβατική περίοδο η ΤΜΤ συνέχιζε να εξοπλίζεται και συνέχιζαν να εξυφαίνονται διχοτομικά σχέδια. Οι αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας ήταν ενήμερες. Στόχος η επιβολή του Taksim στο μέσα από μεθόδους εθνοκάθαρσης, όπως βίαιη μετακίνηση πληθυσμών, ανταλλαγή περιουσιών και ξεχωριστή διοίκηση, συμπεριλαμβανομένης και αστυνομίας. Γινόταν κατανοητό πως αυτή η πολιτική θα στοχοποιούσε τους Έλληνες και τους Αρμενίους. Ως εκ τούτου, η ελληνοκυπριακή πολιτική ηγεσία καταλάβαινε πως δεν ήταν σε θέση να υπερασπιστεί τον πληθυσμό μόνο μέσα από τους υφιστάμενους δικονομικούς θεσμούς άμυνας και ασφάλειας.

Έτσι, μεταξύ 1962-63 ξεκίνησε η προετοιμασία παραστρατιωτικών σχηματισμών που θα λειτουργούσαν ως αμυντική εφεδρεία σε περίπτωση τουρκοκυπριακής απόσχισης και τουρκικής εισβολής. Η «Εθνική Οργάνωση Κύπρου», πιο γνωστή ως «Ακρίτας», υπό την σκιώδη ηγεσία του ΥΠΕΣ Πολύκαρπου Γιωρκάτζη, ήταν η μεγαλύτερη εκ των εθελοντικών «ομάδων». Δημιουργήθηκαν επίσης μικρότερες ομάδες, όπως οι «λόχοι Λυσσαρίδη» και «ομάδες Σαμψών» καθώς και διάφορες «γριβικές ομάδες». Στην Οργάνωση εντάχθηκαν πολλά στελέχη του Κυπριακού Στρατού και της Αστυνομίας και πρώην τομεάρχες και αγωνιστές της ΕΟΚΑ.

Το Αρχηγείο της «Οργάνωσης» στεγαζόταν αρχικά σε σπίτι που διέμεναν οι ηγέτες του στην περιοχή Μετοχίου και τον Δεκέμβριο του 1963 μεταφέρθηκε σε γραφεία πίσω από το Προεδρικό Μέγαρο. Τον Φεβρουάριο του 1964, με τη βοήθεια Ελλαδιτών αξιωματικών, συγκροτήθηκε το «Γενικό Επιτελείο» στην πρώτην Παιδαγωγική Ακαδημία. Ήταν η πρώτη φάση εξέλιξης από την «Οργάνωση» στην «Εθελοντική Εθνοφρουρά». Ως Επιτελάρχης, ο βουλευτής Νίκος Κόσης, πρότεινε την εγκατάσταση σε δύο γραφεία του Αρχηγείου Αστυνομίας. Με αυτό τον τρόπο, σύμφωνα με τον ίδιο, μπόρεσαν οι εθελοντές να μπουν κάτω από κρατική ομπρέλλα, να επιβληθεί πειθαρχία και να ελεγχθούν ακρότητες που προέκυπταν μέσα από τη χαώδη κατάσταση που δημιουργήθηκε. Στην επιστολή του προς τον Πρωθυπουργό Γ. Παπανδρέου την 1^η Μαρτίου 1964 ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος έγραφε: *«Δεν αποκρύπτω ότι η Οργάνωσις μας παρουσιάζει αδύνατα σημεία και υπήρξαν περιπτώσεις απειθαρχίας ή πρωτοβουλιών επιζημιών... Διά τον αποτελεσματικώτερον έλεγχον και την επιβολήν πειθαρχίας, απεφασίσαμεν την αύξησιν της επικουρικής Αστυνομίας, εντός της δυνάμεως της οποίας θα ενταχθούν όλα τα μέλη της Οργανώσεως».* Τον Φεβρουάριο, ο Αρχηγός του Κυπριακού Στρατού Στρατηγός Μενέλαος Παντελίδης ανήγγειλε τη δημιουργία «Ιεράς Φάλαγγας Παλαιών Πολεμιστών» του Β' Π.Π., που θα στήριζε -αν χρειαζόνταν- τις υπόλοιπες νόμιμες δυνάμεις του κράτους.

Η «Βασική Διαταγή Υπ' Αριθμό "1"», που εκδόθηκε στον χώρο του Αρχηγείου την 1^η Μαρτίου 1964, καθόριζε την ενεργοποίηση «Συστήματος Εθνικής Φρουράς ως Επικουρικού των Σωμάτων Ασφαλείας Νομίμου Κρατικού Οργάνου Αμύνης, με αυτότελή Διοίκησιν, Οργάνωσιν και Διάταξιν». Κορυφαία φωτογραφική στιγμή της εξέλιξης της Εθνοφρουράς ήταν η κοινή εκπαίδευση τον Μάρτιο στη Μάντρα του Καμπιού, κοντά στο μοναστήρι του Μαχαιρά, παραστρατιωτικών εθελοντών της Οργάνωσης, των ομάδων Λυσσαρίδη και Σαμψών και στελεχών του Κυπριακού Στρατού, της κυπριακής ΚΥΠ και της ΕΛΔΥΚ. Στον εορτασμό της 1^{ης} Απριλίου 1964 παρέλασαν ως «Δυνάμεις Ασφαλείας του Κράτους», μαζί με την Πυροσβεστική, «η Φιλαρμονική της Αστυνομίας, το Λάβαρον της ΕΟΚΑ, Αντάρται της ΕΟΚΑ εν στολή, Αστυνομία εν στολή, Τάγμα αστυνομικών, Κυπριακός στρατός και Τμήματα Εθνικής Φρουράς». Εθελοντές ορκίζονται «μέσα σε ατμόσφαιρα πατριωτικής έξαρσης», ορκίζονται στην Εθνοφρουρά, στους κατά τόπους Αστυνομικούς Σταθμούς και Σταθμούς

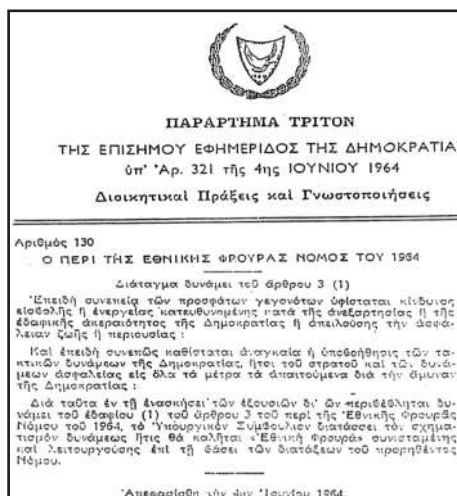
Χωροφυλακής, ενώ πολλοί λαμβάνουν ταυτότητες «ειδικών αστυνομικών». Οι αξιωματικοί του Κυπριακού Στρατού διευθύνουν λόχους εθελοντών και συνεργάζονται με τους αστυνομικούς, πολλοί από τους οποίους ήταν συναγωνιστές τους στην ΕΟΚΑ.

Οι Βρετανοί, οι οποίοι παρακολουθούσαν τις εξελίξεις, κατέγραψαν μετέπειτα ως εξής αυτή την πορεία: «Τον Φεβρουάριο του 1964 η Κυπριακή Κυβέρνηση εξουσιοδότησε τη δημιουργία μιας Ειδικής Αστυνομικής Δύναμης 5000 ανδρών, μέσα στην οποία απορροφήθηκαν οι άτακτες ομάδες. Καθώς η δύναμη της τακτικής αστυνομίας είχε μειωθεί από τη λιποταξία του τουρκοκυπριακού στοιχείου, μέλη της Ειδικής Αστυνομικής Δύναμης προσλήφθηκαν στην Αστυνομία Κύπρου, ούτως ώστε να τη φέρουν στη συνταγματική της δύναμη, αυτή των 2000 ανδρών. Ο όρος Χωροφυλακή εγκαταλείφθηκε αυτή την περίοδο. Στις 25 Απριλίου του 1964 η Ειδική Αστυνομική Δύναμη απορροφήθηκε από την Εθνοφρουρά».

Ο Ιούνιος του 1964 είναι ο κρίσιμος μήνας για την εδραίωση των Σωμάτων Ασφαλείας και των Ενόπλων Δυνάμεων του Κυπριακού Κράτους. Η «Εθελοντική Εθνοφρουρά» μετατρέπεται, με απόφαση της Βουλής σε Εθνική Φρουρά ως ανεξάρτητη, καθαρώς στρατιωτική δύναμη και θεσμοθετείται η θητεία. Σε αυτή μετατίθενται και τα στελέχη του Κυπριακού Στρατού. Στις 4 Ιουνίου 1964 οι Δυνάμεις της Αστυνομίας και της Χωροφυλακής συγχωνεύονται σε μία ενοποιημένη Δύναμη, γνωστή ως «Αστυνομική Δύναμη Κύπρου». Όλα τα υφιστάμενα στελέχη διατήρησαν τους βαθμούς τους, «συμπεριλαμβανομένων και των αναπληρωματικών διορισμών» που ήταν οι 700 έμμισθοι «ειδικοί αστυφύλακες», μερικοί από τους οποίους είχαν ήδη υπηρετήσει ως εθελοντές και συμπλήρωσαν το κενό που άφησαν οι αποσκιρτήσαντες Τουρκοκύπριοι. Οι εθελοντές της «Εθελοντικής Εθνοφρουράς» είτε κατατάσσονται ως κληρωτοί, είτε εντάσσονται στο σύστημα εφεδρείας, είτε απολύονται με ευχαριστίες και σταδιακά διαλύονται οι «ομάδες».

Στην παρατήρηση ότι με τα δεδομένα του σήμερα η συνύπαρξη των δύο θεσμών μπορεί να ξενίζει, ο Νίκος Κόσης απάντησε: *«Κοίταξε να δεις, με τα δεδομένα της εποχής εκείνης, αυτό το πράγμα ήταν το πιο φυσιολογικό πράγμα. Σήμερα, με τα δεδομένα τα σημερινά, ο καθένας λειτουργεί ξεχωριστά. Εμείς, τότε, είμαστε στο ίδιο πνεύμα, στην ίδια αποστολή και συνεπώς αδελφωμένοι επροχωρούσαμεν. Δεν υπήρχε πρόβλημα, απλώς ήταν για να μην ανακατευόμαστε και να κάμει ο ένας κάποια πράξη που να μην την ξέρει ο άλλος».*

Εν κατακλείδι, αυτό ακριβώς είναι που συμβόλιζε η συνύπαρξη των δύο θεσμών. Από τον Δεκέμβριο του 1963 μέχρι και τις μάχες της Τηλλυρίας, αστυνομικοί, στρατιωτικοί και εθελοντές πολίτες πολέμησαν πλάι-πλάι και πολλοί έπεσαν μαχόμενοι υπέρ πίστεως και πατρίδος. Αναγκαστικά, η Αστυνομία επιφορτίστηκε με στρατιωτικής φύσεως καθήκοντα, αφού απουσίαζαν συγκροτημένες, τακτικές



***Δημοσιοποίηση Διοικητικής Πράξης
με αριθμό 130 για την Ίδρυση της
«Εθνικής Φρουράς» στην Επίσημη
Εφημερίδα της Κυπριακής Δημοκρατίας
το 1964.***

ελληνοκυπριακές Ένοπλες Δυνάμεις. Σε αυτό το μεταβατικό αστυνομικό της στάδιο από εθελοντική «Οργάνωση» τύπου πολιτοφυλακής σε «Εθνοφρουρά», από τον Φεβρουάριο μέχρι τον Ιούνιο του 1964, η Εθνική Φρουρά αποτέλεσε αυτό που στην εγκληματολογία ορίζεται ως «στρατιωτικοποιημένη αστυνομία» και στη στρατιωτική κοινωνιολογία ως «παραστρατιωτικός σχηματισμός».

Αντί Επιλόγου: Με την έναρξη των εχθροπραξιών στρατεύματα των Βρετανικών Βάσεων αναπτύχθηκαν στη Λευκωσία ως μια προσωρινή «Κοινή Δύναμη Ανακωχής», η οποία αποτέλεσε τον πρόδρομο της UNFICYP. Σε μια επιθεώρηση των ελληνικών φυλακίων ο Διοικητής, της Υποστράτηγος Peter Young ρώτησε τον Επιτελάρχη Νίκο Κόση: «Τι στρατιωτικό βαθμό έχεις;». «Κανέναν», του απάντησε, «είμαι βουλευτής». Ξαφνιασμένος, ο Young απόρησε: «Και πώς πειθαρχούν τόσο άψογα σε σένα οι στρατιώτες σας;». Ο Νίκος Κόσης, βάζοντας το χέρι στην καρδιά, του είπε: «Γιατί έχουν αυτό!».

Πηγές - Βιβλιογραφία:

Εφημερίδες:

Cyprus Mail: 13/06/1956, 31/10/1957, 05/03/1959, 25/04/1959

Times of Cyprus: 14/08/1956, 04/03/1958, 18/04/1958, 20/04/1959, 21/04/1959, 24/04/1959, 25/04/1959, 17/06/1959, 19/06/1959

Αλήθεια: 23/03/1964

Έθνος: 01/02/1958, 19/06/1959

Ελευθερία: 13/06/1956, 17/06/1958, 28/03/1964

Θάρρος: 10/02/1964

Μάχη: 26/01/1964, 31/03/1964

Φιλελεύθερος: 13/06/1956, 11/01/1964, 24/01/1964, 03/03/1964

Χαραυγή: 13/06/1956, 19/06/1959, 08/08/1959, 11/03/1964

Συνεντεύξεις:

Νίκος Κόσης, πρώην βουλευτής - 22/11/2013, Λευκωσία. 12/09/2019, Δάλι.

Ευτύχιος Σαλάτας, ταξίαρχος ε.α. -29/08/2013, Λυθροδόντας. 09/09/2019, Στρόβολος.

Βιβλία:

Ηλιάδης Ντ. (2011), *50 Ιστορικές Στιγμές που Σημάδεψαν την Κύπρο (1821-2004)*, Αθήνα: Κάκτος.

Ιεροδιακόνου Π. (2016), *Εθνική Φρουρά: Από τα Πέτρινα Χρόνια στο Σήμερα*, Λευκωσία: Κυπροπαίδεια.

Ιορδάνου Μ. (2006), *Κυπριακή Αστυνομία: Από τα Κλασικά Χρόνια ως τον 21^ο Αιώνα*, Λευκωσία.

Kaoullas L.G. (2017), *Cyprus, 1963-64: A New Conceptual Framework for Chaotic Security Structures and Momentous Phases in Polity-Building*, PhD thesis in Criminology, School of Law, The University of Edinburgh.

Μαχλουζαρίδης Π.Σ. (1985), *Κύπρος 1940-60: Ημερολόγιο των Εξελίξεων*, Λευκωσία: Λίθοπρες.

Χρυσοστόμου Α.Μ. (2015), *Από Τον Κυπριακό Στρατό Μέχρι και τη Δημιουργία της Εθνικής Φρουράς (1959-1964)*, Λάρνακα.

Χρυσοστόμου Α.Μ. (2015β), «*Η Πρώτη Εκπαίδευση της Εθελοντικής Εθνοφρουράς το 1964*», Εθνική Φρουρά & Ιστορία, τ. 36, σσ. 56-61.

Άρθρα:

Anderson D.M. (1993), *Policing and communal conflict: The Cyprus emergency, 1954-60*, The Journal of Imperial and Commonwealth History, Vol. 21 (3), 177-207.

Λαγού Κ. & Δημητρίου, Σ. (2014), «50 χρόνια πριν...», Αστυνομικά Χρονικά, τ. 3/2014-15.

Αρχεία:

The National Archives (Βρετανικά Εθνικά Αρχεία), WO 386/18 (1967).

“Cyprus”, Presented to Parliament by the Secretary of State for the Colonies, the Secretary of State for Foreign Affairs, and the Minister of Defence by Command of Her Majesty, July 1960, Cmnd. 1093, London: HMSO.

*Φωτογραφική Ανασκόπηση
Δραστηριοτήτων της Εθνικής Φρουράς*



Συνάντηση του Αρχηγού του ΓΕΕΦ με τον Αρχηγό των Ενόπλων Δυνάμεων (Chief of Defense Staff) του Ηνωμένου Βασιλείου, τον Στρατηγό Sir Nicholas Carter, στις εγκαταστάσεις του Υπουργείου Άμυνας στο Whitehall του Λονδίνου.



Ο Αντιστράτηγος Ηλίας Λεοντάρης ήταν προσκεκλημένος ως ομιλητής στο Ετήσιο Συνέδριο της DGI (Defense Geospatial Intelligence), με θέμα «Delivering Security in SE Mediterranean».



Την Παρασκευή 22 Φεβρουαρίου 2019 πραγματοποιήθηκε στο Σιακόλειο Εκπαιδευτικό Κέντρο Κλινικής Ιατρικής (ΣΕΚΚΙ) η ημερίδα με θέμα «Καινοτομία στην Εθνική Φρουρά».



Πραγματοποιήθηκε τη Δευτέρα 25 Φεβρουαρίου 2019 στο Στρατόπεδο "Χρήστον Σαμάρα" ημερίδα με θέμα «Διασφάλιση της Υγιεινής Διατροφής - Ευζωίας του Προσωπικού της Εθνικής Φρουράς».



Στις 14 Μαρτίου 2019 πραγματοποιήθηκε στη Ναυτική Βάση «Ευάγγελος Φλωράκης» η τελετή αποφοίτησης του 79^{ου} Σχολείου Υποβρύχιων Καταστροφών.



Ο Υπουργός Άμυνας κ. Σάββας Αγγελίδης συμμετείχε στις 29 Μαρτίου 2019 στην Υπουργική Διάσκεψη για τις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις στην έδρα των Ηνωμένων Εθνών με τίτλο «Δυνατότητες Ένστολων, Απόδοση και Προστασία». Σ' αυτή συμμετείχαν Υπουργοί Άμυνας και Εξωτερικών κρατών - μελών του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών.



*Στις 2 Απριλίου 2019 ο Αρχηγός της Εθνικής Φρουράς
Αντιστράτηγος Ηλίας Λεοντάρης έτυχε επίσημης υποδοχής από τον Αρχηγό
ΕΔ της Αιγύπτου Στρατηγό Mohamed Farid Hegazy στο Υπουργείο Άμυνας στο Κάιρο.*



Ο Αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Ναυτικού της Γαλλίας Ναύαρχος Christophe PRAZUCK πραγματοποίησε στις 8 Απριλίου 2019 επίσημη επίσκεψη στη Ναυτική Βάση «Ευάγγελος Φλωράκης» στο Μαρί, όπου τον υποδέχτηκε ο Διοικητής του Πολεμικού Ναυτικού Πλοίαρχος Χαράλαμπος Χαράλαμπος.



Άσκηση «ΣΑΡΙΣΑ – 2019»



Στις 19 Απριλίου διεξήχθη η άσκηση «ΣΑΡΙΣΑ - 2019» στο Στρατόπεδο «ΚΑΛΛΗ ΣΑΚΚΑ» στον Λυθροδόντα, όπου συμμετείχε το 41 ΤΕΘ της Διεύθυνσης Εθνοφυλακής του ΓΕΕΦ και το ΤΕΘ Αλεξανδρούπολης.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΦΡΟΥΡΑΣ



Το Γενικό Επιτελείο Εθνικής Φρουράς, μετά την ολοκλήρωση της μεταστέγασής του και της συστέγασής του με το Υπουργείο Άμυνας σε νέο κτήριο επί της Λεωφόρου Στροβόλου, πραγματοποίησε στις 30 Απριλίου 2019, στον προαύλιο χώρο του Αρχηγείου Αστυνομίας, τελετή παράδοσης του κτηρίου όπου μέχρι πρόσφατα στεγαζόταν το Στρατηγείο της ΕΦ.



*Πραγματοποιήθηκε την Παρασκευή 3 Μαΐου 2019
στην Πλατεία του Δήμου Πάφου ο επίσημος εορτασμός
του Προστάτη του Στρατού Ξηράς Μεγαλομάρτυρα Αγίου Γεωργίου.*



Στις 3 Μαΐου 2019 η Εθνική Φρουρά συμμετείχε με τριμελές άγημα σημαίας της Κυπριακής Δημοκρατίας στη Στρατιωτική Παρέλαση της Πολωνίας, η οποία πραγματοποιήθηκε στη Βαρσοβία.



*Πραγματοποιήθηκε στο ΚΕΝ Λεμεσού την Παρασκευή 18 Ιανουαρίου 2019
η τελετή ορκωμοσίας των γυναικών Συμβασιούχων Οπλιτών (ΣΥΟΠ)
της 5^{ης} εκπαιδευτικής σειράς .*



*Πραγματοποιήθηκε στο ΚΕΝ Λεμεσού την Παρασκευή 10 Μαΐου 2019
η τελετή ορκωμοσίας των γυναικών Συμβασιούχων Οπλιτών (ΣΥΟΠ)
της 6^{ης} εκπαιδευτικής σειράς .*



Η 7^η Μηχανοκίνητη Ταξιαρχία Πεζικού πραγματοποίησε στην ακτή της περιοχής Κάππαρη στο Παραλίμνι, στο πλαίσιο της συνεχούς αναβάθμισης της εκπαίδευσης και της εξοικείωσης του προσωπικού με το θαλάσσιο περιβάλλον, την εκπαιδευτική δραστηριότητα «ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ - 2019».



Την Τετάρτη και Πέμπτη, 29 και 30 Μαΐου 2019, πραγματοποιήθηκαν με επιτυχία οι Φάσεις «Έρευνας και Διάσωσης» (Ε-Δ) της Πολυεθνικής Άσκησης Πολιτικοστρατιωτικής Συνεργασίας «ΑΡΓΟΝΑΥΤΗΣ 2019».



Στις 29 Μαΐου 2019 διεξήχθη η Ημερήσια Διεθνής Άσκηση Μικρής Κλίμακας (PASSEX) «CYP/ISR – 01/2019» με τη συμμετοχή μονάδων του Πολεμικού Ναυτικού του Ισραήλ, της Διοίκησης Ναυτικού (ΔΝ) και της Διοίκησης Αεροπορίας (ΔΑ) της Εθνικής Φρουράς.



Στο πλαίσιο της Διακλαδικότητας και της Συνέργειας, η άσκηση «ΝΙΚΗΤΗΣ - ΔΗΜΗΤΡΑ 2019» περιελάμβανε συνδυασμό επιχειρήσεων από όλους τους κλάδους και τα σώματα της Δύναμης. Σ' αυτή συμμετείχαν επίσης φορείς και υπηρεσίες της Κυπριακής Δημοκρατίας που εμπλέκονται με την Άμυνα. Η άσκηση ολοκληρώθηκε την Παρασκευή 7 Ιουνίου 2019.



